Έκθεση 2014
Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων
Πρεσβείας της Ελλάδος στην Κύπρο

επί καταστάσεως κυπριακής οικονομίας και αναπτύξεως των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων Ελλάδος - Κύπρου

Συντάκτες:

Βασίλης Σκρόνιας, Σύμβουλος ΟΕΥ Α΄

Μιχάλης Χαροκόπος, Γραμματέας ΟΕΥ Α΄

Λευκωσία 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 3

1. Γεωγραφία 3
2. Πληθυσμός 3
3. Πολιτικό σύστημα – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης 4
4. Εξωτερικές σχέσεις, θεσμικό πλαίσιο διμερούς οικονομικής συνεργασίας Ελλάδος – Κύπρου και διεθνές οικονομικό περιβάλλον 4

Β. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 5

1. Γενική επισκόπηση της οικονομίας 5
2. Βασικά οικονομικά μεγέθη 8
3. Εξέλιξη και Ανάλυση Βασικών Οικονομικών Μεγεθών 9
3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν 9
3.2 Κατά κεφαλήν ΑΕΠ 10
3.3 Δημοσιονομικό ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης 10
3.4 Δημόσιο χρέος 11
3.5 Πληθωρισμός 12
3.6 Ανεργία και Αγορά εργασίας 12
3.7 Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών 15
3.8 Εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου 16
3.8.1 Επανεξαγωγές 18
3.9 Εσωτερικό εμπόριο 19
4. Κρατικός προϋπολογισμός 19
4.1 Συμμετοχή Κύπρου σε Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο ΕΕ 20
5. Διάρθρωση της κυπριακής οικονομίας και τομεακές πολιτικές 20
5.1 Πολιτική της Κύπρου στον τομέα των υπηρεσιών 20
5.1.1 Το Χρηματοπιστωτικό σύστημα 20
5.1.2 Χρηματιστήριο Κύπρου 25
5.1.3 Ναυτιλία 26
5.1.4 Τουρισμός 28
5.2 Βιομηχανική πολιτική 31
5.3 Αγροτική πολιτική 34
6. Ξένες επενδύσεις 37
6.1 Επενδυτικό Καθεστώς 37
6.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) 40
7. Υποδομές – Μεταφορές 42
8. Κανονιστικό πλαίσιο-Φορολόγηση-Νομικά χαρακτηριστικά κυπρ. εταιρειών 42
9. Επιχειρηματικό περιβάλλον - ενδεικτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν εταιρείες στην κυπριακή αγορά 46
10. Οικονομική κρίση και οικονομικές επιπτώσεις εθνικού θέματος 48
10.1 Πρόγραμμα Σταθερότητας 2012-2015 48
10.2 Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής 49
10.3 Οικονομικές επιπτώσεις του Εθνικού θέματος 50

Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ – ΚΥΠΡΟΥ 51

1. Γενική Επισκόπηση 51
2. Εμπορικές σχέσεις Κύπρου – Ελλάδας 52
3. Επενδύσεις 53
3.1 Ελληνικές Επενδύσεις στην Κύπρο 53
3.2 Κυπριακές Επενδύσεις στην Ελλάδα 54
4. Τουρισμός 55

5. Έργα – Προκηρύξεις 55
6. Δράσεις οικονομικής διπλωματίας - εκδηλώσεις - απήχηση 55
7. Εικόνα της Χώρας μας. 57

Δ. Η ΚΥΠΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ 57

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΔΙΜΕΡΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ 65

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 71

Ισοζύγιο πληρωμών 2014 71
Χρήσιμα στοιχεία επικοινωνίας κυπριακών υπηρεσιών 72
Κατάλογος πινάκων 73
Κατάλογος διαγραμμάτων 74

Α. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Γεωγραφία

Η Κυπριακή Δημοκρατία βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου, στη **διασταύρωση της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής** και συγκεκριμένα, 71 χιλιόμετρα νοτίως της Τουρκίας, 105 χιλιόμετρα δυτικά της Συρίας και περίπου 800 χιλιόμετρα ανατολικά της Ελλάδος. Η Κύπρος με συνολική επιφάνεια **9.251 τετραγωνικά χιλιόμετρα** (από τα οποία τα 3.355 βρίσκονται από το 1974 υπό τουρκική κατοχή) αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου μετά την Σικελία και την Σαρδηνία, με ακτογραμμή 648 χιλιομέτρων, με μέγιστο γεωγραφικό πλάτος 240 χιλιομέτρων και κάθετο διαμήκη 100 χιλιομέτρων. Σύμφωνα με γεωλόγους κλπ το ύψος του νησιού από την επιφάνεια της θάλασσας σημειώνει μια σταθερή ετήσια αύξηση μερικών εκατοστών του μέτρου.

Πρωτεύουσα της χώρας είναι η **Λευκωσία** (326.980 κατοίκους σε επίπεδο επαρχίας – στο τμήμα που ελέγχει η Δημοκρατία), με κυριότερο λιμάνι και τουριστικό, επιχειρηματικό κέντρο τη **Λεμεσό** (235.330 κατοίκους σε επίπεδο επαρχίας), ακολουθούμενη από τη **Λάρνακα** (143.192 κατοίκους σε επίπεδο επαρχίας) και την **Πάφο** (88.276 κατοίκους σε επίπεδο επαρχίας).

2. Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Κύπρου αποτελεί ποσοστό 0,17% του συνολικού πληθυσμού της Ευρώπης των 28. Η Κύπρος **είναι η τρίτη πιο μικρή σε πληθυσμό χώρα**, μετά την Μάλτα και το Λουξεμβούργο.

Ο συνολικός πληθυσμός στις περιοχές που ελέγχει η Κυπριακή Δημοκρατία, ανέρχεται σε **840.407**, ενώ σε δημογραφική έκθεση της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΥΣΤΑΤ), η οποία περιλαμβάνει και τους Τουρκοκυπρίους, ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται σε **952.100** (ήτοι 0,19% του συνολικού πληθυσμού της Ευρώπης των 28). Τα τελευταία χρόνια η αύξηση του πληθυσμού οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, στη μετανάστευση. Σύμφωνα με την ΥΣΤΑΤ, ο συνολικός **αριθμός των αλλοδαπών ανέρχεται σε 170.383** (106.270 από ΕΕ και 64.113 από τρίτες χώρες). Το ποσοστό γήρανσης του πληθυσμού για την Κύπρο, δηλαδή το ποσοστό πέραν των 65 ετών επί του συνόλου, ανέρχεται, συμφωνά με την τελευταία απογραφή του 2011 (ΥΣΤΑΤ) σε 13,3% - αλλά 17,8% σύμφωνα με τον οίκο αξιολόγησης Moody's- (από 11,0% το 1992) και αποτελεί ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά γήρανσης του πληθυσμού ανάμεσα στις χώρες μέλη της ΕΕ. Το έτος 2015, οι άνω των 65 ετών κάτοικοι της Κύπρου, αναλογούν στο 12,8% του πληθυσμού. Τα αντίστοιχα ποσοστά το 2020 θα είναι 14,3% και το 2025 σε 16,1% ακολουθώντας την ευρωπαϊκή και παγκόσμια τάση. Σε σχετικό πίνακα της Moody's με τις 44 πιο νεανικές χώρες του κόσμου το 2030 δεν περιλαμβάνεται ούτε μία ευρωπαϊκή χώρα. Επίσης, το ποσοστό των παιδιών κάτω των 15 ετών ανέρχεται σε 16,1% (από 25% το 1992), ενώ το τμήμα του πληθυσμού ηλικίας 45-64 ετών καταλαμβάνει ποσοστό 24,5% (από 19,3% το 1992). Τα τελευταία χρόνια η Κύπρος κατέχει τη δεύτερη θέση στην ΕΕ σε φυσική αύξηση πληθυσμού (4,9%) μετά την Ιρλανδία και την πρώτη σε ετήσια γενική αύξηση πληθυσμού (2,6%). Επίσης, η ηλικιακή δομή του πληθυσμού είναι σχετικά νεαρότερη από τον μέσο όρο της Ευρώπης. Σημαντική ποσοτική και ποιοτική αλλαγή σημειώνεται στα **νοικοκυριά,** καθώς, ενώ ο συνολικός αριθμός τους έχει αυξηθεί (από 220 χιλ. το 2001 σε 300 χιλ. το 2011), ο μέσος αριθμός ατόμων που περιλαμβάνουν έχει μειωθεί (από 3,1 το 2001 σε 2,7 το 2011). Παράλληλα, δύο στις τρεις γυναίκες, πλέον, εργάζονται (από μία στις δύο το 2001). Οι συγκεκριμένες μεταβολές στο χαρακτήρα των νοικοκυριών έχουν ως αποτέλεσμα **η τιμή, η ευκολία, η απλότητα και η ταχύτητα να κυριαρχούν ως κριτήρια για την αγορά καταναλωτικών αγαθών.**

Ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών είναι ιδιαίτερα υψηλός και δεν είναι δυνατόν να υπολογισθεί με ακρίβεια. Από τα στοιχεία της ΥΣΤΑΤ, προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία προέρχεται από κράτη μέλη της ΕΕ (62,37%) και κυρίως, από την Ελλάδα (17,21%), το Ηνωμένο Βασίλειο (14,11%), τη Ρουμανία (13,91%) και τη Βουλγαρία (10,9%). Επίσης, σημαντικός αριθμός μεταναστών προέρχεται από τις Φιλιππίνες (5,52%), τη Ρωσία (4,79%) και τη Σρι Λάνκα (4,27%).

Σύμφωνα όμως με ενδελεχή ανάλυση των στοιχείων της δημογραφικής έκθεσης της Στατιστικής Υπηρεσίας (2010-2011) από το **Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης** της Κύπρου **οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν μειονότητα** (μόνο 572.000 άτομα) μέσα **σε ολόκληρο το νησί** έναντι των ξένων (εποίκων και ξένων). Η φαινομενική αύξηση του πληθυσμού μεταξύ των ετών 1993 και 2003 (26,5%) οφείλεται στην μετανάστευση. Ταυτόχρονα από το έτος 1993 μέχρι το έτος 2013 παρατηρείται μια μείωση γεννήσεων των Ε/Κ κατά 33,9% και τάση γήρανσης, λόγω της αντίστοιχης αύξησης των θανάτων, κατά 84,3%.

3. Πολιτικό σύστημα – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Η Κύπρος, πρώην Βρετανική αποικία, απέκτησε την **ανεξαρτησία της το 1960** και αποτελεί μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Το πολίτευμα της είναι αυτό της **Προεδρικής Δημοκρατίας.** Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο και ενδεκαμελές Υπουργικό Συμβούλιο που διορίζεται από τον Πρόεδρο. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκλέγεται με καθολική ψηφοφορία για περίοδο πέντε ετών. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη **Βουλή των Αντιπροσώπων.** Τα Κοινοβουλευτικά Κόμματα, τα πλείστα των οποίων δημιουργήθηκαν με την ευκαιρία των πρώτων Προεδρικών εκλογών του 1968, είναι τα ακόλουθα: Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗΣΥ), Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού (ΑΚΕΛ), Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ), Κίνημα Σοσιαλδημοκρατών (ΕΔΕΚ), Κίνημα Οικολόγων Περιβαλλοντιστών και Ευρωπαϊκό Κόμμα (ΕΥΡΩ.ΚΟ.). Το εκλογικό σύστημα είναι η **απλή αναλογική** και τα μέλη της Βουλής των Αντιπροσώπων εκλέγονται με καθολική ψηφοφορία για περίοδο πέντε ετών. Η **απονομή της δικαιοσύνης** ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο της Δημοκρατίας, τα Κακουργιοδικεία και τα Επαρχιακά Δικαστήρια, τα οποία αποτελούν χωριστή και ανεξάρτητη εξουσία. Η χώρα απολαμβάνει πλήρους ελευθερίας έκφρασης και **ελευθεροτυπίας** με ένα πλουραλισμό πληροφοριών σε γραπτό και ηλεκτρονικό Τύπο ιδιαιτέρως ευρύ εάν ληφθεί υπ' όψιν το μέγεθός της (για αναλυτικούς καταλόγους ηλεκτρονικών και έντυπων μέσων βλ. ιστοσελίδα Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών: www.moi.gov.cy).

4. Εξωτερικές σχέσεις, θεσμικό πλαίσιο διμερούς οικονομικής συνεργασίας Ελλάδος – Κύπρου και διεθνές οικονομικό περιβάλλον

Η Κύπρος είναι **μέλος πολλών διεθνών οργανισμών** μεταξύ των οποίων: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (1960) και τα εξειδικευμένα σώματα, το Συμβούλιο της Ευρώπης (1961), η Κοινοπολιτεία (1961), ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη ΟΑΣΕ (1975) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (1995). Δυστυχώς για την Κύπρο, η Τουρκία δεν της επιτρέπει να γίνει Κ-Μ στον Ο.Ο.Σ.Α. και το ίδιο προφανώς θα συνέβαινε αν η κυβέρνηση της Λευκωσίας υπέβαλε υποψηφιότητα να γίνει Κ-Μ του ΝΑΤΟ κλπ. Παρά την τουρκική εισβολή το 1974 και την έκτοτε παράνομη κατοχή του βορείου τμήματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, η χώρα κατόρθωσε ν' αναπτυχθεί με ταχείς ρυθμούς και σε διάστημα τριάντα ετών, δηλαδή το έτος 2004, έγινε **μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.** Το 2008 εντάχθηκε επίσης στην Ευρωζώνη, υιοθετώντας ως **νόμισμα το Ευρώ.**

Το **θεσμικό πλαίσιο της διμερούς οικονομικής συνεργασίας** περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα συμφωνιών που αφορούν μεταξύ άλλων στις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις (1962) στην αποφυγή διπλής φορολογίας και στην αποτροπή της φοροδιαφυγής (1968), στην οικονομική, βιομηχανική και τεχνολογική συνεργασία (1984), στην τουριστική συνεργασία (1988), στην αμοιβαία συνδρομή των τελωνειακών διοικήσεων (1999) και στην αμοιβαία προώθηση και προστασία επενδύσεων (1992), στην εμπορική ναυτιλία (2003), στη διατήρηση αποθεμάτων αργού πετρελαίου και προϊόντων στην Ελληνική Δημοκρατία (2004) και στις στρατηγικές θαλάσσιες μεταφορές (2008).

Σύμφωνα με τους δείκτες οικονομικού κλίματος (CLI) του Ο.Ο.Σ.Α., η ανάπτυξη αναμένεται να επιβραδυνθεί κατά το β' εξάμηνο του έτους 2015 και η ίδια τάση θα ακολουθηθεί κατά τους πρώτους τουλάχιστον μήνες του έτους 2016. Η τάση αυτή αφορά τις ισχυρότερες χώρες του κόσμου (πχ ΗΠΑ, Βρετανία, Καναδά, Βραζιλία, Ρωσία κά εκτός της Ινδίας) αλλά κυρίως την βαθύτερη του αναμενομένου επιβράδυνση της κινεζικής οικονομίας. Διεθνείς αναλυτές προβλέπουν για την επόμενη δεκαετία ότι θα γνωρίσουν σοβαρά οικονομικά

προβλήματα χώρες όπως η υπερβολικά εξαρτώμενη από τις εξαγωγές της Γερμανία από τις επιπτώσεις του κινήματος του ευρωσκεπτισμού στην Ευρωζώνη, οι ΗΠΑ, η Ρωσία που ενδέχεται ακόμα και να καταρρεύσει, η Κίνα κλπ.[1].

Η διατήρηση των διεθνών εστιών έντασης (πχ Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική, Ουκρανία κλπ), η αναβίωση του «ψυχρού πολέμου» μεταξύ Ρωσίας και Δύσης, επιδημίες νέων ασθενειών και οι κίνδυνοι του «χρέους» μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών (πχ Γαλλίας, Ιταλίας) αποτελούν ισχυρούς παράγοντες αποσταθεροποίησης του διεθνούς πολιτικο-οικονομικού συστήματος και του διεθνούς εμπορίου. Υπενθυμίζεται, επίσης, η τάση του διεθνούς εμπορίου. Από το έτος 2000 μέχρι το 2012, οι εξαγωγές γεωργικών προϊόντων έχουν τριπλασιαστεί σε αξία και αυξηθεί κατά 60% σε όγκο. Η αυξημένη δε ζήτηση για προϊόντα υψηλής αξίας και οι αυξημένες διεθνείς τιμές δημιούργησαν ευκαιρίες ανάπτυξης μέσω των αυξημένων εξαγωγών πολλών χωρών παρά την αστάθεια και σημαντική μεταβλητότητα των τιμών.

Β. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. Γενική επισκόπηση της οικονομίας

Από την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας (**1960**) έως της τουρκική εισβολή και κατοχή του βορείου τμήματος της νήσου (**1974**), η τοπική οικονομία χαρακτηριζόταν από την εξαγωγή **πρώτων υλών** (π.χ. χαλκού, αμιάντου) και **γεωργικών προϊόντων** (εσπεριδοειδή). Το έδαφος που κατέλαβαν τα τουρκικά στρατεύματα, συνεισέφερε μέχρι το έτος 1974 στο 75% της τότε κυπριακής οικονομίας. Από τα τέλη της **δεκαετίας του ΄70 έως τις αρχές αυτής του ΄80**, η κυπριακή οικονομία (περιοριζόμενη στο νότιο πλέον τμήμα του νησιού) μετετράπη σε **μεταποιητική** εξάγοντας κυρίως ενδύματα και υποδήματα. Τέλος, τις **δεκαετίες του ΄80 και του ΄90** η Κύπρος, αξιοποιώντας το **καθεστώς "offshore**", εξελίχθηκε σε ένα διεθνές χρηματοπιστωτικό κέντρο.

Τα φορολογικά πλεονεκτήματα για τις επιχειρήσεις σε συνδυασμό με την σύναψη πολλών διμερών διακρατικών συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας (49), προσέλκυσαν στη Κύπρο άνω των 230.000 εταιρών, συνοδευόμενων από ξένες επενδύσεις, κεφάλαια κλπ.. Το φαινόμενο αυτό δημιούργησε μια τοπική «βιομηχανία» μεγάλων διεθνών δικηγορικών, λογιστικών, ασφαλιστικών, ναυτιλιακών κ.α. γραφείων, καθώς και ενός τοπικού τραπεζικού συστήματος με συνολικό ενεργητικό επταπλάσιο ή οκταπλάσιο περίπου του ΑΕΠ της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, η Παγκόσμια Τράπεζα ενέταξε την Κύπρο στην κατηγορία των χωρών **υψηλού εισοδήματος** και το ΔΝΤ με τη σειρά του, την κατέταξε στις 33 πιο αναπτυγμένες οικονομίες διεθνώς (2010), παρά τα όποια προβλήματα παρουσιάστηκαν από το 2009.

Το έτος 2004 η Κυπριακή Δημοκρατία έγινε **μέλος της ΕΕ** (και το έτος 2008 της **Ευρωζώνης**) και συνεπώς αναγκάστηκε να καταργήσει το καθεστώς "offshore", εισάγοντας την «**Κυπριακή Εταιρεία Διεθνών Επιχειρήσεων (ΚΕΔΕ)»** που είναι συμβατή με το δίκαιο της ΕΕ. Οι ΚΕΔΕ είναι πλέον εγχώριες εταιρείες, μπορούν να δραστηριοποιούνται και εντός Κύπρου (αντίθετα με τις 'offshore'), να επωφελούνται της χαμηλής εταιρικής φορολογίας και με το κατάλληλο φορολογικό σχεδιασμό να εξασφαλίζουν περαιτέρω φορολογικές ελαφρύνσεις.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τρίτης μικρότερης οικονομίας της Ε.Ε. αποτελεί η **εξάρτησή της από τον τομέα των υπηρεσιών (85,6% του ΑΕΠ),** όπως οι τράπεζες (π.χ. χρηματοοικονομικά, διαχείριση κεφαλαίων, εμπιστευμάτων ή 'trusts', σύσταση εταιρειών, ασφάλειες κλπ), η ναυτιλία, ο τουρισμός, τα κτηματομεσιτικά, η ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση και έρευνα, ο ιδιωτικός νοσοκομειακός τομέας και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες. Οι τομείς των **κατασκευών, της βιομηχανίας, των ορυχείων/λατομείων και** της παραγωγής **ηλεκτρικής ενέργειας** εκπροσωπούν το **10,8% του ΑΕΠ**, παρουσιάζοντας αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης ή στασιμότητα. Τέλος οι τομείς της **γεωργίας και αλιείας** αποτελούν πλέον πολύ μικρούς παραγωγικούς κλάδους με περιορισμένη επίδραση στην οικονομία (**2,3% του ΑΕΠ**).

[1] Βλ. π.χ. ''Strategic Forecasting'', A.Lumley-Holmes, Finsburg Private Wealth Management- Gold Business Magazine of Cyprus, 2015, σελ. 112-113.

Όπως συνέβη και στην περίπτωση της Ελλάδος, μετά το 1981, το κυπριακό **βιοτικό επίπεδο** γνώρισε ξαφνική άνοδο από το έτος 2004 λόγω της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μάλιστα, μετά την είσοδό της και στην Ευρωζώνη (2008), αυξήθηκε εντυπωσιακά και το **εργατικό κόστος** της Κύπρου (δηλ. το ονομαστικό μοναδιαίο εργατικό κόστος κατά 20 εκατοστιαίες μονάδες) με αντίστοιχη όμως **επιδείνωση της ανταγωνιστικότητάς** της και τελικό αποτέλεσμα την **σταδιακή παρακμή της μεταποιητικής βιομηχανίας.** Ως παράδειγμα αναφέρουμε ότι το **έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών** της χώρας γνώρισε μια ξαφνική άνοδο φθάνοντας στο -15,6% του ΑΕΠ (2008), για να υποχωρήσει τα επόμενα έτη (το 2014 διαμορφώθηκε στο -4,6%). Τα οφέλη από την υιοθέτηση του Ευρώ και η επί σειρά ετών αύξηση της **κατανάλωσης και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου**, είχαν δημιουργήσει ένα θετικό κλίμα, συνοδευόμενο από καλή ψυχολογία και επέδρασαν θετικά στην αποφυγή δυσμενέστερων εξελίξεων Τελικά, όμως, το έτος 2009, η συνεχής 30χρονη σταθερή οικονομική ανάπτυξη -ή «Κυπριακό οικονομικό θαύμα»- έλαβε τέλος από τη διεθνή οικονομική κρίση. Για πρώτη φορά μετά από τρείς δεκαετίες η Κύπρος γνώρισε, το 2009, ύφεση (-1,9% του ΑΕΠ). Το γεγονός αυτό είχε να συμβεί από την τουρκική εισβολή του 1974.

Μέχρι τουλάχιστον το έτος 2013 η ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας βασίσθηκε κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών, με το ενεργητικό των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να είναι, όπως προαναφέρθηκε, περίπου οκταπλάσιο του κυπριακού ΑΕΠ. Η προσέλκυση **υπεράκτιων εταιρειών ή Εταιρειών Διεθνών Δραστηριοτήτων** (μετά το 2004) έδωσαν σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να σημειωθούν, επί πέντε συνεχή έτη, **υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης** που κυμάνθηκαν από **3,7-5,1%.** Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι την τελευταία δεκαετία ο **τουριστικός τομέας** δεν παρουσίασε σημαντική βελτίωση των μεγεθών του. Ο αριθμός των περιηγητών σημείωσε, μάλιστα, μείωση σε σχέση με τα επίπεδα του 2000 (από 2,7 εκ. το 2000 σε 2,4 εκ. το 2014).

Η άνθηση της **οικοδομικής δραστηριότητας** στην Κύπρο έλαβε επίσης τέλος. Οι πωλήσεις εξοχικών κατοικιών σε μη Κύπριους πολίτες σημείωσαν μεγάλη πτώση, η οποία σε ορισμένες Επαρχίες όπως π.χ. στην Πάφο έφθασε έως και το 75%. Μεγάλος αριθμός εξοχικών κατοικιών αναμένει αγοραστές που παρά τις μειώσεις των τιμών, έως και 20-30%, παραμένουν επιφυλακτικοί λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν **προβλήματα ρευστότητας**, τα επενδυτικά τους σχέδια τίθενται σε αναμονή και η **απασχόληση** είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα, αφού οι εγγεγραμμένοι άνεργοι του τομέα αποτελούν το **11,6%** του συνόλου (2014). Η πτώση στον κατασκευαστικό τομέα είχε σημαντικές επιπτώσεις στο ρυθμό ανάπτυξης, καθώς ο κλάδος αυτός διαθέτει διακλαδικές σχέσεις και επηρεάζει το εγχώριο παραγωγικό σύστημα και τη ζήτηση σε μια σειρά υπηρεσιών και προϊόντων, η οποία απευθύνεται, κατά μεγάλο τμήμα, στους εγχώριους παραγωγούς.

Το οικονομικό, λοιπόν, **μοντέλο ανάπτυξης** της Κύπρου διαφέρει από αυτό της Ελλάδος. Επί είκοσι τουλάχιστον χρόνια η Κύπρος υπήρξε ένα υπεράκτιο τραπεζικό και χρηματοπιστωτικό κέντρο, με πλειάδα ξένων εταιριών (κυρίως ρωσικών)**,** καθώς και με σημαντικό τουριστικό, κατασκευαστικό και επιχειρηματικό τομέα. Μια οικονομία η οποία, εκ πρώτης όψεως, παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη-μέλη της ΕΕ που γειτνιάζουν στη λεκάνη της Μεσογείου και σημαντικότερους οικονομικούς εταίρους τη Ρωσία (χρηματοπιστωτικό και τουριστικό τομέα), το Ην. Βασίλειο (τουρισμός) και την Ελλάδα (διμερές εμπόριο).

Παράλληλα, η Επιτροπή κατατάσσει στην τέταρτη και τελευταία ομάδα χωρών την ανταγωνιστικότητα της κυπριακής μεταποιητικής βιομηχανίας, στην ετήσια έκθεση για την κατάσταση στην ΕΕ, που δημοσιοποίησε στις 11/09/2014. Οι συνθήκες πιστωτικής στενότητας, τα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης και η μειωμένη ιδιωτική ζήτηση είναι ορισμένοι από τους παράγοντες που επηρεάζουν αρνητικά την οικονομία. Ένα σημαντικό πρόβλημα της κυπριακής οικονομίας είναι, επίσης, η μεγάλη αύξηση των απασχολουμένων, κατά την τελευταία εικοσαετία, στο δημόσιο τομέα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το κρατικό μισθολόγιο και τα **δημόσια ελλείμματα.**

Όπως γίνεται αντιληπτό, η αισιόδοξη εικόνα του κυπριακού οικονομικού μοντέλου, που διήρκησε περισσότερο από μια εικοσαετία, άρχισε να αλλοιώνεται από το 2009. Το **2010 και το 2011** η οικονομία επανήλθε σε **τροχιά περιορισμένης ανάπτυξης** (1,4% και 0,4% αντιστοίχως), αλλά το **2012 η ύφεση ανήλθε σε 2,5%,** ενώ το **2013** η επιδείνωση της εικόνας

της κυπριακής οικονομίας συνεχίσθηκε και μάλιστα, με **εντονότερους ρυθμούς**, με την ύφεση να υπολογίζεται σε 5,9%. Ωστόσο, το 2014, η ύφεση περιορίσθηκε σε -2,5%, ενώ το 2015 η κυπριακή οικονομία αναμένεται να επιστρέψει σε περιορισμένη ανάπτυξη. Υπενθυμίζονται, επίσης, οι διαδοχικές **υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας** της χώρας από το Νοέμβριο του 2010 και τα ιδιαιτέρως υψηλά επιτόκια δανεισμού που είχαν αποκλείσει την Κύπρο (από τον Μάιο 2011) από τις διεθνείς αγορές χρήματος, στις οποίες τελικά επέστρεψε τον Ιούνιο του 2014, με την έκδοση πενταετούς ομολόγου αξίας 750 εκ. ευρώ, με ονομαστικό επιτόκιο 4,75%.

Η κυπριακή οικονομία βρίσκεται, σύμφωνα με τις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε **ευαίσθητη ισορροπία λόγω του δημογραφικού προβλήματος** και των επιβαρύνσεων που επιφέρει στα ασφαλιστικά ταμεία η συνεχιζόμενη γήρανση του πληθυσμού, δια της καταβολής των συντάξεων και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Άλλωστε, η ΕΕ έχει ήδη επισημάνει από την υιοθέτηση του προγράμματος σύγκλισης 2007-2010 ότι η Κύπρος βρίσκεται μεταξύ των 6 κρατών-μελών της ΕΕ, που χαρακτηρίζονται ως χώρες «υψηλού κινδύνου», καθώς θα βρίσκεται μέχρι το 2050 στη θέση κατά την οποία θα υποχρεούται να καταβάλει το 11,5% του ΑΕΠ για πληρωμή συντάξεων.

Μετά την απόφαση της συνόδου του 'Eurogroup' της 25 Μαρτίου 2013 για την εξυγίανση του κυπριακού τραπεζικού συστήματος, τη διάσωση με ίδια μέσα των δύο μεγάλων τραπεζών της χώρας (Λαϊκή Τράπεζα και Τράπεζα Κύπρου) που στοίχησε στους καταθέτες τους το ποσό των 5,8 δισ. ευρώ, το κλείσιμο της Λαϊκής Τράπεζας, την εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων στην κίνηση κεφαλαίων και την υπογραφή του Μνημονίου δανεισμού της χώρας με την τρόικα των πιστωτών της (ΕΕ/ΔΝΤ/ΕΚΤ), η ύφεση εκτοξεύθηκε στο 5,4% και η αγοραστική δύναμη των Κυπρίων καταναλωτών γνώρισε ραγδαία μείωση. Οι περισσότεροι οικονομικοί τομείς (π.χ. βιομηχανία, κατασκευές, τράπεζες, μεταφορές, λοιπές υπηρεσίες κλπ) παρουσίασαν αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης κατά το έτος 2014. Μοναδική εξαίρεση αποτέλεσαν οι τομείς του τουρισμού και του εμπορίου.

Ως γνωστόν το 2013 θεωρείται από τους κυπριακούς οικονομικούς παράγοντες ως «φρικτό έτος», ενώ η Κύπρος έφθασε στο κατώφλι της πλήρους χρεοκοπίας. Η κυβέρνηση δεν διέγνωσε σωστά την κατάσταση και καθυστέρησε αδικαιολόγητα τη λήψη διορθωτικών μέτρων. Η κατάληξη ήταν το κούρεμα των καταθέσεων στις δύο μεγάλες κυπριακές τράπεζες. Ωστόσο, από το Μάρτιο του έτους 2013 οι επιπτώσεις του «κουρέματος» καταθέσεων, η βίαιη συρρίκνωση του τραπεζικού τομέα, η αναστολή όλων των τραπεζικών εργασιών για δύο εβδομάδες, οι αυστηροί περιορισμοί στις συναλλαγές για τουλάχιστον 12 μήνες κλπ. μεγέθυναν το ήδη τότε υπαρκτό πρόβλημα ρευστότητας. Πολυάριθμες επιχειρήσεις βρέθηκαν σε κατάσταση πτώχευσης. Το κλείσιμο ή η μαζική συρρίκνωση επιχειρήσεων και τραπεζών με την συνακόλουθη απώλεια θέσεων εργασίας, αποτέλεσαν την καθημερινότητα της κυπριακής οικονομίας. Από τότε και κατά τη διάρκεια του έτους 2014, η Κύπρος βρισκόταν στη πρώτη θέση μεταξύ των 28 χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το ρυθμό αύξησης της ανεργίας.

Παρά το γεγονός ότι η εισροή εισοδημάτων από την πώληση υδρογονανθράκων δεν αναμένεται πριν το έτος 2022, τα μεταρρυθμιστικά κλπ. μέτρα του κυπριακού Μνημονίου άρχισαν ν' αποδίδουν κατά τη διάρκεια του 2014. Κάποια πρώτα θετικά δείγματα ήρθαν από τις διεθνείς αγορές, μετά την αναβάθμιση του αξιόχρεου της χώρας από τους διεθνούς οίκους αξιολόγησης, ενώ θα πρέπει να σημειωθούν και οι θετικές αξιολογήσεις για την εφαρμογή του προγράμματος προσαρμογής της κυπριακής οικονομίας από την τρόικα.

Εντός του πλαισίου αυτού, καταγράφεται η **αλληλεξάρτηση κυπριακής και ελλαδικής οικονομίας** (π.χ. τραπεζικός τομέας, εμπόριο αγαθών, ναυτιλία), η οποία είναι διαχρονικά εξαιρετικά επωφελής για τις δύο οικονομίες στις «καλές εποχές» (π.χ. δεκαετίες '90 και '2000) αλλά πολύ αρνητική σε «καιρούς χαλεπούς» (π.χ. μετά την διεθνή οικονομική κρίση του έτους 2008). Συγκριμένα, όταν κατέρρευσε το Χρηματιστήριο Αξιών της Αθήνας (ΧΑΚ) την περίοδο 1999/2000, το ίδιο ακριβώς φαινόμενο συνέβη και στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου (ΧΑΚ) το έτος 2000. Οι **διαχρονικές διαθρωτικές στρεβλώσεις της κυπριακής οικονομίας**, όπως επταπλάσιο ή οκταπλάσιο του ΑΕΠ ενεργητικό τραπεζικού τομέα, τριπλάσιος του ΑΕΠ υπερδανεισμός επιχειρήσεων και νοικοκυριών, εξαπλασιασμός σε περίοδο 10 ετών των υπεραξιών ακινήτων, καθώς και υπερκατανάλωση, τεράστιο και σταθερά

αυξανόμενο εμπορικό έλλειμμα (μείωση των εξαγωγών κατά 20% την περίοδο 2005/2011) κλπ. φαίνεται ότι αποτελούσαν «συνταγή αυτοκτονίας». Συνεπώς, όταν το έτος 2010 η Ελλάδα εντάχθηκε στο πρώτο Μνημόνιο και βρέθηκε, σχεδόν άμεσα, σε βαθειά οικονομική ύφεση που εντός τριετίας επέφερε συνολική μείωση του ΑΕΠ της κατά 25%, οι ανωτέρω κυπριακές διαρθρωτικές στρεβλώσεις ενήργησαν, αντίστοιχα, καταλυτικά για την κυπριακή οικονομία (π.χ. τραπεζικό σύστημα) και την οδήγησαν σε βαθειά οικονομική κρίση από τον Μάρτιο του 2013 (κυπριακό Μνημόνιο).

Για το 2014, προβλέπεται ότι η οικονομία θα παραμείνει σε βαθειά ύφεση. Οι θετικές αξιολογήσεις για την εφαρμογή του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής καταδεικνύουν τη σημαντική προσπάθεια που οδηγεί σε βελτίωση των δημοσιονομικών μεγεθών της χώρας. Ωστόσο, το πρόβλημα το οποίο επιδεινώθηκε έτι περαιτέρω το 2014 είναι το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs), το οποίο υπολογίζεται ότι ξεπερνά το 50% των χορηγηθέντων δανείων από κυπριακές τράπεζες, ποσοστό που αντιστοιχεί στο ποσό των 27,4 δισ. ευρώ.

Το 2014, σύμφωνα με τον Κύπριο υπουργό οικονομικών Χάρη Γεωργιάδη, ελήφθησαν δύσκολες αποφάσεις για σημαντική μείωση των δημοσίων δαπανών, κάτι το οποίο αναμένεται να οδηγήσει στην περαιτέρω μείωση του ελλείματος από το 3% στο 2,5%, αλλά και σε πρωτογενές πλεόνασμα.

2. Βασικά Οικονομικά Μεγέθη

Όπως προαναφέρθηκε, η οικονομία της Κύπρου μετά από ανοδική πορεία μερικών δεκαετιών, που είχε ως επιστέγασμα την ένταξη της χώρας στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, εισήλθε σε ύφεση το 2009, η οποία επιδεινώθηκε τραγικά το 2013.

Η υπερεκτίμηση για τις δυνατότητες της οικονομίας χαρακτήριζε μεγάλη μερίδα πολιτών και κυβερνητικών αξιωματούχων μέχρι τις αρχές της παρούσας δεκαετίας, με αποτέλεσμα να μην ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, παρά τις έγκαιρες και έντονες προειδοποιήσεις των παραγωγικών φορέων και διεθνών οργανισμών.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ

(εκ. ευρώ)	**2010**	**2011**	**2012**	**2013****	**2014****
Α.Ε.Π. (τρέχουσες τιμές)	19.117,7	19.547,1	19.468,9	18.064,6	17.393,7
Μεταβολή %*	1,4	0,4	-2,5	-5,9	-2,5
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ Α.Ε.Π.	23.000	23.000	22.500	21.000	20.400
Μεταβολή %	0,5	0	-2,2	-6,7	-2,9
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΣΕ ΜΟΝ. ΑΓΟΡ. ΑΞΙΑΣ (PPS)	102,0	96,0	94,0	89,0	85,0
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΕΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (δαπάνες)	8.626,8	8.271,7	8.108,6	7.552,7	6.589,1
Μεταβολή %	6,1	2,7	-2,0	-6,9	-12,8
ΔΗΜ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΓΕΝ. ΚΥΒ. (% ΑΕΠ)	-4,8	-5,7	-5,8	-4,9	-8,9
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	10.769,7	12.869,3	15.403,9	18.518,8	18.818,6
% επί ΑΕΠ	56,3	65,8	79,3	102,5	108,2
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ	5.273,8	6.774,3	7.752,2	11.207,3	12.930,4
ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ	858,0	931,9	910,4	666,1	732,8
ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ %	2,43	3,29	2,39	-0,40	-1,4
ΑΝΕΡΓΙΑ % επί του οικ. εν. πληθ.	6,3	7,9	11,8	15,9	16,1
ΕΞΑΓΩΓΕΣ	1.136,8	1.404	1.420,5	4.810,5	5.130
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	6.517,4	6.310,5	5.740,5	1.611,9	1.440
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ	-5.380,6	-4.906,5	-4.320	3.198,6	3.690
ΑΞΕ ΣΤΗ ΧΩΡΑ (STOCKS)	-	-	-	49.918	48.678
ΑΞΕ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ (STOCKS)	-	-	-	35.453	35.308
ΙΣΟΖ. ΠΛΗΡΩΜΩΝ % ΑΕΠ	-10,7	-4,0	-5,6	-4,5	-4,6

Πηγές: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου - Υπουργείο Οικονομικών – Κυπριακή στατιστική Υπηρεσία - EUROSTAT
(*) σε σταθερές τιμές 2005 (**) προκαταρκτικά στοιχεία

3. Εξέλιξη και Ανάλυση Βασικών Οικονομικών Μεγεθών

3.1 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Η οικονομία της Κύπρου σημείωνε πριν το 2009 σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης, υψηλότερους από αυτούς της ευρωζώνης που πλησίαζαν κατά πολύ τους ρυθμούς ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Όπως προαναφέρθηκε, το 2009 το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 1,9%, για πρώτη φορά μετά από 35 χρόνια. Την ύφεση διαδέχθηκαν χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης το 2010 (1,4%) και το 2011 (0,4%), ενώ το 2012 η οικονομία επανήλθε σε ύφεση της τάξης του 2,5%, λόγω της γενικότερης δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας, που εμφανίζεται εντονότερη στους τομείς των κατασκευών και του εμπορίου. Αυτή η δυσμενής τάση επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο το 2013, με την ύφεση να αγγίζει το 5,9%. Το δε έτος 2014 η ύφεση διατηρήθηκε, αλλά με σαφώς μικρότερο ρυθμό της τάξης του 2,5%. Οι προβλέψεις για το 2015 είναι ενθαρρυντικές, καθώς αναμένεται επιστροφή στην ανάπτυξη.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΕΠ 2005-2014
(εκ. ευρώ σε τρέχουσες τιμές)

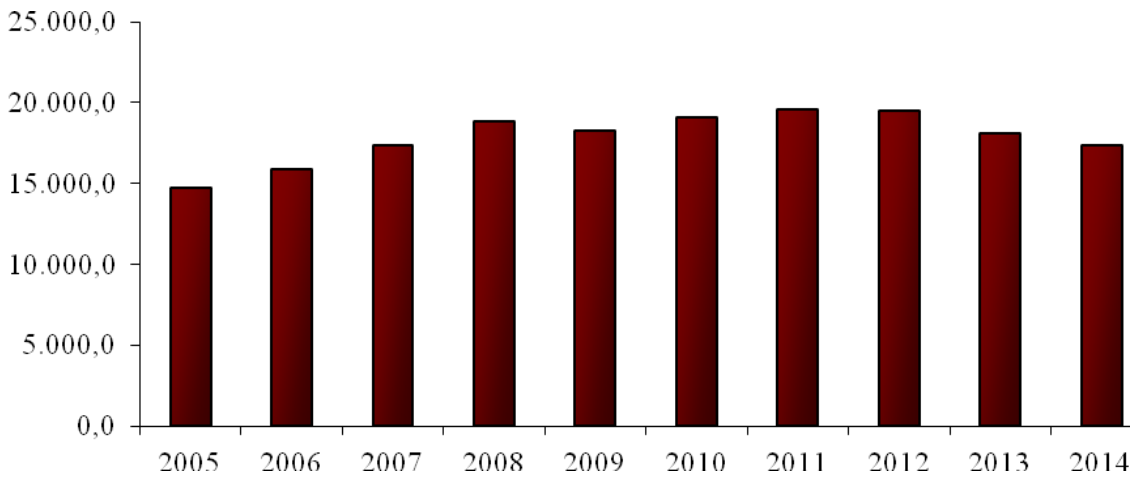

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Η ύφεση οφείλεται κατά κύριο λόγο στην άμεση αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα, η οποία επηρεάζει την καθαρή αύξηση των πιστώσεων, τη δημοσιονομική εξυγίανση και τον υψηλό βαθμό οικονομικής αβεβαιότητας, που επηρεάζουν, με τη σειρά τους, την εγχώρια ζήτηση και τις επενδύσεις. Επιπλέον, η προσωρινή επιβολή ελέγχων στα κεφάλαια και περιορισμών στις αναλήψεις παρεμπόδισε τις διεθνείς ροές κεφαλαίων και μείωσε τον όγκο επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε εταιρείες τόσο με εγχώριο όσο και με διεθνή προσανατολισμό.

Αναλυτικότερα, η αξία του κυπριακού **ΑΕΠ ανήλθε στο ποσό των 17.393,7 εκ. ευρώ**. Η μεγαλύτερη συνεισφορά στο ΑΕΠ προέρχεται παραδοσιακά από τις **υπηρεσίες (85,6%)** και ειδικότερα, από τους τομείς των **χρηματοπιστωτικών - ασφαλιστικών δραστηριοτήτων** και της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (**20,7%**). Σημαντική συνεισφορά έχουν, επίσης, το **χονδρικό και λιανικό εμπόριο (14,7%)**, η **δημόσια διοίκηση (9,8%),** οι υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης (7%) και η εκπαίδευση (6,5%). Ο **δευτερογενής τομέας εκπροσωπεί το 10,8% του ΑΕΠ** και εξακολουθεί να παρουσιάζει αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Τέλος οι τομείς της **γεωργίας και της αλιείας** αποτελούν πλέον πολύ μικρούς παραγωγικούς κλάδους με περιορισμένη επίδραση στην οικονομία (**231%** του ΑΕΠ).

3.2 Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

Η ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας, κατά τα προηγούμενα έτη, αντικατοπτρίζεται, ως είναι φυσικό και στην αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Κατά το 2009 το κατά κεφαλήν εισόδημα συρρικνώθηκε, για πρώτη φορά, κατά 4,1%, ενώ το 2010 αυξήθηκε κατά 0,5 % και το 2011 παρέμεινε σταθερό. Το **2012** σημείωσε, εκ νέου, **μείωση της τάξης του 2,2%, ενώ το 2013 μειώθηκε έτι περαιτέρω κατά 6,7%.** Το 2014 η πτωτική τάση συνεχίσθηκε, αλλά με χαμηλότερο ρυθμό (-2,9%) Σημειώνεται ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Κύπρου σε μονάδες αγοραστικής αξίας (PPS) μειώθηκε από 102 σε 85 μονάδες από το 2010 έως το 2014. Εξακολουθεί, ωστόσο να παραμένει **υψηλότερο αυτού της Ελλάδος** (75) και των περισσοτέρων νέων κρατών - μελών της ΕΕ.

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΑΕΠ 2014
(ΣΕ ΟΡΟΥΣ ΑΓΟΡΑΣΤΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ - PPS)

Λουξεμβούργο	263	Μάλτα	85
Ιρλανδία	132	Τσεχία	84
Ολλανδία	130	Σλοβενία	83
Αυστρία	128	Πορτογαλία	78
Σουηδία	124	Σλοβακία	76
Δανία	124	Λιθουανία	74
Γερμανία	124	Εσθονία	73
Βέλγιο	119	**Ελλάδα**	**72**
Φινλανδία	110	Πολωνία	68
Ευρωζώνη	**107**	Ουγγαρία	68
Γαλλία	107	Λετονία	64
Ην. Βασίλειο	108	Κροατία	59
Ιταλία	97	Ρουμανία	54
Ισπανία	93	Βουλγαρία	45
Κύπρος	**85**		

Πηγή: Eurostat – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

3.3 Δημοσιονομικό Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης

Το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Κύπρου ήταν **για πολλά χρόνια ελλειμματικό**, αλλά η ασκηθείσα οικονομική πολιτική, πριν την ένταξη στην ΟΝΕ είχε θετικά αποτελέσματα και το έλλειμμα μειώθηκε από 4,1% του ΑΕΠ που ήταν το 2004, σε 1,2% το 2006. Τα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής ξεπέρασαν κάθε προσδοκία, αφού το 2007 το έλλειμμα του δημοσιονομικού ισοζυγίου όχι μόνον εξαλείφθηκε, αλλά μετετράπη σε πλεόνασμα 3,5% και 0,9% επί του ΑΕΠ το 2007 και το 2008, αντιστοίχως.

Ωστόσο, το 2009 το δημοσιονομικό ισοζύγιο παρουσίασε έλλειμμα της τάξης του 6,1%, καθώς οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν κατά 4,5% εκ. ευρώ. Οι δαπάνες για την καταβολή συντάξεων και μισθών σε υπαλλήλους του δημόσιου τομέα αποτέλεσαν το 29,4% των συνολικών δαπανών. Έκτοτε οι **δημόσιες δαπάνες** εξακολουθούν να λειτουργούν ανασταλτικά για την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών, κάτι που έχει επισημανθεί από τους διεθνείς οργανισμούς (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα).

Το 2010, το **έλλειμμα** περιορίσθηκε στο 4,8% (ήτοι -911,6 εκ. ευρώ), αλλά το 2011 παρουσίασε πάλι ανοδικές τάσεις ανερχόμενο σε **5,7%** (ήτοι -1.122,1 εκ. ευρώ). Το 2012 το έλλειμμα ανήλθε στο 5,8%, ενώ στο πλαίσιο της πολιτικής περιορισμού των δημοσίων δαπανών, το **2013**, περιορίσθηκε **στο 4,9%** (ήτοι -890,7 εκ. ευρώ), για να κινηθεί εκ νέου ανοδικά το **2014** αγγίζοντας το **8,9%** (ήτοι -1.543,5 εκ. ευρώ).

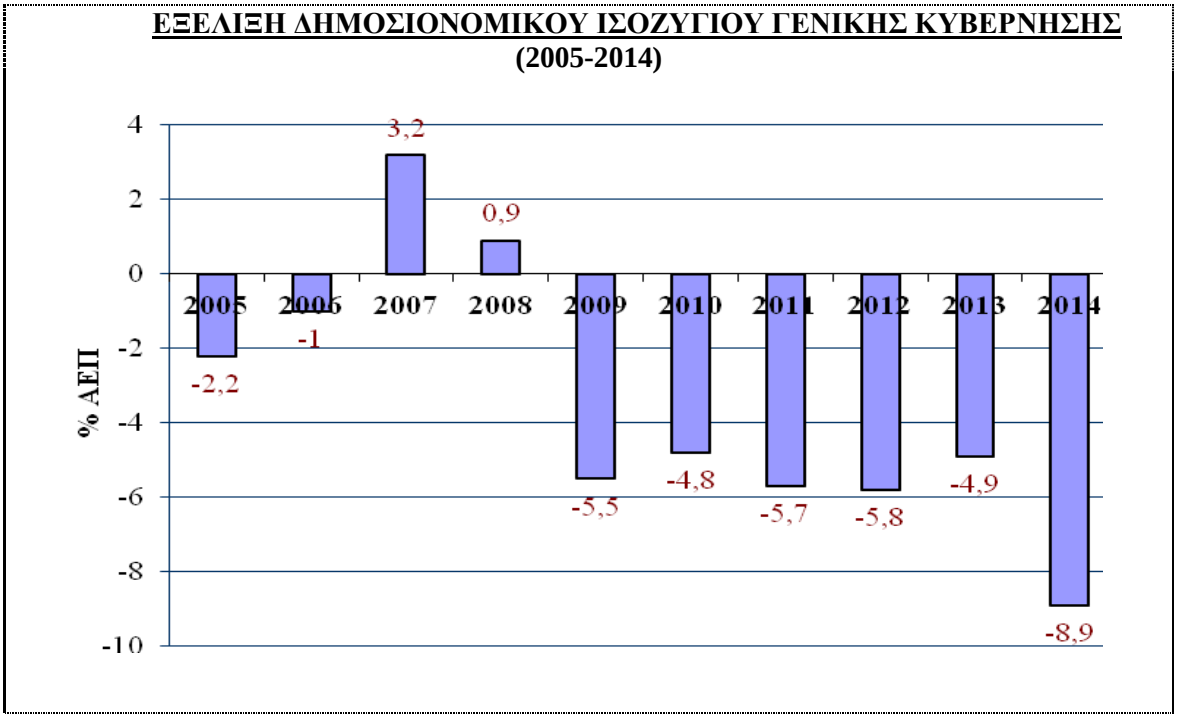

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

3.4 Δημόσιο Χρέος

Το Δημόσιο Χρέος σημειώνει συνεχή άνοδο από το 2008. Το 2012 ξεπέρασε τα 15 δισ. ευρώ, ήτοι 79,3% του ΑΕΠ, ενώ το 2013 σημείωσε αλματώδη αύξηση ανερχόμενο σε 18,5 δισ. ευρώ και αντιστοιχώντας στο 102,5% του ΑΕΠ. **Το έτος 2014** κατέγραψε περιορισμένη αύξηση ανερχόμενο στα **18,8 δισ. ευρώ, ήτοι 108,2% του ΑΕΠ,** ενώ η ανοδική τάση διατηρείται έως το 2^{ο} τρίμηνο του 2015.

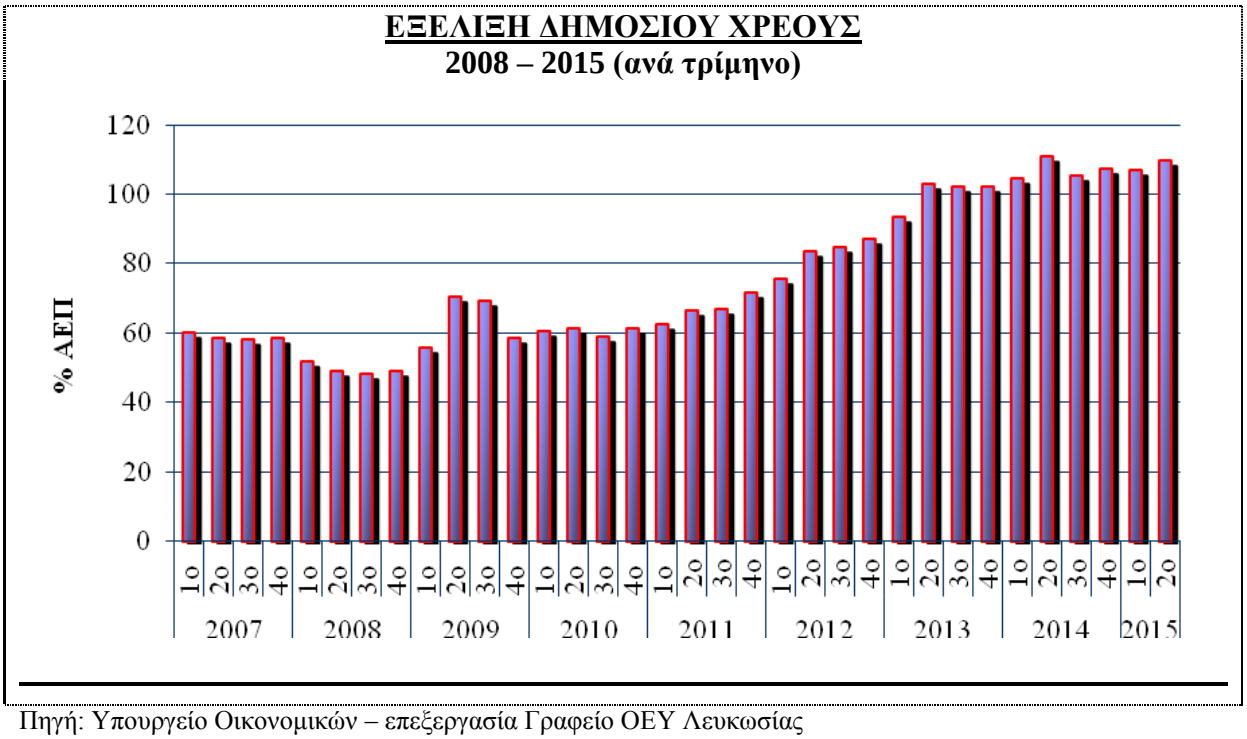

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Το εξωτερικό δημόσιο χρέος ξεπερνά το ήμισυ του συνολικού δημόσιου χρέους (12,9 δισ. ευρώ, ήτοι 69%). Από το συνολικό εξωτερικό χρέος το μεγαλύτερο μέρος αφορά **ευρωπαϊκά μεσομακροπρόθεσμα γραμμάτια.**

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ 2008-2015 (ΕΚ. ΕΥΡΩ)

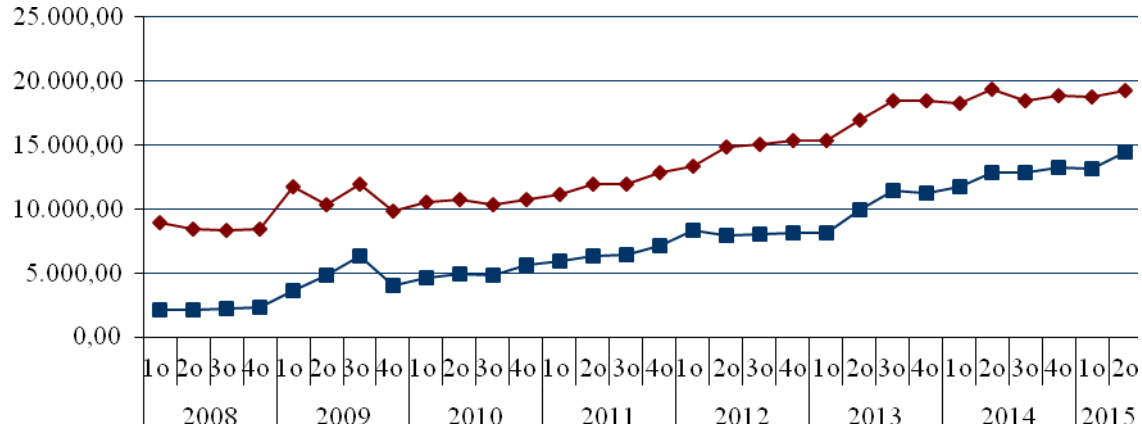

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Υπενθυμίζεται ότι η Κύπρος, το Δεκέμβριο του 2007, ως επικείμενο τότε μέλος της ζώνης του Ευρώ, κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το **πρώτο Πρόγραμμα Σταθερότητας (ΠΣ) για τα έτη 2007-2011**. Κύριοι άξονες της οικονομικής πολιτικής που περιλαμβάνονταν στο ΠΣ ήταν η διατήρηση πλεονάσματος ή εμφάνιση ελάχιστου ελλείμματος στο δημοσιονομικό ισοζύγιο και σημαντική μείωση του δημοσίου χρέους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε τότε την αξιοποίηση των εκτάκτων εσόδων για περαιτέρω μείωση του δημοσίου χρέους και όχι για δαπάνες και παράλληλα κάλεσε την Κύπρο να προβεί σε μεταρρυθμίσεις στα ταμεία κοινωνικών ασφαλίσεων και στον τομέα υγείας, ούτως ώστε να διασφαλισθεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Το Δημόσιο χρέος μειώθηκε αρχικά, το 2008, στο 48,9% του ΑΕΠ από το 58,8% που ήταν το 2007. Ωστόσο, το 2009, αυξήθηκε για πρώτη φορά μετά την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (58,5% του ΑΕΠ), για να συνεχίσει έκτοτε την ανοδική του πορεία.

3.5 Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός κατέγραψε αρνητική πορεία **το 2014** ανερχόμενος σε **-1,40%** (από -0,40% το 2013), λόγω της εντεινόμενης ύφεσης.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Έτος	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ποσοστό	2,56	2,50	2,37	4,67	0,33	2,43	3,29	2,39	-0,40	-1,40

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

3.6 Ανεργία και Αγορά Εργασίας

Η ανεργία στην Κύπρο σημειώνει συνεχή επιδείνωση την τελευταία τετραετία, καθώς από 7,9%, το 2011, ανήλθε σε 11,8% το 2012, 15,9% το 2013 και **16,1% το 2014**.

Η αύξηση του αριθμού των ανέργων αποδίδεται, κατά κύριο λόγο, στους τομείς του **εμπορίου**, των **κατασκευών**, της **μεταποίησης** και των **υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης**. Σε επίπεδο ηλικιών, η αύξηση της ανεργίας αφορά, καταρχάς, στην **ηλικιακή ομάδα από 50-59 ετών**, ενώ ακολουθούν οι ομάδες **30-39 ετών**, **25-29** και **40-49 ετών**.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΑΝΕΡΓΩΝ 2002-2014 (ΧΙΛ.)

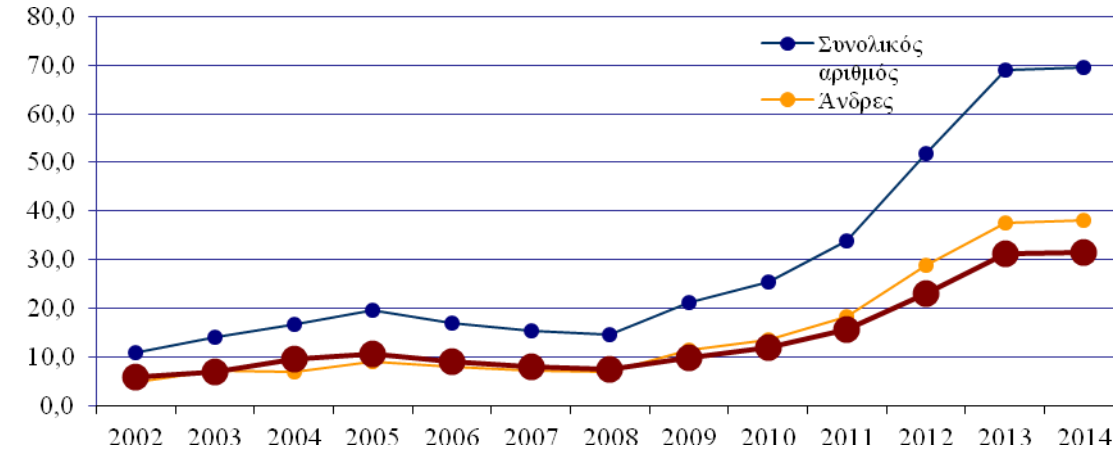

Πηγή: ΥΣΤΑΤ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Ο **οικονομικά ενεργός πληθυσμός,** το 2014, ήταν **432, 3 χιλ. άτομα**, ήτοι 51,4% του συνολικού πληθυσμού. Το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των ηλικιών 15-64 υπολογίζεται σε 74,3% του συνολικού πληθυσμού των ηλικιών αυτών. Ο αριθμός των απασχολουμένων εκτιμάται σε 362,7 χιλ. άτομα (51% άνδρες και 49% γυναίκες) και το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιών 15-64 σε 66%. Οι **απόφοιτοι της τριτοβάθμιας** εκπαίδευσης στην ηλικιακή ομάδα 25-64 αποτελούν το **37,3%** του συνόλου του εργατικού δυναμικού και οι απόφοιτοι Λυκείου το 40,1%.

Μεταξύ 2005 και 2014 παρατηρείται μείωση των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα, με ανάλογη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού στους άλλους τομείς. Ο **τριτογενής τομέας** αποδεικνύεται ιδιαίτερα παραγωγικός και είναι σημαντικός για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αφού συγκεντρώνοντας **άνω των ¾ των απασχολουμένων**, συμμετέχει στην διαμόρφωση του ΑΕΠ με 85,6%. Ο **μέσος όρος των κανονικών ωρών εργασίας την εβδομάδα** στην κύρια εργασία για τους εργαζόμενους με πλήρη απασχόληση είναι **41,3 ώρες** και για τους εργαζόμενους με μερική απασχόληση 20,7 ώρες.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ
(% επί του συνόλου)

Τομέας	2014*	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Πρωτογενής	4,4	3,1	7,3	7,1	7,2	7,1	6,8	7,3	7,9	8,4
Δευτερογενής	16,5	17,6	17,1	18,4	19,3	20,2	20,7	20,8	20,6	20,5
Τριτογενής	79,1	79,3	75,6	74,5	73,5	72,8	72,5	71,9	71,5	71,0

Πηγή: ΥΣΤΑΤ – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας
*Προσωρινά στοιχεία

Οι **μέσες ακαθάριστες μηνιαίες απολαβές των υπαλλήλων,** το 2014, ανήλθαν στα **1.892 ευρώ** (άνδρες 2.051 ευρώ και γυναίκες 1.715 ευρώ), σημειώνοντας μείωση σε σχέση με το 2013 (1.945 ευρώ).

Ο **κατώτατος κυπριακός μισθός (περί τα 850 Ευρώ)** για νεοπροσλαμβανόμενους ή για όσους συμπλήρωσαν συνεχή εργασία έξι μηνών στον ίδιο εργοδότη, είναι υψηλότερος από τους αντίστοιχους πολλών κρατών μελών της Ε.Ε. (Ισπανία, Ελλάδα, Μάλτα, Πορτογαλία, κλπ). Οι διατάξεις περί κατωτάτου μισθού ή ωρομισθίου καλύπτουν μόνον **οκτώ επαγγέλματα**, ήτοι πωλητές, γραφείς, νοσηλευτικούς βοηθούς, βοηθούς παιδοκόμους, βοηθούς βρεφοκόμους, σχολικούς βοηθούς, φρουρούς και φροντιστές. Για τις λοιπές κατηγορίες επαγγελμάτων δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση, εκτός εκείνων που καλύπτονται από τις **συλλογικές συμβάσεις**. Για όσους δεν καλύπτονται από τα ανωτέρω, ισχύει η όποια ιδιωτική

συμφωνία μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου, χωρίς να υπάρχει θεσμοθετημένο κατώτατο όριο. Οι **μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων είναι ιδιαίτερα υψηλοί** και για λόγους απλής σύγκρισης, θα μπορούσε να λεχθεί ότι σε γενικές γραμμές είναι σχεδόν διπλάσιοι των μισθών των Ελλήνων δημοσίων υπαλλήλων.

Οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα απασχολούνται, κατά κανόνα, σε **μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν το 99,9% του συνόλου.** Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το 40% των εργαζομένων απασχολείται σε επιχειρήσεις που έχουν 1-9 εργαζόμενους, το 44% σε επιχειρήσεις που έχουν κάτω των 250 εργαζομένων και τέλος μόνον το 15% απασχολείται στις μεγάλες επιχειρήσεις, δηλαδή αυτές που διαθέτουν περισσότερους από 250 εργαζόμενους, που ως ποσοστό είναι το χαμηλότερο στην ΕΕ των 27, όπου ο μέσος όρος ανέρχεται σε 33%.

Όσον αφορά στους **συντελεστές εισφορών κοινωνικής ασφάλισης**, η συνοπτική τους κατάσταση είναι η ακόλουθη:

- Ο συντελεστής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τους ελεύθερους επαγγελματίες για το διάστημα 2014-2018 είναι 14,6%
- Για τους υπαλλήλους ο ανωτέρω συντελεστής ανέρχεται 7,8%
- Για τους εργοδότες ανέρχεται σε 7,8%
- Η συνεισφορά των εργοδοτών στο Ταμείο Πλεονάζοντος Προσωπικού ανέρχεται στο 1,2%
- Η συνεισφορά των εργοδοτών στο Ταμείο Βιομηχανικής Κατάρτισης ανέρχεται στο 0,5%
- Η συνεισφορά των εργοδοτών στο Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής ανέρχεται στο 2%.

Το ποσοστό εισφοράς εργοδοτών και μισθωτών αυξάνεται κατά 0,5% ανά πενταετία.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
(ΑΕΠ ΑΝΑ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟ)

Βάση: ΕΕ-28=100

Λουξεμβούργο	163,9	Μάλτα	91,6
Ιρλανδία	135,5	Σλοβακία	82,6
Βέλγιο	127,3	Σλοβενία	81,1
Γαλλία	116	Κροατία	80,1
Σουηδία	114,5	Πορτογαλία	76,7
Αυστρία	113,3	Λιθουανία	74,6
Ισπανία	111,2	Πολωνία	74,3
Δανία	110,8	Τσεχία	71,9
Ολλανδία	108,8	Ουγγαρία	70,6
Ιταλία	108,8	Εσθονία	69,3
Φινλανδία	107,1	Λετονία	66,9
Γερμανία	107,0	Ρουμανία	51,7
Ην. Βασίλειο	99,4	Βουλγαρία	43,4
Ελλάδα	92,7	**Ευρωζώνη**	108,6
Κύπρος	91,8	**ΕΕ**	99,9

Πηγή: Eurostat

Η συνεχιζόμενη αύξηση του ποσοστού **ανεργίας** στην Κύπρο, η οποία έχει αποκτήσει πλέον **δομικό χαρακτήρα**, έχει αναθεί σε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της κυπριακής οικονομίας, συνδεόμενο άμεσα με την **απορρύθμιση της κυπριακής αγοράς εργασίας**. Δεδομένος, δε, της ύφεσης στην κυπριακή οικονομία, η κυπριακή κυβέρνηση προσανατολίστηκε στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων/σχεδίων για την αντιμετώπιση του φαινομένου (σχέδια επιδότησης της απασχόλησης, παροχής κινήτρων για πρόσληψη ανέργων και απόκτησης εργασιακής εμπειρίας για άνεργους πτυχιούχους Πανεπιστημίου).

Κύρια αιτία της απορρύθμισης της κυπριακής αγοράς εργασίας, πέραν της οικονομικής συγκυρίας και της, εν γένει, απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων, αποτελεί η μαζική έλευση **εργαζομένων από κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης**. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπηρεσίας Κοινωνικών Ασφαλίσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο συνολικός αριθμός των ασφαλισμένων απασχολούμενων αλλοδαπών στην Κύπρο, το 2014, ανέρχεται σε (97.033)

και ειδικότερα των προερχόμενων από την ΕΕ σε (56.453). Το 27,0% εξ αυτών προέρχεται από τη Ρουμανία, το 21,2% από τη Βουλγαρία, το 20,3% από την Ελλάδα και το 7,2% από το Ην. Βασίλειο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των **εξ Ελλάδος απασχολουμένων** συγκεντρώνεται στο λιανικό/ χονδρικό εμπόριο και τις επισκευές (20,6%), ενώ ακολουθούν οι κατασκευές (12,3%), τα ξενοδοχεία (11,5%) και η εστίαση (11,2%)[2].

Σημαντικός αριθμός Ελλήνων υποβάλλει αιτήσεις στις σχετικές εξετάσεις για διάφορες κρατικές θέσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου, όπου για τον διορισμό των εκπαιδευτικών ισχύει η επετηρίδα, το 20% περίπου των εγγεγραμμένων εκπαιδευτικών μέσης εκπαίδευσης και το 10% εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι Έλληνες πολίτες. Τέλος ο τομέας της υγείας, δημόσιος και ιδιωτικός, προσελκύει επίσης τους Έλληνες επιστήμονες, όπως εντατικολόγους, αναισθησιολόγους, ακτινολόγους, ορθοπεδικούς κλπ και βοηθητικό ή παραϊατρικό προσωπικό.

Σημειώνεται ότι μεγάλος αριθμός «Κοινοτικών» είτε έρχεται στην Κύπρο, χωρίς να έχει, εκ των προτέρων, εξασφαλίσει εργασία, είτε χάνει την εργασία του κατά την παραμονή του στη χώρα. Επιπλέον, σύμφωνα με εκτιμήσεις, το 1/3 των «κοινοτικών» εργαζομένων δεν έχει δηλωθεί, επισήμως, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατόν να ελεγχθούν οι συνθήκες εργασίας τους και οι μισθολογικές τους απολαβές και να εντείνεται η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων.

Αναφορικά με το **πρόβλημα της αδήλωτης εργασίας**, ως πιθανές λύσεις εξετάζονται η καθιέρωση της άμεσης εγγραφής στο αρμόδιο Υπουργείο του ξένου εργαζομένου από τον εργοδότη του και η υποχρεωτική τήρηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τις κατασκευαστικές εταιρείες που αναλαμβάνουν δημόσια έργα, ακόμα και εάν δεν τις έχουν υπογράψει. Επιπλέον, καθώς το **κόστος των επιδομάτων ανεργίας για τους «κοινοτικούς» ανέργους** είναι, ήδη, ιδιαιτέρως υψηλό (υπολογίζεται σε 20 εκ. ευρώ) και ελλοχεύει ο κίνδυνος εξάπλωσης του φαινομένου του "welfare shopping" και στην Κύπρο, διερευνώνται οι δυνατότητες θέσεως ελαχίστου ορίου ετών παραμονής στη χώρα για την καταβολή προνομιακών επιδομάτων.

3.7 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρέμενε υπό έλεγχο για αρκετά χρόνια, αλλά **από το 2004 και εντεύθεν άρχισε να επιδεινώνεται επικίνδυνα**. Το 2005 το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε 5,3% του ΑΕΠ και εκτοξεύθηκε στο 15,6% του ΑΕΠ το 2008. Ακολούθησε πτωτική πορεία έως το 2011, αλλά **το 2012** σημείωσε άνοδο από 4,0% σε 5,6%, για να μειωθεί σημαντικά το 2013 σε 4,5%. Το έτος **2014** το έλλειμμα σημείωσε μικρή αύξηση ανερχόμενο σε **4,6**% του ΑΕΠ.

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Έτος	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2013*	2014*
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (εκ. ευρώ)	-461,1	-1.005,3	-1.865	-2.944,1	-1.431,8	-2.038,9	-772,5	-1.095,9	-807,7	-791,5
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών / % ΑΕΠ	- 5,3	-6,3	-10,7	-15,6	- 7,7	-10,7	-4,0	-5,6	-4,5	-4,6

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Οι δυσμενείς εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών οφείλονταν στο παρελθόν, κυρίως, στη **διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου** και στη **μικρότερη αύξηση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο των υπηρεσιών**. Μετά την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ οι εισαγωγές συνέχισαν να αυξάνονται με υψηλούς ρυθμούς, ενώ οι μικρές αυξήσεις που σημειώνονταν στις εξαγωγές αγαθών δεν ήταν δυνατόν να αντισταθμίσουν το συνολικό αποτέλεσμα. Η **άνοδος των τιμών στα πετρελαιοειδή και οι αυξημένες εισαγωγές** αυτοκινήτων και άλλων ενδιάμεσων αγαθών και πρώτων υλών, λόγω μειωμένων δασμών, επιβάρυναν σημαντικά το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι

[2] Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα διαθέσιμα δημοσιοποιημένα στατιστικά στοιχεία 2012.

την τελευταία τριετία το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο σημειώνει σημαντική μείωση, η οποία έφθασε το 25,9% το 2013. Ωστόσο, το 2014, κινήθηκε εκ νέου ανοδικά με αύξηση της τάξης του 15,4%.

Η κυπριακή οικονομία στηρίζεται παραδοσιακά στο **πλεόνασμα του λογαριασμού υπηρεσιών** για την μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ως συνήθως, η **χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προέρχεται από τις άμεσες επενδύσεις και τον εξωτερικό δανεισμό** του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

3.8 Το Εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου

Το εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου χαρακτηρίζεται από **χρόνια ελλειμματικότητα**. Το γεγονός αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό, εάν ληφθεί υπ' όψιν ότι η κυπριακή οικονομία βασίζεται σε ποσοστό 85% στις υπηρεσίες.

Αναλυτικότερα, το 2014, ανεκόπη η αύξηση στις εξαγωγές αγαθών, οι οποίες κατέγραψαν μείωση της τάξης του 10,6%. Παράλληλα, μετά από μία τριετία μειώσεων στις εισαγωγές, σημειώθηκε αύξηση της τάξης του 6,7%. Ως αποτέλεσμα των εν λόγω εξελίξεων, μετά από μία τριετία συνεχούς μείωσης του ελλείμματος, το 2014, σημειώθηκε, εκ νέου, αύξηση της τάξης του 15,4%.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ 2007-2014 (ΕΚΑΤ. €)

Έτος	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Εμπορικό ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	% μεταβολής	Αξία	% μεταβολής	Αξία	% μεταβολής	Αξία	% μεταβολής
2007	1.082,7	-2,7	6.353,4	15,2	-5.270,7	19,7	7.436,1	12,2
2008	1.190,4	9,9	7.366,7	15,9	-6.176,3	17,1	8.557,1	15,0
2009	970,4	-18,5	5.691,8	-22,7	-4.721,4	-23,5	6.662,2	-22,1
2010	1.136,8	17,1	6.517,4	14,5	-5.380,6	13,9	7.654,2	14,9
2011	1.404	23,5	6.310,5	-3,2	-4.906,5	-8,8	7.714,5	0,8
2012	1.420,5	1,2	5.740,5	-9	-4.320	-12	7.161	-7,2
2013	1.611,6	13,3	4.810,5	-9,9	-3.198,9	-25,9	6.422,1	-10,32
2014	1.441,50	-10,6	5.133,40	6,7	-3.691,90	15,4	6.574,90	2,4

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Πρεσβείας Λευκωσίας

Σχεδόν τα δύο τρίτα του εξωτερικού εμπορίου της χώρας (64%) διενεργούνται με άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τις κυριότερες χώρες προέλευσης των κυπριακών εισαγωγών να είναι η Ελλάδα, το Ισραήλ, η Ιταλία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Στα εισαγόμενα προϊόντα περιλαμβάνονται, κατά κύριο λόγο, πετρελαιοειδή (€1,27 δισ.), τρόφιμα και ποτά (€604,5 εκ.), μηχανήματα και ηλεκτρικός εξοπλισμός (€536,4 εκ.), χημικά (€534,4 εκ.) και οχήματα (συμ/νων ανταλλακτικών) (€478,3 εκ.).

Κυριότερες χώρες - εισαγωγείς κυπριακών προϊόντων είναι η Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Ισραήλ, οι ΗΠΑ, η Γερμανία και η Αίγυπτος. Οι κυπριακές εξαγωγές περιλαμβάνουν, κυρίως, χημικά (€305,2 εκ.), πετρελαιοειδή (€296 εκ.) μηχανήματα και ηλεκτρικό εξοπλισμό (€221,8 εκ.), κτηνοτροφικά προϊόντα (€125,4 εκ.) και τρόφιμα/ ποτά (€112,1 εκ.).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ 2014 (€000)								
Περιοχή	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό Ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%
Κράτη μέλη ΕΕ	3.619.622	70,51	601.117	41,70	-3.018.505	81,76	4.220.739	64,19
Χώρες Εγγύς-Μέσης Ανατολής	526.041	10,25	210.495	14,60	-315.546	8,55	736.536	11,20
Ασία	436.648	8,51	131.783	9,14	-304.865	8,26	568.431	8,65
Κ. Αμερική/ Καραϊβική	223.051	4,35	7.020	0,49	-216.031	5,85	230.071	3,50
Λοιπή Ευρώπη	147.863	2,88	57.553	3,99	-90.310	2,45	205.416	3,12
Β. Αμερική	86.400	1,68	50.469	3,50	-35.931	0,97	136.869	2,08
Ν. Αμερική	30.776	0,60	17.880	1,24	-12.896	0,35	48.656	0,74
Β. Αφρική	30.162	0,59	54.193	3,76	24.031	/	84.355	1,28
Λοιπή Αφρική	17.477	0,34	40.248	2,79	22.772	-	57.725	0,88
Αυστραλία & Ν. Ζηλανδία	11.927	0,23	15.935	1,11	4.008	/	27.862	0,42
Λοιπές χώρες/ περιοχές	1.408	0,03	12.692	0,88	11.284	/	14.100	0,21

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Πρεσβείας Λευκωσίας

Το εμφανές **συγκριτικό πλεονέκτημα** της Κύπρου είναι συγκεντρωμένο **σε χαμηλούς τομείς της τεχνολογίας**, όπως τρόφιμα, ποτά και καπνός. Τέλος, μετά την λήψη εμπορικών μέτρων αντιποίνων από την Ρωσία κατά των κρατών μελών της Ε.Ε. (Αύγουστος 2014), εκτιμήθηκε ότι οι επιπτώσεις αφορούσαν το 59% των κυπριακών εξαγωγών προς την χώρα αυτή (π.χ. εσπεριδοειδή και αλιεύματα) και η συνολική απώλεια εσόδων ανερχόταν σε 13 εκ. ευρώ ή μόνον το 0,2% των συνολικών κυπριακών εξαγωγών.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ ΚΥΠΡΟΥ 2014 (ΕΚΑΤ. €)								
Χώρα	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπορικό Ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%
Ελλάδα	1.120,5	23,20	267,9	16,65	-852,6	26,47	1.388,4	21,56
Ισραήλ	651,2	13,48	62,0	3,85	-589,2	18,29	713,2	11,08
Ιταλία	337,5	6,99	29,2	1,81	-308,3	9,57	366,7	5,69
Γερμανία	315,4	6,53	41,4	2,57	-274,0	8,51	356,8	5,54
Ηνωμένο Βασίλειο	310,6	6,43	208,7	12,97	-101,9	3,16	519,3	8,06
Γαλλία	301,9	6,25	11,7	0,73	-290,2	9,01	313,6	4,87
Ολλανδία	295,2	6,11	18,5	1,15	-276,7	8,59	313,7	4,87
Ισπανία	207,6	4,30	5,4	0,34	-202,2	6,28	213,0	3,31
Κίνα	206,3	4,27	32,9	2,04	-173,4	5,38	239,2	3,71
Η.Π.Α.	69,2	1,43	57,7	3,59	-11,5	0,36	126,9	1,97
Ρωσία	55,5	1,15	25,7	1,60	-29,8	0,93	81,2	1,26
Αίγυπτος	30,9	0,64	36,6	4,53	5,7	/	67,5	1,05

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Πρεσβείας Λευκωσίας

Το αρμόδιο **Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού** της Κύπρου, **ενισχύει τις ΜΜΕ** να αυξήσουν την επιχειρηματική φήμη τους **παρέχοντας τους ανάλογη οικονομική βοήθεια** για συμμετοχή σε **διεθνείς κλαδικές εκθέσεις**, για πραγματοποίηση **ερευνών αγοράς** και γενικότερη υποστήριξη, μέσω των αντίστοιχων με τα

ελληνικά Γραφεία ΟΕΥ, «Εμπορικών Κέντρων» Πρεσβειών της Κύπρου, στα οποία συνήθως απασχολούνται και επιτόπια, μέσω μακροχρόνιων συμβάσεων εργασίας, πεπειραμένα στελέχη-γνώστες των τοπικών αγορών.

3.8.1 Επανεξαγωγές

Κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι το 49,2% των κυπριακών εξαγωγών (το 2014) αφορά σε επανεξαγωγές προϊόντων. Το γεγονός αυτό εξηγείται από τη λειτουργία της Κύπρου ως κέντρου **διεθνών «τριγωνικών» εμπορευματικών συναλλαγών**[3], λόγω του ευνοϊκού φορολογικού συστήματος και της ύπαρξης μεγάλου αριθμού διμερών συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας μεταξύ της Κύπρου και άλλων χωρών.

Μετά από μία περίοδο μείωσης, οι κυπριακές επανεξαγωγές εμφάνισαν ανοδικές τάσεις κατά τη διετία 2010-2011, για να σημειώσουν μικρή πτώση το 2012 και να αυξηθούν εκ νέου σημαντικά το 2013. Ειδικότερα, η αύξηση κατά 13,3% των κυπριακών εξαγωγών, το 2013, φαίνεται να οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στη σημαντική αύξηση των επανεξαγωγών (13,5%), οι οποίες ξεπέρασαν τις εγχώριες εξαγωγές (55,6% επί του συνόλου των εξαγωγών), ανερχόμενες σε 895,4 εκ. ευρώ (έναντι εγχώριων εξαγωγών 716,2 εκ. ευρώ). Το **2014** οι επανεξαγωγές περιορίστηκαν κατά 20,6% (σε σχέση με το 2013), ακολουθώντας τη γενικότερη πτωτική τάση των κυπριακών εξαγωγών. Συνολικά, ανήλθαν σε 709,4 εκ .ευρώ έναντι 733,8 εκ. ευρώ εγχώριων εξαγωγών.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΕΠΑΝΕΞΑΓΩΓΩΝ 1980-2014 (€000)

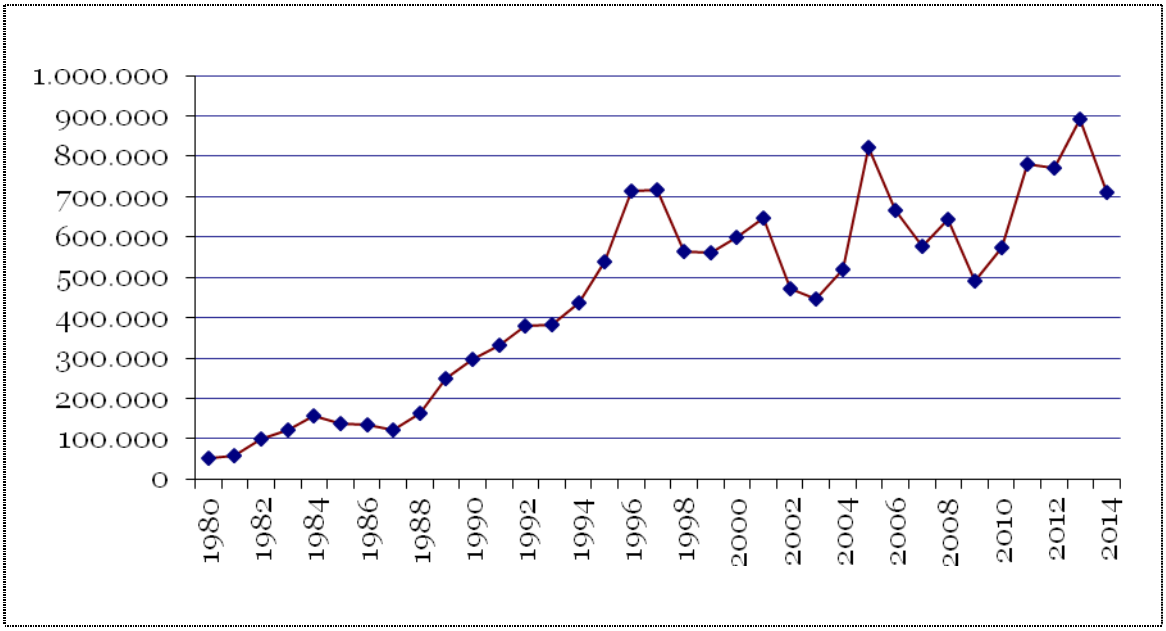

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Οι κυπριακές επανεξαγωγές αφορούν, κυρίως, σε πετρελαιοειδή, οργανικά χημικά, ηλεκτρικές συσκευές και φαρμακευτικά προϊόντα. Ο **σημαντικότερος εισαγωγέας των κυπριακών επανεξαγωγών είναι η Ελλάδα**, ενώ ακολουθούν με μεγάλη διαφορά οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ηνωμένο Βασίλειο και ο Λίβανος.

[3] Εταιρεία που έχει την έδρα της στη χώρα Α εξάγει στη χώρα Γ, μέσω εταιρείας με έδρα στη χώρα Β, λόγω ευνοϊκών φορολογικών συνθηκών στην τελευταία.

3.9 Εσωτερικό εμπόριο

Μετά το έτος 2013 οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο εμπόριο, χονδρικό και λιανικό υπήρξαν καταθλιπτικές. Ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών μειώθηκε σημαντικά με συνεχές κλείσιμο καταστημάτων, μικρών και μεγάλων σε όλους τους εμπορικούς τομείς.

Τα περιοριστικά μέτρα στις τραπεζικές συναλλαγές, τα οποία πλέον έχουν αρθεί και η αμφισβήτηση της επιταγής ως μέσου πληρωμής, άφησαν μεγάλο αριθμό εμπορευόμενων σοβαρά εκτεθειμένους, διαφοροποίησαν άρδην πρακτικές δεκαετιών, οδήγησαν σε αντιπαραθέσεις ανάμεσα σε λιανέμπορους και χονδρέμπορους, όπως και σε ένα φαύλο κύκλο χρεών από όλους προς όλους. Η απαγόρευση εξαργύρωσης επιταγών και η αναστολή λειτουργίας του Κεντρικού Αρχείου Πληροφοριών (ΚΑΠ), σε συνδυασμό με το οξύ πρόβλημα ρευστότητας, οδήγησαν πολλούς εκδότες επιταγών να βρεθούν, άθελα τους, σοβαρά εκτεθειμένοι.

Όπως και στην Ελλάδα, το φαινόμενο των ενεχυροδανειστηρίων, καταστημάτων αγοράς χρυσού, ακόμη και πρατηρίων ανταλλαγής επιταγών με μετρητά εμφανίστηκε και στη Κύπρο αμέσως μετά τα γεγονότα του Μαρτίου 2013 και καθ' όλη τη διάρκεια του 2014. Σύμφωνα, πάντως, με στοιχεία της Κυπριακής Στατιστικής Υπηρεσίας, ο δείκτης όγκου κύκλου εργασιών λιανικού εμπορίου κινήθηκε ανοδικά το 2014 σε σχέση με το 2013 (κατά 2,7%), γεγονός το οποίο αποτελεί θετική ένδειξη για τη σταδιακή επάνοδο του εμπορίου στην ομαλότητα.

Η κυβέρνηση προέβη σε πλήρη φιλελευθεροποίηση του ωραρίου λειτουργίας των καταστημάτων στο πλαίσιο αντιμετώπισης του αθέμιτου ανταγωνισμού που υπήρχε από τον διαχωρισμό της Κύπρου σε τουριστικές και μη περιοχές. Όμως δεν υπήρξε ανάλογη φιλελευθεροποίηση στα προς διάθεση είδη από το κάθε κατάστημα με επακόλουθο να υπάρχει δυσμενής διάκριση σε βάρος των μικρών καταστημάτων και στρεβλώσεις στην αγορά.

Τέλος, όπως διαπίστωσε το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδας στην Κύπρο, **το φαινόμενο του παραεμπορίου**, κυρίως μέσω παράνομων πλανόδιων μικροπωλητών, παρατηρείται στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού, όπου η κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας δεν ασκεί έλεγχο. Το φαινόμενο εισαγωγής ποσοτήτων τροφίμων ευκαιρίας, που εν συνεχεία οι εισαγωγείς εμπορεύονται με μεταλλαγμένα ονόματα και πληροφορίες έχει ως αποτέλεσμα την στρέβλωση του ανταγωνισμού, την παραπληροφόρηση του καταναλωτή, την παραβίαση της νομοθεσίας για την εμπορική ετικέτα στα τρόφιμα και τον κίνδυνο για την υγεία των καταναλωτών.

4. Κρατικός Προϋπολογισμός

Το έτος 2014, ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός ανήλθε σε 7.712,3 εκ. ευρώ από 9.513,4 εκ. ευρώ το 2013 και 8.257,8 εκ. ευρώ το 2012. Εξαιρουμένων δανείων και αποπληρωμών αυτών, το 2014 σημειώθηκε περιορισμένο πλεόνασμα 0,4% (72 εκ. ευρώ), έναντι ελλείμματος 4,9%, το 2013. Τα Υπουργεία Οικονομικών, Παιδείας και Πολιτισμού και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων είχαν τις υψηλότερες προϋπολογιζόμενες δαπάνες το 2014.

Τα **δημόσια έσοδα το 2014** παρουσιάζουν αύξηση σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο, ανερχόμενα σε **6.661 εκ. ευρώ** από 5.927,3 εκ. ευρώ. Κατά το **2014, οι δημόσιες δαπάνες (εξαιρουμένων των αποπληρωμών δανείων) μειώθηκαν κατά 10,9%**, μετά από μία μακρά περίοδο συνεχών αυξήσεων.

Όσον αφορά, ειδικότερα, στο δημόσιο τομέα, σύμφωνα με τη στατιστική υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο συνολικός αριθμός των υπαλλήλων σε κεντρική κυβέρνηση, τοπικές αρχές και εταιρείες ελεγχόμενες από την κυβέρνηση (**ευρύς δημόσιος τομέας**) ανερχόταν, το 2014, σε 58.317 σημειώνοντας μείωση 2,6% σε σχέση με το 2013 (59.882). Ως προς τις **δαπάνες προσωπικού**, σύμφωνα με τον προϋπολογισμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, το 2014, ανήλθαν σε 2.369 εκ. ευρώ σημειώνοντας **μείωση της τάξης του 9%** σε σχέση με το 2013 (2.603 εκ. ευρώ).

4.1 Συμμετοχή Κύπρου σε Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο ΕΕ

Σύμφωνα με το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) 2014-2020 της ΕΕ, η Κύπρος θα λάβει 1,3 δισ. ευρώ, τα οποία κατανέμονται ως εξής:

-Πολιτική συνοχής: 788 εκ. ευρώ

-Κοινή Αγροτική Πολιτική (Άξονας 1 – εισοδ. ενισχύσεις): 351 εκ. ευρώ

-Κοινή Αγροτική Πολιτική (Άξονας 2 – αγροτ. ανάπτυξη): 132 εκ. ευρώ

-Θαλάσσια πολιτική και αλιεία: 40 εκ. ευρώ

Η συνεισφορά της Κύπρου στο ΠΔΠ 2007-2013 ανήλθε σε 160,6 εκ. ευρώ (0,12% ιδίων πόρων ΕΕ).

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Κύπρος είχε μέχρι τον Οκτώβριο 2015 ποσοστό απορρόφησης 90%, λίγο ανώτερο από τον μέσο όρο εντός ΕΕ (87%). Σε χαμηλό ποσοστό -1,2%- κυμαίνονται τα κονδύλια σε κίνδυνο (των τομέων πολιτική συνοχής και φυσικών πόρων), καθώς ο μέσος όρος εντός ΕΕ ανέρχεται σε 2,3%.

5. Διάρθρωση της κυπριακής οικονομίας και τομεακές πολιτικές

Ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί τη «σπονδυλική στήλη» της κυπριακής οικονομίας. Εδώ και αρκετά χρόνια συμμετέχει κατά τρία τέταρτα και άνω στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Για το 2014, η συμμετοχή των τομέων στη σύνθεση του ΑΕΠ είχε ως ακολούθως: πρωτογενής 2,3%, δευτερογενής 10,8% και τριτογενής 85,6%.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΕΠ ΚΑΤΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
(% Τρέχουσες τιμές)

Τομέας	2014	2013*	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Πρωτογενής	2,3	2,3	2,0	2,1	2,2	2,1	2,1	2,0	2,2	2,6
Δευτερογενής	10,8	9,7	13,1	14,5	15,9	17,2	19,3	19,5	19,1	19,2
Τριτογενής	85,6	80,1	75,9	74,2	72,0	70,6	67,0	67,3	68,3	68,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας
(*) προκαταρκτικά στοιχεία

5.1. Η πολιτική της Κύπρου στον τομέα των υπηρεσιών

Διαχρονικά οι κυπριακές κυβερνήσεις ακολουθούσαν μέχρι τον Μάρτιο του 2013 μια σταθερή πολιτική στον τομέα αυτό που στόχευε στη μετεξέλιξη και ανάδειξη της Κύπρου σε **διεθνές επιχειρηματικό κέντρο παροχής υπηρεσιών.** Με κορωνίδα τον μέχρι τότε διεθνοποιημένο και τεράστιο για το μέγεθος της χώρας (7-8 φορές το ΑΕΠ) χρηματοπιστωτικό υποτομέα, ο τριτογενής τομέας περιλαμβάνει, επίσης, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, τη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, τα ξενοδοχεία και μονάδες εστίασης, τις μεταφορές και επικοινωνίες και τέλος τις κρατικές υπηρεσίες Δημόσιας Διοίκησης, Παιδείας, Υγείας, Άμυνας και Κοινωνικής Μέριμνας (βλ. Ετήσια Έκθεση μας έτους 2012- σελ. 18).

Από τους υποτομείς των υπηρεσιών, λόγω της σπουδαιότητας τους, αξίζει να εξετάσει κάποιος διεξοδικότερα, τον τραπεζικό τομέα, μαζί με το μικρό, αντίθετα, υποτονικό Χρηματιστήριο, την ανταγωνιστική ναυτιλία και τον τουρισμό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με την Eurostat, υφίσταται **σχέση εξάρτησης του τομέα παροχής υπηρεσιών στην Κύπρο από την Ρωσική αγορά.** Το ισοζύγιο υπηρεσιών της Κύπρου με τη Ρωσία ανήλθε στο 1 δισ. ευρώ αφού οι εξαγωγές υπηρεσιών άγγιξαν το 1,4 δισ.. ευρώ και οι εισαγωγές τα 350 εκ. ευρώ.

5.1.1 Το Χρηματοπιστωτικό σύστημα

Την τελευταία δεκαετία η ευημερία της Κύπρου αυξήθηκε χάρις στην ταχεία επέκταση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ενδεικτικά, το συνολικό ενεργητικό όλων των τραπεζών

αντιπροσώπευε, πριν την κρίση το **896% του ΑΕΠ της Κύπρου**, το υψηλότερο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ευρωζώνη.

Όμως σε συνέχεια των αποφάσεων του Eurogroup του Μαρτίου 2013 και των διατάξεων του προαναφερθέντος «Μνημονίου» της «τρόικα», **ο τραπεζικός τομέας συρρικνώθηκε** και εκτιμάται ότι εκπροσωπεί σε μέγεθος το **τριπλάσιο του κυπριακού ΑΕΠ**. Η αρχική απόφαση του Eurogroup προέβλεπε κούρεμα έως 10% για καταθέσεις ύψους από 100.000 Ευρώ και άνω για κάθε τραπεζικό λογαριασμό (και 6,75% για τις λοιπές καταθέσεις), με απεριόριστη ρευστότητα για το κυπριακό σύστημα. Η εν λόγω πρόταση απορρίφθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, σύμφωνα με μεταγενέστερες εκμυστηρεύσεις και άτυπες δηλώσεις στα ΜΜΕ κάποιων ιθυνόντων (στα τέλη του έτους 2014), για να μην δυσαρεστηθούν οι Ρώσοι μεγαλο-καταθέτες.

Ως γνωστόν, η δεύτερη απόφαση του Eurogroup παρότι πολύ πιο επώδυνη της πρώτης, υιοθετήθηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Προέβλεπε δε την άμεση εκκαθάριση της Λαϊκής Τράπεζας και την μεταφορά στην Τράπεζα Κύπρου των οφειλών της Λαϊκής Τράπεζας προς τον ELA (δηλαδή της έκτακτης ρευστότητας των 9,5 δις ευρώ που είχαν χορηγηθεί στην Λαϊκή Τράπεζα μεταξύ του έτους 2012 και αρχών 2013), εφόσον το κυπριακό κράτος δεν ήταν σε θέση να το αποπληρώσει. Ταυτόχρονα, σχεδόν μηδενίστηκε η αξία των μετοχών των παλαιών ιδιοκτητών (99% μείωση) που στην πραγματικότητα «εκπαραθυρώθηκαν» χωρίς ιδιαίτερο λόγο και δεν ερωτήθηκαν σε κάποια Γενική Συνέλευση μετόχων, αφού η εναλλακτική λύση, δηλαδή το «χάος», θα ήταν ακόμα χειρότερη. Το δε κούρεμα καταθέσεων υπολογίζεται στο 50% περίπου. Η ταυτόχρονη αναδιάρθρωση της Τράπεζας Κύπρου, η επιβληθείσα πώληση στη Τράπεζα Πειραιώς των εργασιών των καταστημάτων στην Ελλάδα των δύο αυτών κυπριακών τραπεζών για να καταστεί βιώσιμο το κυπριακό χρέος αφενός και να μην βρεθεί σε κίνδυνο το ευαίσθητο ελλαδικό τραπεζικό σύστημα αφετέρου, η αναγκαστική επίσης συρρίκνωση του αριθμού των συνεργατικών τραπεζών μέσω συγχωνεύσεων και κρατικοποίησης τους, ο πολύμηνος έλεγχος της κίνησης κεφαλαίων που έπληξε την αξιοπιστία του πιστωτικού συστήματος κλπ., μετέβαλαν δραστικά το μέχρι τότε τραπεζικό τοπίο προκαλώντας έντονες εσωτερικές αντιδράσεις.

Ενδεικτικά και μόνον αναφέρεται η δήλωση του πρόεδρου της Κυπριακής Ολυμπιακής Επιτροπής και πρώην Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού, Ουράνιου Ιωαννίδη, πως «η ζημία που έκαναν οι σοφοί του Κοινοβουλίου με τους παλικαρισμούς τους αφήνει σκοτεινά σημεία. (…) οι δανειστές και κούρεψαν τις καταθέσεις καταθετών περίπου 47%, ενώ επιτράπηκε στον ELA να φτάσει τα 10 δις και να κλείσει η τράπεζα που το κατανάλωνε, σχολιάζει ο ίδιος».

Παρότι το 50% περίπου των σημαντικών ρωσικών κεφαλαίων-εισροών στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα δεν είναι παρά λογιστικές εγγραφές και όχι πραγματικά κεφάλαια που αποτελούν καταθέσεις ή επενδύσεις, μία από τις πολλές παράπλευρες συνέπειες των «ιστορικών» και βεβιασμένων αποφάσεων του Eurogroup του Μαρτίου 2013, ήταν η αύξηση της **επιρροής Ρώσων** καταθετών στις Γενικές Συνελεύσεις μετόχων της Τράπεζας Κύπρου. Οι τελευταίοι, επωφελούμενοι του υποχρεωτικού συνδυασμού ‘’κουρέματος’’ των καταθέσεων τους έναντι μετοχών της εν λόγω Τράπεζας, παρά την θέληση τους, από καταθέτες μετατράπηκαν σε σημαντικούς μετόχους της.

Θα πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι η Κύπρος, αντίθετα με την τοπική φημολογία των κυπριακών παραγόντων και ΜΜΕ, δεν αποτέλεσε **ποτέ χρηματοοικονομικό κέντρο** όπως το Λονδίνο ή η Φρανκφούρτη, **αλλά περιφερειακό επιχειρηματικό κέντρο** προσφέροντας υψηλού επιπέδου νομικές, συμβουλευτικές ή λογιστικές υπηρεσίες σε ξένων κυρίως συμφερόντων επιχειρήσεις (‘international business’). Με την εξαίρεση δύο σχετικά μικρών διεθνών τραπεζών που τερμάτισαν τις δραστηριότητες τους στη Κύπρο κατά την διάρκεια του 2013, η παραμονή στην Κύπρο μετά τις εξελίξεις του Μαρτίου 2013 της συντριπτικής πλειοψηφίας των ξένων εταιρειών, επωφελούμενων των παραδοσιακών κινήτρων (διεθνώς ανταγωνιστικός χαμηλός εταιρικός φόρος-12,5%-, δεκάδες διμερείς συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας, ‘’τριγωνικές συναλλαγές’’, σχετική υψηλή τεχνογνωσία κλπ), απέδειξαν ότι ο τομέας των διεθνών υπηρεσιών αποτελεί διαχρονικό μέρος του οικονομικού μοντέλου της.

Ως γνωστόν οι **συνολικές καταθέσεις** του κυπριακού τραπεζικού συστήματος το έτος 2012, δηλαδή λίγο πριν τον Μάρτιο του 2013, ανέρχονταν σε 70,1 δισ. Ευρώ, από τα οποία το

ποσό των 21,5 δισ. ανήκε σε κατοίκους τρίτων χωρών (πχ πρώην Σοβιετικής Ένωσης κλπ) και τα 5,3 δισ. Ευρώ σε κατοίκους λοιπών χωρών Ευρωζώνης. Τα υπόλοιπα 43,3 δισ. Ευρώ ήταν κεφάλαια Κυπρίων πολιτών. Μετά όμως τα γεγονότα του Μαρτίου 2013, η έξοδος καταθετών από την Κύπρο άγγιξε όλες σχεδόν τις κατηγορίες καταθετών και κυρίως των τραπεζών της Ευρωζώνης (-84%).Συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 2013, υπήρχαν στο τραπεζικό σύστημα της Κύπρου συνολικά 63,7 δις. εκ των οποίων τα 41,3 δις, αφορούσαν κατοίκους εσωτερικού, τα 3,4 δισ. ευρώ άλλων χωρών της Ε.Ε και 19 δισ. αφορούσαν άλλες καταθέσεις, κυρίων από Ρώσους υπηκόους.

Έκτοτε, μετά την επώδυνη αλλά επιτυχή τήρηση του κυπριακού Μνημονίου, η 'Τρόικα' των δανειστών και ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας, αξιολογούν ως θετική την πορεία της κυπριακής οικονομίας εκφράζοντας όμως προβληματισμό για τους κινδύνους που υπάρχουν με σημαντικότερο όλων, **το υψηλό ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων.** Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα, το 2014 ,τα δάνεια που δεν εξυπηρετούνταν για πέραν των 90 ημερών αναρριχήθηκαν στα 27, 4 δισ. ευρώ. Η πέμπτη αξιολόγηση της Τρόικα για την επικαιροποίηση του μνημονίου, που ολοκληρώθηκε επιτυχώς στις 25 Ιουλίου 2015, καταλήγει σε συμφωνία για το νομοθετικό **πλαίσιο των εκποιήσεων ενυπόθηκων περιουσιών** που συνδέεται με το κρίσιμο για την κυπριακή οικονομία ζήτημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η εν λόγω νομοθεσία συνοδεύεται από το αποκαλούμενο «περίγραμμα για την αφερεγγυότητα νομικών και φυσικών προσώπων».

Το ύψος του ιδιωτικού χρέους είναι επίσης κάτι που εξακολουθεί να αποτελεί μια από τις σοβαρότερες πηγές μακροοικονομικών ανισορροπιών για την εγχώρια οικονομία, σύμφωνα με τελευταία στοιχεία της Eurostat, που δείχνουν ότι η Κύπρος έχει μια από τις υψηλότερες αναλογίες ιδιωτικού χρέους στην ΕΕ. Σύμφωνα με τα στοιχεία, το ιδιωτικό χρέος στην Κύπρο φθάνει το 344,8% του ΑΕΠ, το δεύτερο μεγαλύτερο στην ΕΕ μετά το Λουξεμβούργο.

Για πληρέστερη εικόνα του κυπριακού τραπεζικού κλάδου, υπενθυμίζεται η ιστορική εξέλιξη του κατά την τελευταία εικοσαετία Ο κλάδος αυτός αποτέλεσε τον **μοναδικό τομέα που συνέχισε να αυξάνει τη συνεισφορά του στο ΑΕΠ αδιάλειπτα**, από 6,2% το 2003 σε 8,6% το 2009, ενώ η διεθνής ανταγωνιστικότητα του ήταν αξιόλογη. Ο κλάδος αυτός **συνέβαλε κατά 26% στην οικονομική ανάπτυξη της τελευταίας δεκαετίας (2000-2010).** Χωρίς την συνεισφορά του αυτή, η οικονομική ανάπτυξη της Κύπρου θα ήταν υποτονική, ενώ μετά το έτος 2009, η οικονομία θα είχε βυθιστεί στην ύφεση.

Η Κεντρική Τράπεζα της Ρωσίας κατονόμαζε την **Κύπρο ως τη μεγαλύτερη πηγή άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) στη Ρωσική Ομοσπονδία με σύνολο 41,7 δισ. δολάρια ΗΠΑ** των εισερχόμενων άμεσων επενδύσεων. Το ύψος των ξένων επενδύσεων από την Κύπρο ήταν 2,7 φορές μεγαλύτερο από τις αντίστοιχες επενδύσεις από τη Γερμανία (βλ. Ετήσια Έκθεση μας έτους 2012-σελ. 20). Επίσης η **ροή σημαντικών κεφαλαίων από τη ρωσική αγορά** ήταν αξιοσημείωτη. Περίπου το 80% του συνόλου των ξένων επενδύσεων στην Κύπρο προέρχεται από την Ρωσία. Το άμεσο αποτέλεσμα τους ήταν να προκληθεί η «φούσκα» των ακινήτων στο εσωτερικό της Κύπρου και οι κυπριακές τράπεζες να επεκταθούν υπερβολικά σε αγορές του εξωτερικού. Η δε **δομή των επιτοκίων** που πρόσφεραν οι κυπριακές τράπεζες **ενίσχυε μόνο τους καταθέτες.**

Το **μεγαλύτερο μέρος των εξασφαλίσεων που έχουν οι τράπεζες είναι ακίνητα** των οποίων όμως, οι αξίες υπέστησαν μειώσεις τη τελευταία τριετία. Εν μέσω διεθνούς οικονομικής κρίσης, γνωστής ως "sub primes", οι κυπριακές τράπεζες χορήγησαν, μόνο στην κυπριακή αγορά, δάνεια συνολικούς αξίας μεγαλύτερης των 17 δισ. ευρώ, δηλαδή τριπλάσιο ποσό των καταθέσεων τους. Ταυτόχρονα ο **τραπεζικός δανεισμός σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά είναι εξαιρετικά υψηλός για τα ευρωπαϊκά δεδομένα.** Σύμφωνα με έρευνα της Ε.Κ.Τ., το ποσοστό των νοικοκυριών στην Κύπρο με χρέος ανερχόταν το έτος 2010 στο 65,3% και ήταν το δεύτερο υψηλότερο στην Ευρωζώνη (43,7%) μετά την Ολλανδία (65,7%), ενώ στην Ελλάδα περιοριζόταν περίπου στο ήμισυ (36,6%). Η Κύπρος κατατάχθηκε πρώτη στην Ευρωζώνη στις ακόλουθες δύο κατηγορίες: Στο ποσοστό των κυπριακών νοικοκυριών με χρέος για αγορά ακινήτων που ανερχόταν σε 44,8% καθώς και για μη ενυπόθηκα χρέη (47,9%), όπως καταναλωτικά δάνεια, -πχ αγοράς αυτοκινήτων-, πιστώσεις ή λογαριασμούς με δυνατότητα υπερανάληψης, δάνεια για δόσεις πληρωμής, ιδιωτικά δάνεια από τρίτα πρόσωπα κλπ. Τέλος ο

δείκτης χρέους προς εισόδημα ανήρθε στο 157% και ήταν ο δεύτερος ψηλότερος μετά την Ολλανδία (194%), ενώ στην Ευρωζώνη περιοριζόταν στο 62% και στην Ελλάδα στο 47,2%. Όμως, ο κυπριακός δείκτης εξυπηρέτησης χρέους ενυπόθηκων δανείων προς εισοδήματα (25,3%) ήταν ο υψηλότερος της Ευρωζώνης (15,9%), ήτοι τα κυπριακά νοικοκυριά χρησιμοποιούσαν το ¼ των εισοδημάτων τους για εξυπηρέτηση των ενυπόθηκων δανείων τους αντίθετα με τα αντίστοιχα γερμανικά (12,8%), ελληνικά (16,4%) κλπ. Στο πλαίσιο αυτό, μετά τις ιστορικές ανατροπές του έτους 2013, εκτιμούταν ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2014, το 40% των κυπριακών νοικοκυριών με στεγαστικά δάνεια δεν εξυπηρετούσαν τα χρέη τους.

Βέβαια σύμφωνα με την ίδια έρευνα της Ε.Κ.Τ., τα περιουσιακά στοιχεία των κυπριακών χρεωμένων νοικοκυριών υπερκάλυπταν τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Ο δείκτης χρέους επί του ενεργητικού των κυπριακών νοικοκυριών ανερχόταν μόλις στο 17%, λόγω της πρακτικής των τραπεζών να δανείζουν στη βάση εξασφαλίσεων, αντί εισοδημάτων. Αντίθετα ο ίδιος δείκτης ήταν πολύ υψηλότερος σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης (21,8%), όπως την Ολλανδία (41,3%), την Φιλανδία (34,6%), την Γερμανία (28,4%) και Πορτογαλία (25,7%). Συγκριτικά η Ελλάδα (14,8%) κατατάχθηκε σε καλύτερη θέση από τις προαναφερθείσες χώρες, όπως και από την Κύπρο.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία της εν λόγω έρευνας της Ε.Κ.Τ. αναδεικνύουν τις στρεβλώσεις που χαρακτηρίζουν τις πρακτικές δανεισμού των κυπριακών τραπεζών κατά τα προηγούμενα χρόνια.

Κατά συνέπεια το άμεσο μεγάλο πρόβλημα του κυπριακού πιστωτικού συστήματος που προέκυψε εν μέσω βαθειάς οικονομικής κρίσης, αποτελεί η **μη ικανοποίηση των ενυπόθηκων δανείων** αφού λόγω κυπριακών γραφειοκρατικών ιδιαιτεροτήτων και πρακτικών, είναι εξαιρετικά προβληματική η εκτίμηση της αξίας των ακινήτων, των πλειστηριασμών κλπ. Το πρόβλημα αυτό έθεσε σε κίνδυνο ακόμα και την ίδια την βιωσιμότητα του τραπεζικού συστήματος.

Η δε **μαζική αγορά ελληνικών ομολόγων**, υψηλού κινδύνου και συνεπώς μεγάλης απόδοσης, κυρίως από την **Λαϊκή Τράπεζα (πρώην Marfin) και την Τράπεζα Κύπρου**, υπολειπόταν κατά πολύ της **μεγάλης έκθεσης των στην ελληνική αγορά**. Η μαζική αυτή αγορά πραγματοποιούταν και εν μέσω της ιστορικής ελληνικής οικονομικής κρίσης (π.χ. ετών 2010-2011), χωρίς εφαρμογή των βασικών αρχών τραπεζικής διαχείρισης κλπ (π.χ. 'διασπορά κινδύνου' κ.ά.), ενώ ταυτόχρονα οι μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες (π.χ. Γερμανίας, Γαλλίας κλπ.) επεδίωκαν να απαλλαχθούν από τα ελληνικά κρατικά ομόλογα. Οι δύο αυτές τράπεζες πλήρωσαν τελικά ακριβά την ανάληψη των δύο αυτών κινδύνων, σε αντίθεση με άλλες τράπεζες όπως πχ την Ελληνική Τράπεζα που ακολούθησε μια πιο συνετή πολιτική στο θέμα αυτό. Το κυπριακό τραπεζικό σύστημα άρχισε να λαμβάνει από την Ε.Κ.Τ. έκτακτη ρευστότητα (ELA) το Σεπτέμβριο του 2011. Το Μάρτιο του 2013 η έκτακτη ρευστότητα στο σύστημα είχε ανέλθει στο ποσό των 11,4 δις Ευρώ και από τον Αύγουστο μειώθηκε σε επίπεδα κατώτερα των 10 δις. ευρώ., λόγω της αποδοχής κυπριακών ομολόγων για πράξεις νομισματικής πολιτικής από την Ε.Κ.Τ..

Το **τραπεζικό σύστημα της Κύπρου** αποτελείται από: 4 Κυπριακές τράπεζες (μετά την απορρόφηση το 2013 της Λαϊκής Τράπεζας από την Τράπεζα Κύπρου απέμειναν οι Τράπεζα Κύπρου, Ελληνική Τράπεζα, Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα και USB) που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου, 8 θυγατρικές ξένων τραπεζών μεταξύ των οποίων 4 ελληνικές, 8 υποκαταστήματα τραπεζών από χώρες της Ε.Ε., 17 υποκαταστήματα τραπεζών από χώρες εκτός της Ε.Ε. και 2 τράπεζες που εκπροσωπούνται με γραφεία αντιπροσωπείας. Συστημικές τράπεζες είναι οι Τράπεζα Κύπρου, Ελληνική Τράπεζα, Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα και η ρωσική RCB.

Οι αρνητικές διεθνείς και εθνικές οικονομικές συγκυρίες καθώς και τα υψηλά επιτόκια επηρέασαν και την **πιστωτική επέκταση**. Μετά από μια έντονη ανοδική πορεία που διήρκησε μέχρι τα μέσα του 2008, έκτοτε ο ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης επιβραδύνεται σταθερά και έντονα. Η μείωση του ρυθμού αύξησης της πιστωτικής επέκτασης, η οποία πλέον βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών και η μεγάλη αύξηση των μη εξυπηρετουμένων δανείων, ωθούν τα τραπεζικά ιδρύματα να επανεξετάσουν την πολιτική τους στο θέμα των επιτοκίων και στο ζήτημα των δανειοληπτών που αντιμετωπίζουν ανησυχητικά προβλήματα εξυπηρέτησης των υποχρεώσεών τους έναντι των τραπεζών. Σύμφωνα με τα «τεστ» της Ε.Κ.Τ.

(ανακοινωθέντα αποτελέσματα της 26ης.10.2014), Συνεργατισμός και Τράπεζα Κύπρου δεν έχουν ανάγκη για περαιτέρω κεφάλαια, ενώ το έλλειμμα στην Ελληνική αποδείχτηκε διαχειρίσιμο. Πρόβλημα δεν αντιμετώπισε ούτε η RCB η οποία προέβη σε αύξηση του κεφαλαίου της.

Όνομα Τράπεζας	CET1 μετά τον έλεγχο ποιότητας στοιχείων (AQR) %	CET1 μετά το βασικό σενάριο της άσκησης προσομοίωσης %	CET1 μετά το ακραίο σενάριο της άσκησης προσομοίωσης %	Πλεόνασμα / Έλλειμμα κεφαλαίων €εκ
Τράπεζα Κύπρου	11,5	11,6	5,8	81
Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα	13,6	14,1	9,3	331
Ελληνική Τράπεζα	7,4	8,4	1,7	(176)
RCB (Cyprus)	16,7	15,7	11,6	112

Η κυπριακή αγορά, παρά το μικρό της μέγεθος, προσέφερε στους **ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους** κέρδη μέχρι και το έτος 2012, βελτιώνοντας την κερδοφορία τους, σε μια περίοδο που η δραστηριότητα τους στην Ελλάδα ήταν σε σοβαρή υποχώρηση. Ταυτόχρονα, το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς της Κύπρου, συνεχίζει ν' αποτελεί για την Eurobank και την Εθνική Τράπεζα, εφαλτήριο για να επεκτείνουν τη δραστηριότητα τους στη ρωσική αγορά

Οι **θυγατρικές των ελληνικών τραπεζών** λειτουργούν ως κυπριακές τράπεζες, δηλαδή έχουν την εταιρική μορφή που προβλέπεται από τη νομοθεσία της Κύπρου και διαθέτουν ένα ικανοποιητικό δίκτυο καταστημάτων στην Κυπριακή αγορά. Τα περισσότερα καταστήματα διαθέτει η ALPHA BANK (25) που το έτος 2013 συγχωνεύτηκε με την ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ και ακολουθούν: ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (14), ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ (13), και η EUROBANK με οχτώ (8) τραπεζικά κέντρα. Μεταξύ των ελληνικών τραπεζών, η ALPHA BANK με 13 χρόνια παρουσίας στην κυπριακή αγορά, βρίσκεται στην πρώτη θέση τόσο στις καταθέσεις όσο και στις χορηγήσεις. Οι ανωτέρω ελληνικών συμφερόντων θυγατρικές τράπεζες εργοδοτούν περί τα 1700 άτομα.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ 2006 – 2014 (€ ΕΚΑΤ.)

Προέλευση καταθετών	Δεκέμβριος 2006	Δεκέμβριος 2012	Δεκέμβριος 2013	Δεκέμβριος 2014
Κάτοικοι Κύπρου	27.400,7	43.316,8	32.972,8	32.346,0
Κάτοικοι λοιπών κρατών μελών ΕΕ	1.147,8	5.322,6	2.253,1	1.956,1
Κάτοικοι τρίτων χωρών	14.550,6	21.518,0	11.767,4	11.822,7
Σύνολο	43.099,0	70.157,4	46.993,2	46.124,9

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Τα έτη 2014/15, οι ελληνικών συμφερόντων τράπεζες αντιπροσωπεύουν το 15% περίπου των καταθέσεων και καλύπτουν το 10 % των χορηγήσεων του κυπριακού τραπεζικού συστήματος. Η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών μητρικών τραπεζών (2015) ασκεί πιέσεις, για διάθεση των περιουσιακών στοιχείων τους σε διάφορες χώρες, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος όπου δραστηριοποιούνται οι τέσσερις θυγατρικές τους.

Οι **ακάλυπτες επιταγές** αποτελούν το νέο πρόβλημα για τις τράπεζες της Κύπρου. Η οικονομική κρίση έφερε σε δύσκολη θέση πολλές επιχειρήσεις, που αντιμετώπιζαν πρόβλημα ρευστότητας, με φυσική συνέπεια την έκρηξη των ακάλυπτων επιταγών στην Κυπριακή αγορά. Σημειώνεται ότι στο Κεντρικό Αρχείο Πληροφοριών (ΚΑΠ) καταχωρούνται μόνο οι ακάλυπτες επιταγές που υπερβαίνουν τα 2.000 ευρώ. Σύμφωνα με σχετική οδηγία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όταν επιστρέφουν μια ακάλυπτη

επιταγή, υποχρεούνται να ενημερώνουν αυθημερόν, με ηλεκτρονικό ή άλλο πρόσφορο μέσο, το ΚΑΠ.

Η έκδοση ακάλυπτης επιταγής αποτελεί **ποινικό αδίκημα** στην Κύπρο, αλλά μία άλλη σοβαρή επίπτωση της καταχώρησης ενός εκδότη ακάλυπτων επιταγών στο ΚΑΠ, είναι το πάγωμα όλων των τρεχούμενων λογαριασμών του. Συνέπεια αυτού, όσες επιταγές παρουσιασθούν μετά την καταχώρηση, επιστρέφονται απλήρωτες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επιφορτίζονται με την ευθύνη να ζητούν από τα καταχωρημένα πρόσωπα, οι οποίοι είναι πελάτες τους, την επιστροφή των μη χρησιμοποιηθέντων επιταγών που είναι στην κατοχή τους.

5.1.2 Χρηματιστήριο Κύπρου

Το Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου (ΧΑΚ) δραστηριοποιήθηκε για πρώτη φορά ως νομική οντότητα, με τη μορφή δημόσιας επιχείρησης, στις 29/3/1996. Το ΧΑΚ είναι ένα **ρυθμιζόμενο χρηματιστήριο**, στο οποίο πραγματοποιούνται συναλλαγές για εταιρικές και δημόσιες αξίες, όπως μετοχές, ομόλογα και δικαιώματα αγοράς μετοχών (ΔΑΜ). Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία το Διοικητικό Συμβούλιο του ΧΑΚ διορίζεται από την κυβέρνηση, οι δε εισηγμένες εταιρείες ανέρχονται στις 105. Οι Κύπριοι και ξένοι επενδυτές υποχρεούνται να προβαίνουν σε αγοραπωλησίες μετοχών μόνον μέσω των χρηματιστηριακών εταιρειών που διαθέτουν την απαιτούμενη άδεια.

Από τον Ιανουάριο του 2000, η κυβέρνηση διεύρυνε τους κανονισμούς που αφορούν επενδύσεις χαρτοφυλακίου από πολίτες της ΕΕ, με αποτέλεσμα οι επενδυτές που είναι πολίτες κράτους - μέλους της ΕΕ να έχουν πλέον το δικαίωμα να αποκτούν μέχρι και το 100% του μετοχικού κεφαλαίου Κυπριακών εταιρειών. Από αυτή τη ρύθμιση εξαιρούνται οι τράπεζες. Ο νόμος δεν επιτρέπει σε Κύπριο ή ξένο επενδυτή να κατέχει, άμεσα ή έμμεσα, ποσοστό μεγαλύτερο του 10% του μετοχικού κεφαλαίου μιας τράπεζας ή ποσοστό μεγαλύτερο του 10% των μετοχών που διαθέτουν ψήφο, χωρίς την εκ των προτέρων έγκριση της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου. Επίσης, οι τράπεζες υποχρεούνται να ζητούν έγκριση από την Κεντρική Τράπεζα πριν τη μεταβίβαση μετοχών σε μη Κύπριους πολίτες, στην περίπτωση που με τη συγκεκριμένη πράξη, το μετοχικό κεφάλαιο που θα περιέλθει στην κατοχή ξένων επενδυτών θα υπερβεί το 50% του συνόλου.

Από τις 30 Οκτωβρίου 2006, το ΧΑΚ λειτουργεί σε κοινή πλατφόρμα με ΧΑΑ. Η λειτουργία της κοινής πλατφόρμας απέφερε οφέλη για τους επενδυτές και τους συντελεστές της αγοράς γενικότερα, έως την κρίση του 2009.

Το ΧΑΚ αποτελεί μια **μικρή αγορά**, η συνολική κεφαλαιοποίηση της οποίας ανέρχεται (09.12.2013) στα 1,61 δισ. ευρώ. Το ΧΑΚ, κατά την τελευταία δεκαετία, ήταν ένα μικρό χρηματιστήριο, που σε αντίθεση με τα περισσότερα χρηματιστήρια διεθνώς, δεν αντανακλούσε το μέγεθος ή τις δυνατότητες της οικονομίας της χώρας όπου λειτουργούσε. Το ΧΑΚ θα μπορούσε να αποτελέσει μια κρίσιμη βάση στην κυπριακή αγορά για ευρύτερα επενδυτικά σχέδια αφού στην Κύπρο εδρεύουν οι περισσότερες εποπτευόμενες εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών από κάθε άλλη χώρα της Ευρώπης. Υπό όρους και προϋποθέσεις, οι εταιρείες αυτές, κυρίως ρωσικών συμφερόντων, θα μπορούσαν να γίνουν δίαυλος για την αξιοποίηση επενδυτικών κεφαλαίων. Όμως το ΧΑΚ συνέχισε να καταγράφει μεγάλη, συνεχόμενη πτώση, γεγονός που κατατάσσει την κυπριακή αγορά στη χειρότερη θέση από όλα τα άλλα χρηματιστήρια των χωρών της Ευρωζώνης. Αρκετοί εντόπιοι αναλυτές θεωρούν ότι το ο **δημόσιος χαρακτήρας του ΧΑΚ** αποτελεί τη κυριότερη τροχοπέδη για την ανάπτυξη του. Οι κυπριακές Αρχές, από καιρού εις καιρόν, αναφέρουν ότι θα κινήσουν στο μέλλον τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης του Κυπριακού Χρηματιστηρίου.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Κύπρου (ΕΚΚ) συστάθηκε το 2001 ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και αποτελεί μια από τις πέντε Εποπτικές Αρχές του χρηματοπιστωτικού τομέα της Κύπρου. Η Επιτροπή είναι επιφορτισμένη με τη γενική εποπτεία της κεφαλαιαγοράς, τη παρακολούθηση των συναλλαγών κινητών αξιών, τη μελέτη και εισήγηση μέτρων στις αρμόδιες αρχές, την τήρηση του Νόμου της διαφάνειας για όλες τις εισηγμένες εταιρείες στο ΧΑΚ, συμπεριλαμβανομένων και των τραπεζών, αλλά και τη λήψη μέτρων από την ίδια για την κανονική λειτουργία της κεφαλαιαγοράς. Ειδικότερα η ΕΚΚ εποπτεύει περισσότερους από 400 οργανισμούς, 195 κυπριακές επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών (ΚΕΠΕΥ), 86

επιχειρήσεις παροχής διοικητικών υπηρεσιών (ΕΠΔΥ), το ΧΑΚ και εταιρείες διαχείρισης συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ) ή ‘’αμοιβαίων κεφαλαίων’’. Οι περισσότερες ΚΕΠΕΥ είναι κατηγορίας FOREX (ηλεκτρονικές συναλλαγές σε συνάλλαγμα) και BINARY (δυαδικά δικαιώματα προαίρεσης). Επιπλέον αυτών, η ΕΚΚ είναι υπεύθυνη για την εποπτεία 103 εκδοτών μετοχών εισηγμένων στο ΧΑΚ ως προς την συμμόρφωση τους με την περί διαφάνεια νομοθεσία και ανέλαβε το έτος 2014 από την Ε.Κ.Τ. την εποπτεία 90 περίπου διεθνών επενδυτικών σχεδίων.

Πολύ πριν τα γεγονότα του Μαρτίου 2013, τα ευρωπαϊκά κυρίως ΜΜΕ, αλλά και έκθεση του αμερικανικού Υπουργείου Οικονομικών (FinCEN) του 2014, αναφέρθηκαν στην Κύπρο ως προς το «ξέπλυμα μαύρου χρήματος». Εκτός των ανάλογων αναφορών για την τράπεζα FBME, συμπεριλαμβάνονται και άλλες περιπτώσεις όπως ποσά ύψους 40 εκατομμυρίων δολαρίων από δικτατορικά καθεστώτα χωρών (πχ. Ισημερινής Γουινέας). Επίσης τον Νοέμβριο του 2013, το Παγκόσμιο Forum για την Διαφάνεια και την Ανταλλαγή Πληροφοριών για Φορολογικούς Σκοπούς που ορίστηκε από την ομάδα των πλέον βιομηχανικών κρατών (‘’G20’’) και περιλαμβάνει 121 χώρες, ενώ υπάγεται και στον Ο.Ο.Σ.Α., δημοσιοποίησε τα αποτελέσματα 50 χωρών ως προς την συμμόρφωση τους με το ενιαίο παγκόσμιο πρότυπο αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ φορολογικών αρχών (ΟΟΣΑ-13.02.2014). Η Ελλάδα χαρακτηρίστηκε κατά κύριο λόγο συμμορφούμενη χώρα ($2^{η}$ βαθμίδα αξιολόγησης) αλλά η Κύπρος μαζί με το Λουξεμβούργο, τις Βρετανικές Παρθένους Νήσους και τις Σεϋχέλλες κατετάγη στις μη συμμορφούμενες χώρες ($4^{η}$ και τελευταία βαθμίδα αξιολόγησης).

Στο πλαίσιο της αποκατάστασης της **φήμης του χρηματοπιστωτικού τομέα της Κύπρου**, η ΕΚΚ σχεδιάζει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο αυστηρότερης εποπτείας που θα βασίζεται στη διαχείριση των κινδύνων των εποπτευόμενων οργανισμών (Risk Based Supervision Framework). Επίσης η ΕΚΚ προετοιμάζει από τις αρχές του 2014 το νομοθετικό πλαίσιο κατά των «επενδυτικών πυραμίδων» που υπόσχονται τεράστιες αποδόσεις (πχ 20%), καθώς και για τη ρύθμιση-περιορισμό των επενδυτικών δανείων, δηλαδή των πιστώσεων με περιθώριο (margin accounts) που παρέχονται από τις ΚΕΠΕΥ στους επενδυτές για τη διενέργεια χρηματιστηριακών συναλλαγών. Όσον αφορά το θέμα της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, οι αρμόδιες κυπριακές εποπτικές Αρχές του χρηματοοικονομικού τομέα, όσιο και η Μονάδα Καταπολέμησης Αδικημάτων Συγκάλυψης (ΜΟΚΑΣ) διατείνονται ότι προβαίνουν σε σχετικούς ελέγχους, εφαρμόζοντας το Νόμο για την πρόληψη και καταστολή της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας. Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο και οι προαναφερθείσες ενέργειες των κυπριακών Αρχών τις κάνουν να ευελπιστούν ότι, η επόμενη αξιολόγηση της Κύπρου από το Παγκόσμιο Forum για την Διαφάνεια και την Ανταλλαγή Πληροφοριών για Φορολογικούς Σκοπούς, θα την κατατάξει τουλάχιστον μεταξύ των «κατά κύριο λόγο συμμορφούμενων χωρών».

Μια τέτοια εξέλιξη θα είχε περαιτέρω θετικές επιπτώσεις για την Κύπρο. Συγκεκριμένα, χώρες που την έχουν συμπεριλάβει στον εθνικό κατάλογο τους περί «προνομιακών φορολογικών προορισμών», πιθανώς να επανεξέταζαν την αξιολόγηση τους έναντι της Κύπρου.

5.1.3 Ναυτιλία

Η ανάπτυξη της κυπριακής εμπορικής ναυτιλίας άρχισε ουσιαστικά με την ίδρυση του κυπριακού νηολογίου το 1963, ενώ οι προσπάθειες της Κύπρου για αναβάθμιση της εμπορικής της ναυτιλίας έγιναν πιο έντονες μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Το αποτέλεσμα ήταν πολύ ικανοποιητικό ιδίως μετά το 2004. Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση λειτούργησε καταλυτικά στην αναβάθμιση του Κυπριακού Νηολογίου, καθώς επίσης και στην είσοδο της κυπριακής σημαίας στην Λευκή Λίστα του Μνημονίου των Παρισίων και του Τόκυο, με αποτέλεσμα την εξέλιξη της Κύπρου σε πλήρες **ναυτιλιακό κέντρο**. Η Κύπρος αποτελεί σήμερα τη δέκατη ναυτιλιακή δύναμη στον κόσμο με εμπορικό στόλο 1.857 εγγεγραμμένων πλοίων που ξεπερνούν τους 21 εκατ. κόρους και την **τρίτη μεγαλύτερη ναυτιλιακή δύναμη στην Ευρ. Ένωση**, κατέχοντας το 16% περίπου του στόλου των 27 Κρατών-Μελών της. Οι 150 ιδιοκτήτριες ή διαχειρίστριες εταιρείες πλοίων που

δραστηριοποιούνται στη Κύπρο απασχολούν 55.000 ναυτικούς και άλλους 4.500 εργαζόμενους ενώ πολλές άλλες θέσεις εργασίας έχουν δημιουργηθεί σε παράλληλες, με την ναυτιλία, δραστηριότητες (ναυτασφαλιστές, ναυλομεσίτες, νηογνώμονες κλπ). Πολλές γερμανικές, νορβηγικές , δανέζικες, ελλαδικές κά ναυτιλιακές εταιρείες ανήκουν στο κυπριακό νηολόγιο.

ΑΦΙΞΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ ΣΕ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΛΙΜΑΝΙΑ 2006-2014

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
5.254	5.466	4.574	4.811	4.433	4.286	4.143	4.534	4.181

Η **συνεισφορά της ναυτιλίας** (πλοιοκτησίας και πλοιοδιαχείρισης) στη διαμόρφωση του **ΑΕΠ**, ανέρχεται ακόμη και εν μέσω οικονομικής κρίσης στο **7%** ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ε.Ε. Τα κρατικά έσοδα από τέλη εγγραφής, φόρους, κλπ., που καταβάλλουν οι ναυτιλιακές εταιρείες υπερβαίνουν τα 8 εκ. ευρώ ετησίως

Το 95% των **εσόδων της κυπριακής ναυτιλιακής βιομηχανίας** προέρχεται από τη διαχείριση πλοίων υπό ξένη σημαία και μόνο το 5% από πλοία υπό κυπριακή σημαία. Η πλειοψηφία των εσόδων προέρχονται από τη Γερμανία (63%). Από τα συνολικά έσοδα της πλοιοδιαχείρισης, το 75% αφορά την διαχείριση, το 18% τα ναύλα (freight), το 4% τις ναυλώσεις (charter) και το 3% άλλες δραστηριότητες. Η διαχείριση πληρωμάτων αποτελεί τον πιο σημαντικό τύπο υπηρεσίας πλοιδιαχείρισης που παρέχεται στην Κύπρο, αφού καλύπτει το 48% της συνολικούς πλοιοδιαχείρισης. Το 49% των εταιριών πλοιοδιαχείρισης συνεργάζεται με πλοιοδιαχειρίστριες εταιρείες στην Κύπρο. Τα **έξοδα** που καταβλήθηκαν από τη κυπριακή ναυτιλιακή βιομηχανία αφορούσαν κατά 45% έξοδα πληρωμάτων, εκ των οπίων το 30% καταβλήθηκε σε μη Ευρωπαίους πολίτες, έπονται τα έξοδα πλοιοδιαχείρισης (28%) και τα διοικητικά έξοδα.(27%).

Σύμφωνα με στοιχεία που ανακοίνωσε η Κεντρική Τράπεζα, **τα έσοδα από την πλοιοδιαχείριση** το δεύτερο εξάμηνο του 2014 ανήλθαν στα 421 εκ. ευρώ ή στο 4,7% του ΑΕΠ. Το πρώτο εξάμηνο του 2014 τα έσοδα ανήλθαν στα 389 εκ. ευρώ ενώ το αντίστοιχο εξάμηνο του 2013 στα 417 εκ. ευρώ. Όσον αφορά **τα έξοδα διαχείρισης πλοίων** αυξήθηκαν στα 386 εκ. ευρώ το δεύτερο εξάμηνο του 2014, το οποίο είναι το ψηλότερο επίπεδο που έχει καταγραφεί από το 2010.

Η Κύπρος έχει καταστεί, πλέον, **το μεγαλύτερο, σε επίπεδο ΕΕ και ένα από τα δύο** μεγαλύτερα, **σε παγκόσμια κλίμακα, κέντρα διαχείρισης πλοίων**, ενώ όπως προαναφέρθηκε, περίπου 150 ναυτιλιακές εταιρείες διατηρούν μονάδες πλήρους δραστηριότητας. Τα μέλη του Κυπριακού Ναυτικού Επιμελητηρίου έχουν στην ιδιοκτησία τους ή διαχειρίζονται περισσότερα από 2.300 ποντοπόρα πλοία. Η πλειοψηφία των εταιρειών αυτών έχει εγκατασταθεί στην πόλη της Λεμεσού όπου αρκετές από τις μεγαλύτερες, παγκοσμίως, ναυτιλιακές εταιρείες έχουν μεταφέρει τα Κεντρικά Γραφεία τους στην πόλη αυτή. Εκτιμάται ότι οι εγκατεστημένες στην Κύπρο ναυτιλιακές εταιρείες διαχειρίζονται σήμερα το 4% του παγκόσμιου στόλου, πράγμα που έχει πολλά οφέλη για την Κυπριακή οικονομία. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το σύνολο των ναυτιλιακών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο, δηλαδή εταιρείες πλοιοκτησίας και διαχείρισης πλοίων, το 87% προέρχεται από τις χώρες της Ε.Ε.

Τα γεγονότα του Μαρτίου του 2013 επηρέασαν και τις ναυτιλιακές εταιρείες στη Κύπρο, αφού υπήρξαν θύματα του «κουρέματος». Παρόλα αυτά η κυπριακή ναυτιλία πέρασε με επιτυχία δύο αξιολογήσεις από την «τρόικα», τον Ιούλιο και τον Νοέμβριο του 2013, με προτροπή μάλιστα για περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα.

Το 2009 αφαιρέθηκε η «Κυπριακή Σημαία» από την αποκαλούμενη "Target List" της Αμερικανικής Ακτοφυλακής (USCG), πράγμα που βελτιώνει την **εικόνα της «Κυπριακής Σημαίας» στην ποντοπόρο ναυτιλία.** Επίσης, η κυπριακή σημαία βρίσκεται, όπως προαναφέρθηκε, στη λευκή λίστα τόσο του Μνημονίου των Παρισίων για τον έλεγχο των πλοίων (Paris MOU) όσο και του Μνημονίου του Τόκυο (Tokyo MOU).

Το έτος 2009, η Ευρ. Επιτροπή ενέκρινε το αναθεωρημένο Κυπριακό Ναυτιλιακό Φορολογικό σύστημα (1.10.10) σύμφωνα με το οποίο οι ναυτιλιακές εταιρείες φορολογούνται αποκλειστικά με βάση την χωρητικότητα των πλοίων και όχι ανάλογα με τα εταιρικά τους κέρδη. Πρόκειται για φορολογική ελάφρυνση και συνεπώς κίνητρο προσέλκυσης ναυτιλιακών εταιρειών στην Κύπρο.

Το **τουρκικό εμπάργκο** στα υπό κυπριακή σημαία πλοία αποτελεί το μεγαλύτερο εμπόδιο για τις προοπτικές της κυπριακής ναυτιλίας, καθώς οι ναυλωτές που συνήθως ναυλώνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα, ενίοτε μεγαλύτερο των δύο δεκαετιών, δεν επιθυμούν να έχουν περιορισμούς στη διακίνηση των πλοίων τους. Το κόστος για την κυπριακή οικονομία του τουρκικού εμπάργκο ανέρχεται στο 1,3% του ΑΕΠ. Οι επιπτώσεις του αφορούν ολόκληρη τη κυπριακή ναυτιλιακή βιομηχανία, όπως το νηολόγιο, τη λιμενική βιομηχανία, τον τομέα πλοιο-διαχείρισης και πλοιοκτησίας.

Είναι προφανές, ότι για ένα νησί, όπως η Κύπρος, οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ζωτικής σημασίας καθώς αποτελούν τη μοναδική λύση διεξαγωγής του μεγαλύτερου όγκου του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου. Για το λόγο αυτό, οι κυπριακές Αρχές επιδιώκουν τη βελτίωση της αποδοτικότητας της λειτουργίας των λιμανιών, τη μείωση του κόστους χειρισμού φορτίων, την ένταξη των λιμενικών υπηρεσιών σε ένα ολοκληρωμένο παγκόσμιο δίκτυο διανομής, την ποιοτική αναβάθμιση της παρουσίας της Κύπρου σε διεθνή fora και την προσέλκυση της Ελληνικής αγοράς. Εξάλλου, μετά την **συνάντηση των αρμοδίων υπουργών Κύπρου, Ελλάδας και Μάλτας για τη ναυτιλία**, που πραγματοποιήθηκε στις 13.01.2014 στη Λευκωσία, συμφωνήθηκε η συνεργασία των τριών χωρών για προώθηση των κοινών συμφερόντων τους - εντός και εκτός ΕΕ.

Αναγνωρίζοντας ακόμη ότι ήρθε η κατάλληλη χρονική συγκυρία για καταρτισμό στρατηγικής όσον αφορά στην **αναβίωση της ναυτιλίας**, το Υπουργείο Μεταφορών, σε συνεργασία με τη βιομηχανία, ανάθεσε τη διεξαγωγή μελέτης στον διεθνή ελεγκτικό οίκο Ernst & Young (ΕΥ). Τα μέτρα που πρόκειται να ληφθούν, θέτουν στο επίκεντρο τη διατήρηση της κυπριακής σημαίας τουλάχιστον στα σημερινά επίπεδα, την παροχή κινήτρων στον ιδιωτικό τομέα, στην προσέλκυση επιπρόσθετων εταιρειών του ναυτιλιακού τομέα στη χώρα, όπως επίσης και τη διερεύνηση των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Τέλος, η ολοκλήρωση της **αναδιάρθρωσης του Τμήματος Εμπορικής Ναυτιλίας** τοποθετείται στο τέλος του 2015, με περιθώριο εφαρμογής μέχρι το τέλος του 2016.

Μετά την σημαντική σμίκρυνση του όγκου του τραπεζικού τομέα της Κύπρου, η διαχρονικά ανερχόμενη κυπριακή ναυτιλία, μαζί με τον υπό δημιουργία ενεργειακό τομέα και την αναμενόμενη διατήρηση του ρόλου της ως διεθνούς επιχειρηματικού κέντρου, αποτελεί έναν από τους πυλώνες όπου θα δομηθεί το **αναμορφωμένο οικονομικό μοντέλο** του νησιού.

5.1.4 Τουρισμός

Στην Κύπρο ο τουρισμός αποτελεί επί τρείς δεκαετίες ένα από τα κυριότερα στηρίγματα της οικονομίας. Το έτος 2001, όταν ο τουρισμός μεσουρανούσε στην Κύπρο, αντιπροσώπευε το 20% του ΑΕΠ. Τα τελευταία χρόνια η άμεση συνεισφορά του στο κυπριακό ΑΕΠ υπολογίζεται περίπου στο 6% αφού τα ετήσια έσοδά του κυμαίνονται, διαχρονικά, στα 2,3 δις ευρώ. Κατά την παρελθούσα δεκαετία, ο τουριστικός τομέας υπερκεράστηκε από την άνθιση της αγοράς ακινήτων και το χρηματοοικονομικό τομέα, με αποτέλεσμα οι τουριστικές συναλλαγματικές εισροές να περιορίζονται πλέον στο **12% του ΑΕΠ.** Όπως προαναφέρθηκε, τα ποσοστά των αφίξεων ξένων τουριστών στη Κύπρο είναι καθηλωμένα σχεδόν στα ίδια επίπεδα την τελευταία δεκαετία σε αντίθεση με την κατά 250% αύξηση τους στην Τουρκία και 100% στην Ελλάδα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις έμμεσες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται σε άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της τουριστικής βιομηχανίας, το σύνολο των θέσεων εργασίας από τον τουρισμό ανέρχεται στο 19% του συνολικού εργατικού δυναμικού.

Τα γεγονότα του Μαρτίου 2013 επηρέασαν και τον κυπριακό τουρισμό. Οι **αφίξεις τουριστών το έτος 2013 ήσαν 2,41 εκ.** (το 2012 ανήλθαν σε 2,46 εκ.), σημειώνοντας μείωση κατά 2,4% (έναντι αύξησης κατά 3% το 2012). Η ποσοστιαία σύνθεση της γεωγραφικής προέλευσης των τουριστών ήταν η συνήθης (βλ. Ετήσια Έκθεση 2012 Γραφείου Ο.Ε.Υ. Λευκωσίας-σελ. 24) με πρωταγωνιστές το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρωσία, τη Γερμανία, την Ελλάδα στους οποίους προστέθηκε πλέον και το Ισραήλ. Τα **έσοδα** από τον τουρισμό το **2014** ανήλθαν σε 2.023,4 εκ. ευρώ περιοριζόμενα κατά 2,8% σε σχέση με το 2013 (2.082,4). Αντιθέτως, οι αφίξεις τουριστών αυξήθηκαν κατά 1,5% φθάνοντας τις 2.441.239.

Οι αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν το βαρόμετρο για τις εξελίξεις στην τουριστική βιομηχανία της Κύπρου. Η δε κίνηση από την Ρωσία και την Ουκρανία αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια.

ΕΤΗΣΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ 2001-2014

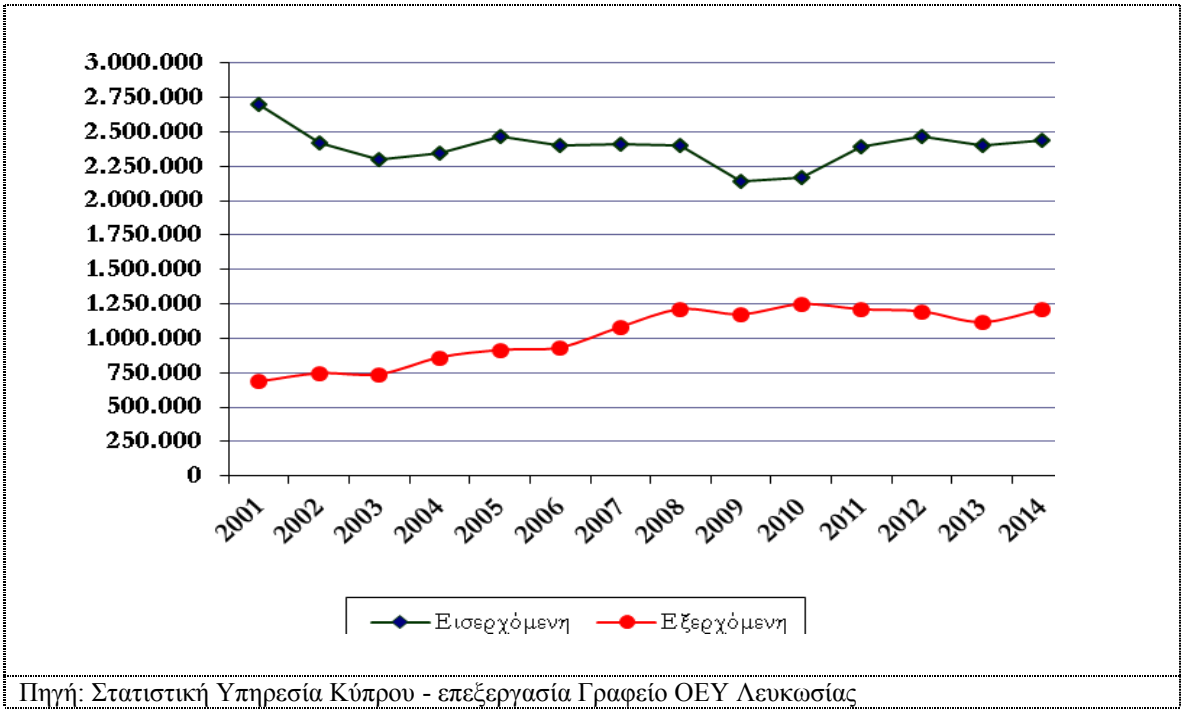

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου - επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Η μέση διάρκεια παραμονής στην Κύπρο είναι 12,2 μέρες, ενώ η κατά κεφαλήν δαπάνη ανέρχεται κατά μέσον όρο στα 767,9 ευρώ. Η υψηλότερη κατά κεφαλή δαπάνη προέρχεται από τουρίστες με χώρα προέλευσης τις ΗΠΑ, ενώ ακολουθούν η Σουηδία και η Ολλανδία. Το Δεκέμβριο του 2014 υπήρχε αύξηση κατά 11,9% στην κατά κεφαλήν δαπάνη (σε σχέση με Δεκ. 2013).

ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ ΚΥΠΡΟ 2014 (ΕΥΡΩ)

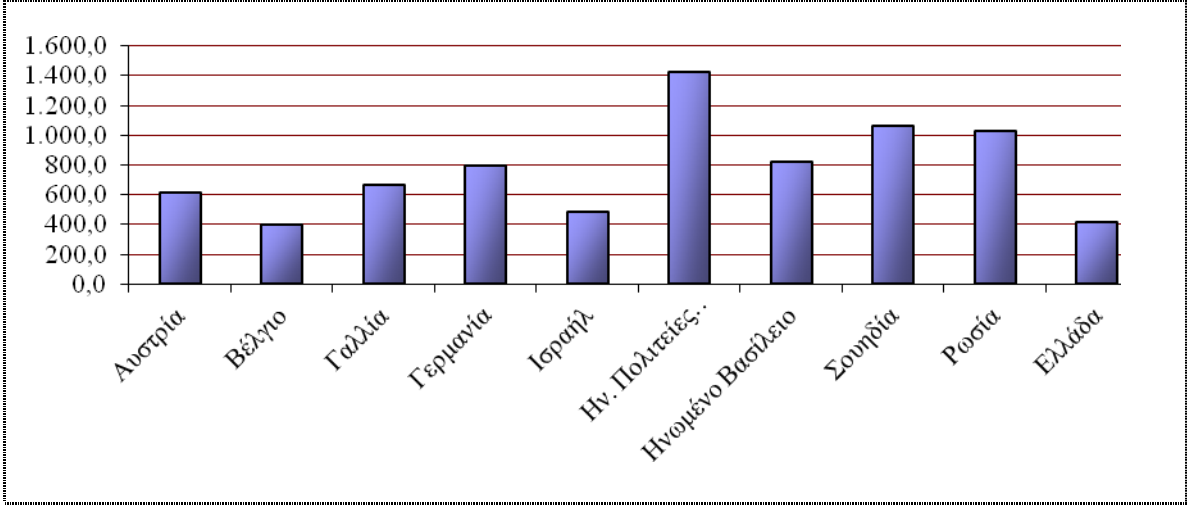

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ) δημοσίευσε τη **Στρατηγική Τουρισμού 2014-2016**, για τις δράσεις που επιβάλλεται να αναπτύξει. Η διεύρυνση της τουριστικής οικονομίας της Κύπρου, αναμένεται να επιτευχθεί, κυρίως, μέσα από τη διείσδυση και καθιέρωση της Κύπρου σε στοχευμένες τουριστικές αγορές (Ηνωμένου Βασιλείου, Σκανδιναβίας, Ρωσίας, Γερμανίας, Καζακστάν, Κίνας), την υλοποίηση έργων τουριστικής

υποδομής, όπως και τη βελτίωση της τουριστικής εμπειρίας. Μεταξύ άλλων, ο ΚΟΤ προσβλέπει σε τριετείς συμφωνίες με γνωστούς ‘’Tours Operators’’ (Thomas Cook, TUI κλπ) και συνεργασία με αεροπορικές εταιρείες (πχ British Airways, Ryanair, Easy Jet, Norwegian, Air Baltic κλπ).

Βέβαια, η αύξηση της εισροής τουριστών στην Κύπρο προϋποθέτει την **βελτίωση της εποχικότητας** με επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την βελτίωση της **ανταγωνιστικότητας** του κυπριακού τουριστικού προϊόντος. Σε γενικές γραμμές, η Κύπρος αποτελεί έναν ακριβό προορισμό, αφού οι τιμές της είναι υψηλότερες άλλων ανταγωνιστριών χωρών, χωρίς να ανταποκρίνονται στην ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών. Η ακρίβεια του κυπριακού τουριστικού προϊόντος δεν αφορά μόνο την διαμονή αλλά και τα τέλη αεροδρομίων που είναι τα ακριβότερα στην Ευρώπη. Τα τέλη αεροδρομίων ανά τουρίστα ανέρχονται σε 24 ευρώ στην Κύπρο, σε 17 ευρώ στο Παρίσι, σε 11 ευρώ στο Βερολίνο, στα 6 ευρώ στη Ρόδο κλπ. Το κύριο ανυπέρβλητο πρόβλημα του κόστους για τα ξενοδοχεία αποτελεί η υψηλή τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος.

Σύμφωνα με τον Παγκύπριο Σύνδεσμο Ξενοδόχων (ΠΑΣΥΞΕ) θα πρέπει **να αναπτυχθούν όλες οι μορφές τουρισμού**, όπως του εναλλακτικού, του εκθεσιακού, του συνεδριακού, του περιπατητικού, του ποδηλατικού, γκολφ (ύπαρξη τεσσάρων γηπέδων και υπό κατασκευή άλλα δύο), του αθλητικού (πχ αγώνες αυτοκινήτου IRC, διεθνής μαραθώνιος Λεμεσού, παγκόσμιοι αγώνες σκοποβολής, ή άρσης βαρών κάτω των 21, ποδηλατικός αγώνας Sun Sunny Cup, προετοιμασία ποδοσφαιρικών ομάδων βόρειας Ευρώπης), του ιατρικού, του πολιτιστικού-θρησκευτικού, τέλεσης γάμων (πχ με το Ισραήλ σαν κύρια αγορά στόχευσης κλπ), ώστε να επιτευχθεί η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε 12 μήνες το χρόνο. Θα έπρεπε να υπάρχει **στρατηγική ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος για όλη την Κύπρο**, σύμφωνα με το επιτυχημένο παράδειγμα των Αρχών της Λεμεσού. Συγκεκριμένα στη **Λεμεσό** έγινε εξορθολογισμός του τοπικού τουριστικού προϊόντος μέσω κλεισίματος ξενοδοχείων χαμηλούς ποιότητας, προσφοράς πολλών πλεονεκτημάτων, πραγματοποίησης έργων (πχ το έτος 2014 εγκαινιάστηκε η νέα σύγχρονη μαρίνα με καταστήματα, εστιατόρια κλπ), δράσεων ”marketing” (πχ “Limassol Branding”), εκδηλώσεων κλπ. Αναμένεται ότι η κυβερνητική απόφαση για ύπαρξη ενός, αλλά μεγάλου **καζίνο,** θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν.

Οι Αρχές ανακοίνωσαν κατά την τελευταία τριετία σειρά **συγχρηματοδοτούμενων έργων** για να εκσυγχρονιστούν οι τουριστικές επιχειρήσεις, την ανάπτυξη του ναυτικού τουρισμού μέσω της ανέγερσης τόσο της Μαρίνας Λεμεσού που ολοκληρώθηκε το έτος 2014 και της Μαρίνας Λάρνακας, όσο και των λιμανιών Λάρνακας, Αγίας Νάπας και Πάφου. Επιπλέον ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ) ανακοίνωσε τα σχέδια του σχετικά με την ανάπτυξη των «Δρόμων Κρασιού» στα Κρασοχώρια, νέα γήπεδα ποδοσφαίρου στη Λεμεσό για προπόνηση ξένων ομάδων τους χειμερινούς μήνες, νέο αθλητικό κέντρο στη Λάρνακα, κέντρο αντισφαίρισης και νέο Ολυμπιακό Σκοπευτικό Κέντρο στην επαρχία Αμμοχώστου, νέο χιονοδρομικό κέντρο στο Τρόοδος, σχέδιο ανέγερσης πολλών γηπέδων γκολφ κλπ..

Μία άλλη προϋπόθεση για την αύξηση του τουριστικού ρεύματος στην Κύπρο, παραμένει η **αναβάθμιση των ξενοδοχείων**, τα οποία χαρακτηρίζονται «γερασμένα», σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών. Η απασχόληση φθηνού **εργατικού δυναμικού** από τρίτες χώρες, που δεν διαθέτουν κατάλληλη εκπαίδευση, σε ξενοδοχεία και μονάδες εστίασης είναι ένας, επιπρόσθετος, ανασταλτικός παράγων για την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών. Το πρόβλημα αυτό, επιχειρείται να αντιμετωπιστεί μέσω προσωπικού από την Ελλάδα που αναζητεί εργασία στην Κύπρο κατά την τελευταία τριετία.

Ένας άλλος τομέας που θα μπορούσε να ενισχύσει τις οικογενειακού τύπου μικρομεσαίες τουριστικές επιχειρήσεις της Κύπρου είναι ο **αγροτουρισμός.** Ο εν λόγω τομέας που διαθέτει μια ιδιαίτερη ταυτότητα, μεταξύ διαφόρων άλλων εμπειριών της κυπριακής υπαίθρου, θα μπορούσε να προωθηθεί διεθνώς μέσω του «ηλεκτρονικού τουρισμού» (πχ “social media”, ηλεκτρονικό εμπόριο, εφαρμογές εντοπισμού θέσης και κινητών τηλεφώνων). Υπενθυμίζεται ότι ο «ηλεκτρονικός τουρισμός», στον οποίο επιδίδονται επιτυχώς η Ινδία και Κίνα, προωθεί νέους τουριστικούς προορισμούς, δίνοντας έμφαση στην ιδιαίτερη ταυτότητα

και εμπειρίες που προσφέρει ένας προορισμός και όχι στο παραδοσιακό μοντέλο «ήλιος, θάλασσα, αλκοόλ» που έχει πλέον κορεστεί.

Τα τελευταία χρόνια η οικονομική κρίση επηρέασε αρνητικά την **εξερχόμενη τουριστική κίνηση**. Η συντριπτική πλειοψηφία (άνω του 60%) Κυπρίων τουριστών επισκέπτεται ευρωπαϊκούς προορισμούς και κυρίως την Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Ρωσία. Πριν το ξέσπασμα της σημερινούς οικονομικής κρίσης, ο εξερχόμενος τουρισμός είχε υπερβεί τον συνολικό πληθυσμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, γεγονός που αποδίδεται τόσο στο υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα όσο και στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας.

Συμπερασματικά, η διαχρονικά **δυναμική συνεισφορά του τριτογενούς τομέα στο ΑΕΠ** συνεχίστηκε και το έτος 2014 και το ποσοστό του στην διαμόρφωση του ΑΕΠ ανήλθε στο 85,6%. Όπως είναι φυσικό, ο τριτογενής τομέας δοκιμάστηκε ιδιαίτερα σκληρά από την οικονομική κρίση (πχ τραπεζικός τομέας) αλλά και από την πτώση του τουρισμού μετά τον Μάρτιο του 2013. Η θερινή τουριστική περίοδος του 2014 αποτέλεσε μια χαμένη ευκαιρία για την Κύπρο (-4%) σε αντίθεση με την Ελλάδα που επωφελήθηκε της κοινωνικής αστάθειας στη Τουρκία, στην Αίγυπτο κλπ με αποτέλεσμα ο τουρισμός της να γνωρίσει μια εντυπωσιακή ανάκαμψη.

Ο προβληματισμός που αναπτύσσεται μετά τον Μάρτιο του 2013 είναι εάν το μέχρι τώρα **οικονομικό μοντέλο έφθασε στα όρια του**. Μετά τις προαναφερθείσες άμεσες ριζικές αλλαγές στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα, καθίσταται προφανής η ανάγκη καθορισμού των ορίων της Κύπρου σαν **διεθνούς επιχειρηματικού κέντρου**. Η **ναυτιλία** και ο τομέας της **ενέργειας**, φαίνεται να δίνουν αρκετές υποσχέσεις για να συμβάλουν, μαζί με τον τομέα διεθνών υπηρεσιών, στη δημιουργία ενός αναθεωρημένου κυπριακού οικονομικού μοντέλου στο μέλλον.

Τέλος οι λοιποί, παραδοσιακοί πυλώνες του παλαί ποτέ «κυπριακού οικονομικού θαύματος» (τουριστικός και κατασκευαστικός τομέας), βρίσκονται σε κρίση και δεν αποτελούν πλέον εγγύηση ότι θα είναι σε θέση να στηρίξουν μακροπρόθεσμα την κυπριακή οικονομία όπως στο παρελθόν. Πόσο μάλλον όταν οι διεθνείς μακροπρόθεσμες προβλέψεις για την ρωσική οικονομία, από την οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η κυπριακή οικονομία, είναι δυσοίωνες.

5.2 Βιομηχανική πολιτική

Ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα και συμμετέχει, κατά την τελευταία οκταετία, στη διαμόρφωση του ΑΕΠ με ποσοστό 10-15%. Ο εν λόγω κλάδος πρόσφερε απασχόληση, το 2014, στο (16,5%) του εργατικού δυναμικού. Ο τομέας της **μεταποίησης** γνώρισε αύξηση των εξαγωγών μεταποιημένων προϊόντων βιομηχανικής προέλευσης, αλλά και μειωμένη εσωτερική ζήτηση. Οι σημαντικότεροι κλάδοι του τομέα της μεταποίησης είναι κυρίως αυτοί των **τροφίμων και ποτών**, της **τυπογραφίας**, των **επίπλων**, των **μεταλλικών**, των **καπνικών**, των **πλαστικών**, των **χημικών** και των **φαρμακευτικών** προϊόντων.

Μετά την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, οι κυπριακές επιχειρήσεις επιβαρύνθηκαν με το **κόστος της εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό κεκτημένο**, ενώ οι κλάδοι εντάσεως εργασίας αντιμετωπίζουν σοβαρότερα **προβλήματα ανταγωνιστικότητας**, όχι μόνο στις αγορές του εξωτερικού, αλλά και στη κυπριακή αγορά. Ο διεθνής ανταγωνισμός εντείνεται τόσο από τις αναπτυσσόμενες χώρες χαμηλού εργατικού κόστους, όσο και από τις αναπτυγμένες χώρες που συνδυάζουν σχέδιο, ποιότητα, απαιτήσεις του καταναλωτή, νέους τρόπους ευέλικτης παραγωγής για ενισχυμένη **παραγωγικότητα**, εργασία και απόδοση κεφαλαίου.

Η κορύφωση της οικονομικής κρίσης μετά το Μάρτιο του 2013, με τον εκτροχιασμό του τραπεζικού συστήματος και τα παρεπόμενα του, αύξησε σε υπερθετικό βαθμό τα προβλήματα του δευτερογενή τομέα. Η συρρίκνωση ή το κλείσιμο βιοτεχνιών/βιομηχανιών υπήρξε το φυσιολογικό επακόλουθο με αποτέλεσμα την περαιτέρω πτώση του δείκτη βιομηχανικής παραγωγής, κατά 14,5% σύμφωνα με το Τμήμα Στατικής και Ερευνών. Τα κύρια προβλήματα του παρέμειναν και πάλι η ακριβότερη τιμή ρεύματος πανευρωπαϊκά, η ανύπαρκτη ρευστότητα, ο αθέμιτος ανταγωνισμός από την απασχόληση φτηνών, συχνά ανασφάλιστων, ανειδίκευτων εργατικών χεριών κλπ.

Ως συνέπεια των ανωτέρω, η **συνεισφορά του δευτερογενούς τομέα στο ΑΕΠ** συνέχισε να υποχωρεί το 2013 (9,7% έναντι 13,1% το 2012 και 14,5% το 2011). Παρουσίασε, όμως, ανοδικές τάσεις το **2014 ανερχόμενος στο 10,8%.** Από τους υποτομείς του δευτερογενούς τομέα διεσώθη εκείνος της παραγωγής **χαλουμιού** (βιομηχανία τροφίμων). Ο σημαντικός υποτομέας της **φαρμακοβιομηχανίας** διατηρήθηκε σε αξιόλογα επίπεδα παρά τη κρίση. Τα κυριότερα βιομηχανικά προϊόντα της Κύπρου είναι τα φαρμακευτικά, οι φωτοευαίσθητες ημι-αγώγιμες συσκευές, τα τρόφιμα, τα ποτά και ο επεξεργασμένος καπνός. Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής ανήλθε, το 2014, στις 72,3 μονάδες υποχωρώντας κατά 0,1% σε σχέση με το 2013.

Η κυπριακή **βιομηχανική πολιτική** της τελευταίας δεκαετίας χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία Βιομηχανικών Περιοχών που επιτρέπουν την άμεση εγκαθίδρυση βιομηχανικών μονάδων με το χαμηλότερο δυνατό κεφαλαιουχικό κόστος. Στην ελεύθερη Κύπρο λειτουργούν 12 **Βιομηχανικές Περιοχές** που καλύπτουν όλες τις επαρχίες. Οι Βιομηχανικές Περιοχές συμπληρώνονται από 100 περίπου Βιομηχανικές/Βιοτεχνικές Ζώνες. Οι χρήστες των εν λόγω περιοχών υπογραμμίζουν ορισμένα προβλήματα όπως το επίπεδο των υποδομών, της προσβασιμότητας, της ασφάλειας, της επιβολής φόρου επί των βιομηχανικών οικοπέδων που δεν ανήκουν στους βιομήχανους κλπ.

Σε γενικές γραμμές, η κυπριακή μεταποιητική βιομηχανία, συγκρινόμενη με το μέσο όρο των λοιπών χωρών της Ε.Ε., παρουσιάζει τη τελευταία δεκαετία **χαμηλή παραγωγικότητα, υψηλό εργατικό κόστος** αλλά και **υψηλή προστιθέμενη αξία.**

Τα βασικά **πλεονεκτήματα** της θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως ακολούθως:

Η καλλιέργεια **καταναλωτικής πίστης (brand loyalty) στα εγχώρια προϊόντα** καθιστά εξασφαλισμένη την τοπική αγορά στις κυπριακές παραγωγικές επιχειρήσεις (πχ στους κλάδους ποτοποιίας, ζυθοποιίας, γαλακτοκομικών-λευκό γιαούρτι, χαλούμι-, κρεάτων, φαρμακευτικών). Το **ευνοϊκό θεσμικό πλαίσιο για προσέλκυση επενδύσεων** (χαμηλός συντελεστής φορολόγησης επιχειρηματικών κερδών, ευέλικτες διαδικασίες σύστασης και έναρξης λειτουργίας εταιρίας) αυξάνει το βαθμό ελκυστικότητας της Κύπρου. Η τάση προσανατολισμού στην **ποιότητα** οδηγεί στην ικανοποιητική προστιθέμενη αξία της Κυπριακής μεταποίησης (πχ φαρμακευτικά προϊόντα, παρασιτοκτόνα, χρώματα και βερνίκια, θερμοσίφωνες κλπ). Η επιτυχημένη εφαρμογή από τις επιχειρήσεις **σειράς μεθόδων στήριξης της ζήτησης** των παραγόμενων προϊόντων εξασφαλίζει την απορρόφηση όλης σχεδόν της παραγωγής (πχ παραγωγή με συμβόλαιο και επανασυσκευασίες- repackaging- για λογαριασμό ξένων εταιρειών που εμπορεύονται παρασιτογενή προϊόντα, κατασκευές σύμφωνα με ατομικές απαιτήσεις-tailor made- στα έπιπλα, σύστημα επιστρεφόμενων φιαλών στη ποτοποιεία/ζυθοπαραγωγή κλπ).

Θα πρέπει να τονιστεί ότι στον πίνακα επιδόσεων στην **καινοτομία** της Ε.Ε., η Κύπρος τοποθετείται **μεταξύ των «οπαδών της καινοτομίας»** με επιδόσεις που πλησιάζουν τον μέσο όρο της ΕΕ. Βέβαια η Κύπρος έχει χαμηλό επίπεδο δαπανών στον τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης (Ε & Α) ως ποσοστού του ΑΕΠ (0,49%), ποσοστό που απέχει πολύ από τον μέσο όρο της ΕΕ (2,0%), αλλά το επίπεδο της είναι σύμφωνο με τις δεσμεύσεις της στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 20.20». Επίσης, παρά το γεγονός ότι οι συνεισφορές των επιχειρήσεων στις επενδύσεις του τομέα Ε & Α συγκαταλέγονται στις χαμηλότερες στην ΕΕ (0,1% του ΑΕΠ έναντι του μέσου όρου της ΕΕ που είναι 1,25%) λόγω έλλειψης φορολογικών κινήτρων, το επίπεδο συμμετοχής των κυπριακών επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα είναι το δεύτερο υψηλότερο στην ΕΕ και στην 27^{η} θέση του παγκόσμιου δείκτη καινοτομίας (INSEAD).

Οι σημαντικότερες **αδυναμίες** της κυπριακής μεταποίησης, είναι με τη σειρά τους οι εξής:

Η **χαμηλή παραγωγικότητα** (πχ κλάδοι πλαστικών, φαρμακευτικών, ποτοποιίας, κρεάτων, χρωμάτων και θερμοσιφώνων) και το **υψηλό λειτουργικό κόστος/κόστος παραγωγής** λόγω χαμηλούς παραγωγικότητας, υψηλού εργατικού κόστους-ΑΤΑ-, ακριβών πρώτων υλών, ηλεκτρικής ενέργειας, υπο-απασχόλησης των μηχανημάτων (κλπ) αποτελούν τις κυριότερες αδυναμίες της Κυπριακής βιομηχανίας. Οι λοιποί αρνητικοί παράγοντες που την επηρεάζουν δυσμενώς είναι η **έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού**, η μεγάλη ευαισθησία των επιχειρήσεων στις **μεταβολές τιμών των πρώτων υλών**, το **μικρό μέγεθος**

των εταιριών αλλά και της τοπικής αγοράς, η **γραφειοκρατία**, η **έλλειψη προϊοντικής διαφοροποίησης** και η περιορισμένη προσφορά **προϊοντικού χαρτοφυλακίου.**

Κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί ότι ο κλάδος των **κατασκευών** στην Κύπρο έχει συμπληρώσει, πλέον, μία εξαετία κρίσης, καθώς έχει εισέλθει σε ύφεση από το τελευταίο τετράμηνο του 2008. Οι βασικές αιτίες για τη μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας θα πρέπει να αναζητηθούν στην οικονομική κρίση που έχει θίξει την κυπριακή οικονομία, στην παρατεταμένη και έντονη ύφεση, στο γενικότερο αίσθημα ανασφάλειας στην αγορά, στην έλλειψη ρευστότητας και στην περιοριστική πιστωτική πολιτική των κυπριακών τραπεζών μετά το 'bail in' (το κούρεμα των καταθέσεων άνω των 100.000 ευρώ) στη Λαϊκή Τράπεζα και στην Τράπεζα Κύπρου, το Μάρτιο του 2013.

Η κρίση στον κατασκευαστικό κλάδο εκδηλώθηκε αρχικά (τέλη 2008) στις επαρχίες Λάρνακας και Αμμοχώστου, αλλά αργότερα επεκτάθηκε σε όλες τις επαρχίες της Κύπρου. Οι μειώσεις των τιμών ακινήτων, στις οποίες προέβησαν οι κατασκευαστές, οι οποίες σε ορισμένες περιοχές υπερβαίνουν και το 20%, δεν έχουν καταφέρει να αναθερμάνουν την αγορά.

Η ως άνω αρνητική εικόνα συνεχίσθηκε και το 2014, καθώς ο αριθμός των αδειών μειώθηκε από 5.341 (το 2013) σε 4.933 και η αξία τους από 1,1 δισ. ευρώ σε 860 χιλ. ευρώ. Παρατίθεται κατωτέρω σχετικός αναλυτικός πίνακας:

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΑΝΑ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΕΙΔΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΕΠΑΡΧΙΑ	ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014				ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013			
	Αριθμός	Εμβαδόν ($μ^2$)	Αξία (€000)	Αριθμός οικιστ. μονάδων	Αριθμός	Εμβαδόν ($μ^2$)	Αξία (€000)	Αριθμός οικιστ. μονάδων
ΛΕΥΚΩΣΙΑ	**1.723**	**228.518**	**251.863**	**693**	**1.838**	**328.310**	**340.075**	**1.092**
Αστική	1.006	131.559	143.877	371	968	180.461	183.890	541
Αγροτική	717	96.959	107.986	322	870	147.849	156.185	551
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ	**230**	**51.287**	**47.456**	**137**	**330**	**82.453**	**79.317**	**515**
Αγροτική	230	51.287	47.456	137	330	82.453	79.317	515
ΛΑΡΝΑΚΑ	**687**	**128.822**	**160.240**	**412**	**812**	**179.283**	**227.097**	**539**
Αστική	352	58.879	66.973	209	372	95.070	119.169	258
Αγροτική	335	69.943	93.267	203	440	84.213	107.928	281
ΛΕΜΕΣΟΣ	**1.322**	**210.291**	**229.882**	**730**	**1.452**	**286.451**	**318.005**	**1.075**
Αστική	734	124.548	135.455	419	788	181.324	191.456	621
Αγροτική	588	85.743	94.427	311	664	105.127	126.549	454
ΠΑΦΟΣ	**971**	**166.005**	**170.027**	**883**	**909**	**168.334**	**176.533**	**920**
Αστική	401	84.302	84.121	496	368	84.669	81.779	495
Αγροτική	570	81.703	85.906	387	541	83.665	94.754	425
ΣΥΝΟΛΟ	**4.933**	**784.923**	**859.468**	**2.855**	**5.341**	**1.044.831**	**1.141.027**	**4.141**
Αστική	2.493	399.288	430.426	1.495	2.496	541.524	576.294	1.915
Αγροτική	2.440	385.635	429.042	1.360	2.845	503.307	564.733	2.226

Πηγή: Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Η αξία της ετήσιας παραγωγής από τα **ορυχεία και τα λατομεία** σημειώνει συνεχή πτώση κατά την τελευταία εξαετία (από 62,1 εκ. ευρώ το 2008 σε 17,4 εκ ευρώ το 2013). Η μοναδική μεταλλευτική δραστηριότητα που υπάρχει σήμερα στην χώρα είναι το μεταλλείο χαλκού της Σκουριώτισσας. Η λατομική βιομηχανία είναι έντονα δραστηριοποιημένη και σήμερα λειτουργούν 167 λατομεία που παράγουν διάφορα πετρώματα και βιομηχανικά ορυκτά.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ 2001 – 2014 (ΕΚ. ΕΥΡΩ)

2014*	2013*	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002
17,4	18,5	23,5	42,1	46,6	46,7	62,1	49,6	45,0	43,4	40,7	34,3	29,4

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Τέλος τα επόμενα χρόνια αναμένεται κάποια ανάπτυξη του **ενεργειακού τομέα** (φυσικού αερίου, ενδεχομένως πετροχημικών κλπ) σε συνάρτηση με τα αποτελέσματα των ερευνών για τα συνολικά αποθέματα φυσικού αερίου και πετρελαίου στην κυπριακή ΑΟΖ.

5.3 Αγροτική πολιτική

Το 17% της ολικής έκτασης της Κύπρου καλύπτεται από δάση. Η φυσική βλάστηση της νήσου περιλαμβάνει δάση, φυλλοβόλα δέντρα, θάμνους και άνθη, περίπου 1800 γηγενή είδη, υποείδη και ποικιλίες από τα οποία τα 140 (7%) είναι ενδημικά. Στην πανίδα της Κύπρου περιλαμβάνονται 365 είδη πουλιών, από τα οποία τα 115 αναπαράγονται στη νήσο. Δύο είδη και πέντε υποείδη είναι ενδημικά. Ένα από αυτά, το κυπριακό αγρινό, ανήκει στην οικογένεια των προβάτων και αποτελεί μοναδικό είδος παγκοσμίως.

Ο πρωτογενής τομέας βρίσκεται, ακόμη, σε μια **μεταβατική φάση** που οφείλεται στο οικονομικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της πλήρους ένταξης της Κύπρου στην ΕΕ. Η συνεισφορά του πρωτογενούς τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ παρουσιάζει, εδώ και αρκετά χρόνια, μια **σταθερά πτωτική τάση**. Από το 16% του ΑΕΠ που καταλάμβανε το 1960, μειώθηκε διαχρονικά στο 3,4% το 2004, σε 2,1% το 2009, στο 2,0 % το 2012 και στο 2,3% το 2013, ποσοστό στο οποίο διατηρήθηκε το 2014.

Σύμφωνα με το Δίκτυο Γεωργικής Λογιστικής Πληροφόρησης (ΔΙΓΕΛΠ) της Ευρ. Επιτροπής, δηλαδή το ετήσιο ολοκληρωμένο σύστημα συλλογής λογιστικών πληροφοριών για όλες τις γεωργικές δραστηριότητες των γεωργικών εκμεταλλεύσεων των Κ.-Μ. της Ε.Ε., ξεχωριστά για το κάθε ένα από τα 27 Κ.-Μ., η κυπριακή γεωργία εμφανίζει χαρακτηριστικά **έντασης εργασίας και κεφαλαίου**. Επίσης, ο κυπριακός πρωτογενής τομέας παρουσιάζει υψηλότερα έσοδα και έξοδα παραγωγής ανά εκτάριο γης σε σύγκριση με τα λοιπά Κ.-Μ. Αρνητικό του στοιχείο αποτελεί το **μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων** που καθιστά δύσκολη την επίτευξη οικονομιών κλίμακας. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα, ενδεικτικά στατιστικά στοιχεία του ΔΙΓΕΛΠ, το μέσο οικονομικό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων του αντιπροσωπευτικού δείγματος του αυξήθηκε την περίοδο 2004-2008 κατά 22,1% και το έτος 2008 ανήλθε σε 13,8 Ευρωπαϊκές Μονάδες Μεγέθους (ή 16,560 Ευρώ). Η δε εργασία που αφιερώνεται στη μέση εκμετάλλευση έχει μειωθεί κατά 7,3% την περίοδο 2004-2008, από 1.24 Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (ΕΜΕ ή Annual Working Units) σε 1,15. Όμως στη Κύπρο το μέσο εκτάριο αποφέρει συνολικό εισόδημα 3,419 Ευρώ, έναντι 1,939 Ευρώ στην Ε.-Ε. των 27 Κ.-Μ., ενώ τα συνολικά έξοδα ανέρχονται σε 3,248 Ευρώ ανά εκτάριο, έναντι 1,682 Ευρώ στην Ε.Ε. των 27 Κ.-Μ. Σημειώνεται ότι αναλογούν υπερδιπλάσιες επιδοτήσεις ανά εκτάριο στη Κύπρο, σε σύγκριση με την ΕΕ 27 (716 Ευρώ έναντι 311 Ευρώ), ενώ απαιτούνται τριπλάσια σχεδόν εργατικά ανά εκτάριο γης σε σύγκριση με την ΕΕ 27 (0,14 ΕΜΕ έναντι 0,05 ΕΜΕ ανά εκτάριο). Η Κύπρος βρίσκεται στη πέμπτη θέση από άποψη καθαρού γεωργικού εισοδήματος και καθαρής προστιθεμένης αξίας ανά εκτάριο, μετά τη Μάλτα, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Ολλανδία.

Συνεπώς παρατηρούνται **υψηλά έξοδα παραγωγής και χαμηλή παραγωγικότητα.** Η παραγωγικότητα εργασίας μετρούμενη ως καθαρή γεωργική αξία ανά ΕΜΕ υπολογίστηκε για την Κύπρο 9,370 Ευρώ έναντι 16,408 Ευρώ στην ΕΕ 27. Οι επιδοτήσεις των Κύπριων γεωργών συμβάλουν καθοριστικά στην επιβίωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων αφού αποτελούν τη βασική πηγή καθαρού εισοδήματος. Τυχόν μείωση ή κατάργηση τους θα απειλήσει τη βιωσιμότητα της μέσης γεωργικής εκμετάλλευσης.

Ο αριθμός των **γεωργικών εκμεταλλεύσεων** ανέρχεται στις 45.199, το 99% των οποίων είναι **ατομικές**. Κατά μέσο όρο υπάρχουν 5 τεμάχια και 35 δεκάρια ανά εκμετάλλευση, ενώ η μέση έκταση ανά τεμάχιο είναι 7 δεκάρια. Από τη συνολική έκταση του νησιού (925.100 εκτάρια) περίπου 589.880 εκτάρια ελέγχονται από την Κυπριακή Δημοκρατία και από αυτά **η γεωργική γη αποτελεί το 26%,** τα δάση το 24%, οι άλλες δασοκαλυμμένες εκτάσεις το 30%, η άγονη και ακαλλιέργητη γη το 7% και η οικιστική γη το υπόλοιπο 13%. Η

συνολική έκταση της γεωργικής γης ήταν 153.300 εκτάρια το 2003. Οι ετήσιες καλλιέργειες αντιπροσωπεύουν το 69,8%, οι μόνιμες το 26,4%, οι βοσκότοποι το 0,3% και η αγρανάπαυση το 3,5% της γεωργικής γης. Αξίζει να σημειωθεί ότι **τέσσερα προϊόντα καλύπτουν το 80,3%** της γεωργικής γης, πιο συγκεκριμένα τα **σιτηρά** με 47,4%, τα **κτηνοτροφικά φυτά** 15,5%, τα **αμπέλια** 8,2% και οι **ελιές & χαρουπιές** 9,2%. Σημειώνεται επίσης ότι υπάρχουν επιπλέον και 40.800 εκτάρια ακαλλιέργητης και άγονης γης (εγκαταλελειμμένη γεωργική γη) που αποτελούν το 7% της συνολικής έκτασης.

Τα **σημαντικότερα γεωργικά προϊόντα** που παράγει η Κυπριακή γη είναι: σιτηρά, πατάτες, σταφύλια, εσπεριδοειδή, λαχανικά και ελιές.

Όσον αφορά την καλλιέργεια **βιολογικών προϊόντων** οι σχετικές εκτάσεις ανέρχονται σε 1.684,3 εκτάρια αποτελώντας περίπου το 1,2% του συνόλου της γεωργικής γης. Οι πιο σημαντικές βιολογικές καλλιέργειες είναι οι ελιές (39%), οι αροτραίες καλλιέργειες –σιτηρά, ψυχανθή- (34%) και τα αμπέλια (7%). Άλλες βιολογικές καλλιέργειες είναι οι χαρουπιές (3%), φυλλοβόλα (2,5%), αρωματικά (2%), λαχανικά (1%) κλπ..

Στις πλείστες των περιπτώσεων οι παραγόμενες ποσότητες είναι επαρκείς για την **κάλυψη της εγχώριας κατανάλωσης**, ενώ για μερικά «ελλειμματικά» προϊόντα γίνονται εισαγωγές και για κάποια άλλα πραγματοποιούνται εξαγωγές κυρίως στα κράτη μέλη της Ε.Ε.

α) Η **φυτική παραγωγή** περιλαμβάνει τα «κτηνοτροφικά φυτά» που καταλαμβάνουν τις μεγαλύτερες εκτάσεις (33,7 χιλιάδες εκτάρια περίπου), τα σιτηρά (31 χιλιάδες εκτάρια), τις ελιές (12 χιλιάδες εκτάρια), τα αμπέλια (8,8 χιλιάδες εκτάρια) και τα κατεξοχήν εξαγώγιμα προϊόντα, όπως πατάτες (4,9 χιλιάδες εκτάρια) και εσπεριδοειδή (4,9 χιλιάδες εκτάρια). Σε έκταση περίπου 2,1 χιλιάδων εκταρίων καλλιεργούνται πεπονοειδή και άλλα λαχανικά (ντομάτες, αγγούρια, φυλλώδη κλπ) ενώ σε ορεινές περιοχές φυλλοβόλα-οπωροφόρα δέντρα (πχ μηλιές, αχλαδιές, ροδακινιές, κερασιές κλπ.

Ως προς το θέμα της **διατήρησης του περιβάλλοντος και της υπαίθρου** οι τρεις πιο παραδοσιακές καλλιέργειες είναι οι ελιές, χαρουπιές και αμυγδαλιές. Οι **ελιές** πήραν τα τελευταία χρόνια ανάπτυξη με τη δημιουργία νέων αρδευόμενων φυτειών με αποτέλεσμα η έκταση της καλλιέργειας τους να ξεπερνά πλέον αυτή των εσπεριδοειδών. Με τη σειρά της, η παραγωγή **ελαιολάδου** έχει οδηγήσει σε σχετική αυτάρκεια και ακόμη σε εξαγωγές. Το ίδιο φαινόμενο, αλλά με πιο έντονο τρόπο, παρατηρείται στις **πατάτες** και τα **εσπεριδοειδή.** Αντίθετα εισάγονται σημαντικές ποσότητες **σιτηρών** Η καλλιέργεια των εσπεριδοειδών συρρικνώνεται λόγω των διεθνών ανταγωνιστικών τιμών, της ανομβρίας (κλπ) και δημιουργείται έτσι η ανάγκη αναδιάρθρωσης κάποιων καλλιεργειών, όπως της πατάτας.

β)Η **κτηνοτροφική παραγωγή** αν και είναι αρκετά ανταγωνιστική, εν τούτοις κατά περιόδους αντιμετωπίζει **εξειδικευμένα προβλήματα** που σχετίζονται με κρούσματα αφθώδους πυρετού, την προσβολή μεγάλου αριθμού αιγοπροβάτων από την τρομώδη νόσο και τις μολυσμένες ζωοτροφές, με αποτέλεσμα την ανίχνευση αφλατοξινών στο αγελαδινό γάλα. Η ανεπάρκεια της εγχώριας παραγωγής **ζωοτροφών** και η, κατά συνέπεια, μεγάλη εξάρτηση από τις αγορές του εξωτερικού αποτελεί ένα πρόσθετο πρόβλημα για την κτηνοτροφία της Κύπρου, αφού επηρεάζει, δυσμενώς, την ανταγωνιστικότητά της. Τέλος η εναρμόνιση με τα ισχύοντα στην Ε.Ε., δημιουργεί νέες υποχρεώσεις στις μεγάλες κτηνοτροφικές μονάδες, κυρίως χοιροστάσια και βουστάσια, οι οποίες υποχρεούνται να χρησιμοποιούν τις βέλτιστες τεχνικές **διαχείρισης αποβλήτων**, κάτι που απαιτεί εξειδικευμένες επενδύσεις και **αυξάνει το κόστος λειτουργίας** τους**.**

Επίσης οι **δύο κυριότεροι παραγωγοί γάλακτος**, κατηγορούνται από τις τοπικές γαλακτοβιομηχανίες για μονοπωλιακές ή **ολιγοπωλιακές πρακτικές** με αποτέλεσμα η τιμή παραγωγού-προμηθευτή γάλακτος προς τη βιομηχανία να είναι από τις υψηλότερες στην Ε.Ε., αν όχι η υψηλότερη.

Η Κύπρος έχει **αυτάρκεια χοιρινού κρέατος, κρέατος πουλερικών και αυγών**. Παρά την ανάπτυξη, ο βαθμός αυτάρκειας στην αιγοπροβατοτροφεία είναι γύρω στο 80%, ενώ μεγαλύτερη εξάρτηση από τις **εισαγωγές έχει ο τομέας του βοδινού κρέατος**. Οι μονάδες αγελαδοτροφείας είναι μεικτές, δηλαδή η παραγωγή γάλακτος και η πάχυνση μόσχων γίνονται στην ίδια μονάδα. Παρά τη σχετική αυτάρκεια στο **φρέσκο γάλα**, πραγματοποιούνται σημαντικές **εισαγωγές γαλακτοκομικών** προϊόντων.

Στη Κύπρο λειτουργούν 236 βουστάσια στα οποία γίνεται εκτροφή 55.000 βοοειδών περίπου, εκ των οποίων 24.000 γαλακτοφόρων αγελάδων. Στη χοιροτροφία λειτουργούν 95 οργανωμένα χοιροστάσια. Ο αριθμός αιγοπροβάτων ανέρχεται σε 451.000 περίπου.

Η **πτηνοτροφία** (102 πτηνοτροφικές μονάδες) αντιμετωπίζει ανταγωνισμό από τις μεγάλες και σύγχρονες πτηνοτροφικές μονάδες του Ισραήλ, που λόγω των διευκολύνσεων που παρέχει η Ε.Ε. στην χώρα αυτή, έχουν την δυνατότητα να ανταγωνισθούν τις αντίστοιχες Κυπριακές στην εσωτερική αγορά.

γ) Η **αλιεία** έχει **περιορισμένη σημασία** για την οικονομία της Κύπρου, λόγω του μικρού αλιευτικού πλούτου των Κυπριακών θαλασσών αλλά και της κατοχής, από την Τουρκία, των σημαντικότερων αλιευτικών πεδίων της Νήσου. Η συνολική ετήσια παραγωγή της θαλάσσιας αλιείας ανέρχεται στους 1.900-2.000 τόνους. Η παραγωγή ψαριών από τις **υδατοκαλλιέργειες** γίνεται από μικρό αριθμό μονάδων που αποτελείται από 7 ιχθυοτροφεία πάχυνσης τσιπούρας και λαυρακιού, δύο ιχθυοτροφεία που ασχολούνται αποκλειστικά με την πάχυνση ερυθρού τόνου και 9 μικρές μονάδες που ασχολούνται με την παραγωγή πέστροφας. Η μισή περίπου παραγωγή, εξάγεται κυρίως στις χώρες της Ευρώπης.

Ορισμένα από τα παραγόμενα **αγροτικά προϊόντα εξάγονται** προς τις χώρες της Ε.Ε., αλλά και προς τρίτες χώρες, κυρίως γειτονικές. Όπως προαναφέρθηκε, οι Κυπριακές **πατάτες** και τα **εσπεριδοειδή** είναι βασικά εξαγώγιμα προϊόντα. Το 93-95% της παραγωγής κυπριακής πατάτας εξάγεται στις χώρες της Ε.Ε. και το υπόλοιπο προς τρίτες χώρες. Το 75% τουλάχιστον των ετήσιων εξαγωγών εσπεριδοειδών κατευθύνεται προς τις αγορές της Ε.Ε. και το υπόλοιπο προς τρίτες χώρες.

Η μεταποίηση των «γκρέιπφρουτ» και η παραγωγή χυμών (κλπ) αποτελούσε για χρόνια μια από τις σημαντικότερες μορφές μεταποίησης γεωργικών προϊόντων. Η φθίνουσα όμως πορεία των εξαγωγών φρέσκων εσπεριδοειδών συνέτεινε επίσης στην αύξηση της **μεταποίησης και των εξαγωγών της (πχ χυμοί εσπεριδοειδών)**. Όσον αφορά τις εισαγωγές-εξαγωγές μεταποιημένων εσπεριδοειδών αυτές αφορούν εισαγωγές χυμού πορτοκαλιού και εξαγωγές μεταποιημένων προϊόντων (χυμών και τεμαχίων) «γκρέιπφρουτ», λεμονιού και πορτοκαλιού.

Τα οινοποιήσιμα σταφύλια μεταποιούνται από **τέσσερις οινοβιομηχανίες** και τοπικά οινοποιεία. Παράγεται επίσης οινόπνευμα και άλλα προϊόντα, εξειδικευμένα και μη.

Η ζωική παραγωγή δεν επαρκεί για τις ανάγκες χώρας και για τον λόγο αυτό **εισάγονται όλων των ειδών κρέατα** από διάφορες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, από την οποία εισάγεται κυρίως πρόβειο κρέας**. Το μοναδικό άξιο λόγου εξαγώγιμο** γαλακτοκομικό προϊόν της ζωικής παραγωγής είναι το **χαλούμι.** Το προϊόν αυτό παράγεται από μίγμα αγελαδινού και αιγοπρόβειου γάλακτος. Η μέση ετήσια παραγωγή χαλουμιού, είναι περί τους 12.000 τόνους, εκ των οποίων εξάγεται το 55% περίπου και αποφέρει έσοδα ύψους 41 εκατομ. ευρώ. Το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού έχει κατοχυρώσει το χαλούμι ως εμπορικό σήμα (Trade Mark) στο Ην. Βασίλειο, τις Η.Π.Α. και τον Καναδά, ενώ εκκρεμεί στις Βρυξέλλες ο φάκελος για εγγραφή του χαλουμιού ως προϊόντος Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ).

Δεν υπάρχει ντόπια παραγωγή βουτύρου ή σκόνης γάλακτος. Τέλος αξιόλογη θεωρείται και η παραγωγή παραδοσιακών μεταποιημένων προϊόντων όπως χαλουμιού από αιγοπρόβειο γάλα, γλυκών από φρούτα, «σουτζούκου», αλλαντικών κλπ..

ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ (ΕΚ. ΕΥΡΩ)

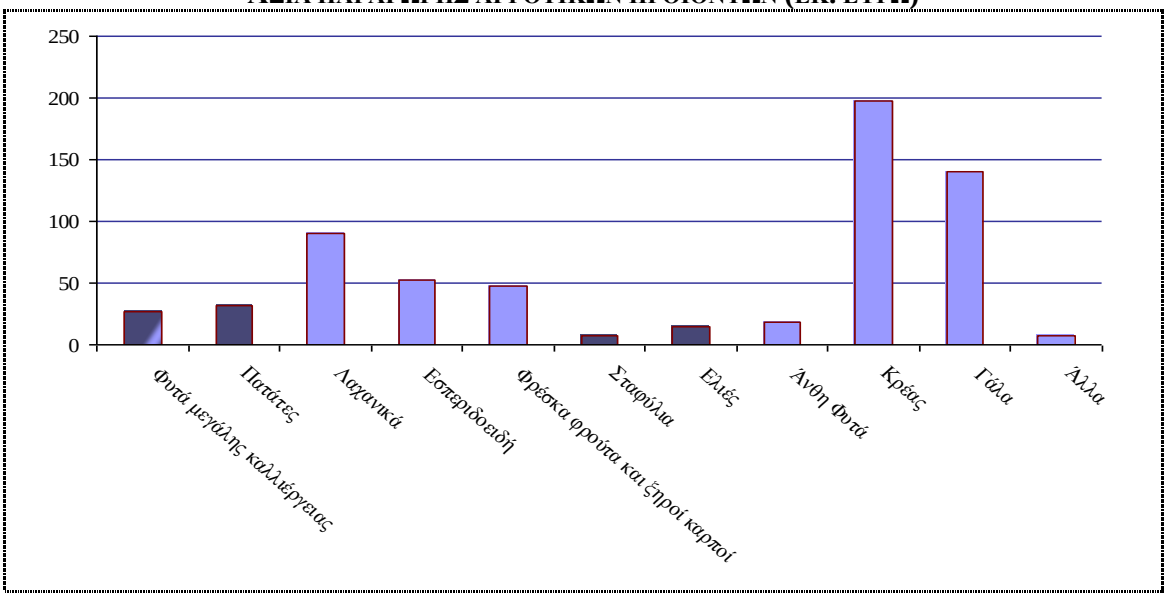

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) για την περίοδο 2007-2013 προβλέφτηκαν κονδύλια για την Κύπρο συνολικού ύψους 162,5 εκ. Ευρώ από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης. Για την αξιοποίηση των πόρων αυτών, η Κύπρος συνέταξε το **Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης**, ως προς τους γενικούς στρατηγικούς στόχους και τομείς, που εξειδικεύονται μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Προγράμματος ανήλθε σε 325 εκ. Ευρώ, από τα οποία 162,5 εκ. Ευρώ (δηλαδή το 50%), όπως προαναφέρθηκε, αποτελούν κοινοτική χρηματοδότηση. Επιπλέον ένα ποσό 55 εκ. Ευρώ αποτελεί κρατική ενίσχυση. Το 2013, το αγροτικό εισόδημα στην Κύπρο αυξήθηκε κατά 7,1%, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Eurostat.

Όσον αφορά το **Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020** αποτελείται από συγχρηματοδοτημένα μέτρα και δράσεις από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης κατά την ανωτέρω περίοδο. Το Πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει το ποσό ύψους 955 εκατ. Ευρώ από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) στο πλαίσιο της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και το κυρίως Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) προϋπολογισμού 132 εκατ. Ευρώ.

Τα προαναφερθέντα προγράμματα σκοπεύουν να καταστήσουν την κυπριακή γεωργία ανταγωνιστικότερη ώστε να προσπαθήσει να προσαρμοστεί στις νέες διεθνείς προκλήσεις όπως, παγκοσμιοποίηση των γεωργικών αγορών, αυξημένη μεταβλητότητα των τιμών, αλληλεξάρτηση της γεωργίας με την υπόλοιπη οικονομία, «δυσκαμψία» στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων, αλλαγές στην κατανάλωση και εμφάνιση εναλλακτικών διατροφικών δικτύων, ισχνή θέση των αγροτών και των επιχειρήσεων τους στην αλυσίδα τροφίμων και χαμηλή συμμετοχή στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας, περιβαλλοντικά προβλήματα και κλιματικές αλλαγές, εξελίξεις στην τεχνολογία, επικοινωνίες και καινοτομία, αλλαγές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής κλπ..

6. Ξένες επενδύσεις

6.1 Επενδυτικό Καθεστώς

Οι ξένοι επενδυτές μπορούν να συμμετέχουν σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας μέχρι και 100%, είτε προέρχονται από κράτη μέλη της ΕΕ, είτε από τρίτες χώρες. Για τους επενδυτές κρατών μελών της ΕΕ δεν υφίσταται κανένας περιορισμός στην απόκτηση γης, κάτι που όμως δεν ισχύει για τους επενδυτές τρίτων χωρών. Στο Υπουργείο Ενέργειας,

Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού (ΥΕΕΒΤ) λειτουργεί τα τελευταία χρόνια η Υπηρεσία Μονοθυριδικής Πρόσβασης για την **ταχεία σύσταση επιχειρήσεων** (www.mcit.gov.cy).

Από τον Ιανουάριο του 2008, λειτουργεί, υπό την εποπτεία και την χρηματοδότηση του ΥΕΒΤ, ο **Κυπριακός Οργανισμός Προώθησης Επενδύσεων** (www.cipa.org.cy) με συμμετοχή ατόμων από τον ιδιωτικό τομέα στο δωδεκαμελές Δ.Σ., ο οποίος έχει επιφορτισθεί με την προσέλκυση ξένου επιχειρηματικού κεφαλαίου για άμεσες επενδύσεις σε τομείς προτεραιότητας όπως, τραπεζικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, λογιστικές-νομικές υπηρεσίες, τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, ναυτιλία, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, έρευνα και ανάπτυξη, εκπαίδευση, υπηρεσίες υγείας, τουρισμός κλπ.

Η **γεωπολιτική θέση** της Κύπρου, καθώς και το ευνοϊκότατο ακόμη **φορολογικό καθεστώς**, παρά τις φορολογικές αυξήσεις (ο εταιρικός φόρος ανήλθε από 10% σε 12,5%), αποτελούν τους κυριότερους λόγους που καθιστούν την κυπριακή αγορά πόλο έλξης των ξένων επιχειρήσεων. Η Κύπρος διαθέτει ένα ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς, με σχετικά χαμηλά ποσοστά φόρου εισοδήματος. Ο δε φόρος κεφαλαιουχικών κερδών περιορίζεται σε διάθεση ακίνητης ιδιοκτησίας, ενώ δεν υπάρχει φόρος για δωρεές ή κληρονομιά ούτε και φόρος παρακράτησης εισοδημάτων από επενδύσεις.

Η Κύπρος διαθέτει δύο διεθνή αεροδρόμια στη Λάρνακα και την Πάφο και ένα ευρύ δίκτυο συνδέσεων με Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Ασία που εξυπηρετείται από περισσότερους από 100 διεθνείς αερομεταφορείς. Λόγω του καλού δικτύου συνδέσεων, αποτελεί **διαμετακομιστικό κέντρο εμπορευματικών αερομεταφορών** για την ευρύτερη περιοχή. Στον τομέα των λιμενικών υποδομών, διαθέτει δύο λιμάνια για εμπορευματική και επιβατική χρήση στη Λεμεσό και στη Λάρνακα, δύο για μικρά σκάφη στην Πάφο και στο Λατσί και ένα αποκλειστικά για βιομηχανική χρήση στο Βασιλικό. Λειτουργούν, επίσης, τρεις τερματικοί σταθμοί καυσίμων σε Λάρνακα, Δεκέλεια και Βασιλικό. Το οδικό δίκτυο είναι ανεπτυγμένο, εκτεινόμενο σε 12.280 χλμ..

Επιπλέον, η Κύπρος καταβάλλει **προσπάθειες να προσελκύσει ξένους επεν**δυτές, προβάλλοντας την ποιότητα ζωής, τη γεωγραφική της θέση, την ένταξή της στην ΕΕ, και τις ικανοποιητικές θέσεις που κατέχει στην παγκόσμια κατάταξη στους δείκτες ανταγωνιστικότητας, διαφθοράς και επιχειρηματικότητας. Κρίνεται σκόπιμο, ωστόσο, να σημειωθεί ότι, το 2013, η Κύπρος απώλεσε 11 θέσεις σε σχέση με το 2012 στην κατάταξη στον **δείκτη ανταγωνιστικότητας**, καταλαμβάνοντας την 58η θέση, την οποία διατηρεί και το 2014 (βλ. κατωτέρω).

Το έτος 2014 η Κύπρος κινδύνευσε να περιληφθεί στην «μαύρη λίστα» της **Ρωσίας** ως επενδυτικός προορισμός. Ο πρόεδρος του Κυπριακού Οργανισμού Προώθησης Επενδύσεων αναγνώρισε ότι θα πρέπει να υπάρξει διαφάνεια όσον αφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς εταιρειών ξένων συμφερόντων και επεσήμανε την ανάγκη η Κύπρος να αποτελέσει ποιοτικό προορισμό ρωσικών επενδύσεων. Σημειώνεται ότι η ένταση στη σχέση ΕΕ – Ρωσίας προκάλεσε ανησυχία για ενδεχόμενες επιπτώσεις στις ρωσικές επιχειρηματικές δραστηριότητες στην Κύπρο.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (Ease of Doing Business)

Χώρα*	**Κατάταξη**	
	2014	2013
Σιγκαπούρη	1	1
Νέα Ζηλανδία	2	4
Χονγκ Κονγκ	3	5
Δανία	4	7
Κορέα	5	5
ΗΠΑ	7	22
ΚΥΠΡΟΣ	**64**	**62**
Τουρκία	55	51
Ρουμανία	48	50
ΕΛΛΑΔΑ	**61**	**65**
Ρωσία	62	64

Πηγή: World Bank
*Σύνολο 189 χωρών

Τελικά μετά τα γεγονότα του έτους 2013, οι Ρώσοι, που αποτελούν τον μεγάλο όγκο των επιχειρηματικών μεταναστών, δεν έφυγαν από τη Κύπρο. Όμως, παρατηρήθηκε μείωση του ρυθμού ίδρυσης νέων επιχειρήσεων. Ωστόσο, μετά τα μέσα του 2014, στα αρμόδια κυπριακά μητρώα συνέχισαν να εγγράφονται νέες ξένες εταιρείες, με πιο αυξητικό ρυθμό.

Αξίζει να σημειωθεί ακόμη, πως σημαντική ώθηση στις κύπρο-ρωσικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις έδωσε η επίσκεψη του Προέδρου Αναστασιάδη στη Μόσχα στις 24-28.02.2015. Στη Μόσχα υπογράφηκε το Πρωτόκολλο της 8ης Συνόδου της Μεικτής Διυπουργικής Επιτροπής Κυπριακής Δημοκρατίας – Ρωσικής Ομοσπονδίας για την

Οικονομική Συνεργασία, η οποία είχε πραγματοποιηθεί στις 12-13 Φεβρουαρίου 2015 στη Λευκωσία. Στο Πρωτόκολλο της ΜΔΕ καθορίζονται οι βασικές παράμετροι της συνεργασίας στους τομείς της ενέργειας, της στρατιωτικό-τεχνικής συνεργασίας, των μεταφορών, της γεωργίας και της βιομηχανίας τροφίμων, του πολιτισμού και του τουρισμού καθώς και θέματα των επιχειρηματικών κύκλων της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η διεθνής οικονομική κρίση έφερε στην επιφάνεια τα **διαρθρωτικά προβλήματα** της κυπριακής οικονομίας. Η **ανταγωνιστικότητα** της οικονομίας της σε διεθνές επίπεδο, γνωρίζει συνεχή επιδείνωση μετά το 2009 οπότε κατείχε την 34η θέση. Έκτοτε υποβαθμίστηκε στην 40η το 2010-11, απώλεσε άλλες 7 θέσεις το 2011-12 για να καταλήξει το 2013-14 στην 58η θέση στη σχετική κλίμακα του World Economic Forum, θέση στην οποία διατηρήθηκε το 2014-15.
Η Κύπρος υποχώρησε κατά επτά θέσεις στη νέα κατάταξη ανταγωνιστικότητας του World Economic Forum, για την περίοδο 2015-2016, με βαθμολογία 4,23, κατατασσόμενη στην 65η θέση, έναντι της 58ης θέσης που έλαβε πέρυσι. (η Ελλάδα διατηρήθηκε και πάλι στην 81η θέση). Μεταξύ των αρνητικών δεδομένων της Κύπρου, περιλαμβάνονται το μέγεθος της αγοράς και η ανάπτυξη της χρηματοοικονομικής αγοράς. Αντίθετα η Κύπρος διακρίνεται στους τομείς υγείας, βασικής και ανώτερης εκπαίδευσης- κατάρτισης, αποδοτικότητας της αγοράς και της αγοράς εργασίας, τεχνολογικής ετοιμότητας κλπ.

Η Κύπρος διαχρονικά κατέχει μια από τις χαμηλότερες θέσεις στην κατάταξη των χωρών με βάση την **παραγωγικότητα**. Σε μελέτη του Κέντρου οικονομικών ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου (2015), η Κύπρος ανήκει στην ομάδα με τις λιγότερο παραγωγικές χώρες, αφού πχ από το έτος 2005 παραμένει τουλάχιστον επί οκταετία στην ίδια θέση λόγω έλλειψης δομικών μεταρρυθμίσουν, ιδιωτικοποιήσεων και παραγωγικών επενδύσεων.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ GCI		
Χώρα*	**Κατάταξη**	
	2014-2015	2013-2014
Ελβετία	1	1
Σιγκαπούρη	2	2
ΗΠΑ	3	5
Φινλανδία	4	3
Γερμανία	5	4
Ιαπωνία	6	9
Ισραήλ	27	27
Τουρκία	45	44
ΚΥΠΡΟΣ	**58**	**47**
Ρουμανία	59	58
ΕΛΛΑΔΑ	**81**	**91**
Αίγυπτος	119	118

Πηγή: World Economic Forum
*Σύνολο 144 χωρών

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ CPI		
Χώρα*	**Κατάταξη**	
	2014	2013
Δανία	1	1
Νέα Ζηλανδία	2	1
Φιλανδία	3	3
Σουηδία	4	3
Νορβηγία	5	5
Σιγκαπούρη	7	5
ΚΥΠΡΟΣ	**31**	**31**
Ισραήλ	37	36
Τουρκία	64	53
ΕΛΛΑΔΑ	**69**	**80**
Αίγυπτος	94	114
Ρωσία	136	127

Πηγή: Transparency International * 175 χώρες

Επίσης, σύμφωνα με την έκθεση της Διεθνούς Τράπεζας «**Doing Business Report** για **2014**», η Κύπρος καταλαμβάνει την 39η θέση παγκοσμίως (από 38η στην αντίστοιχη Έκθεση του 2013) μεταξύ 189 χωρών. Στο πλαίσιο των 28 Κ-Μ της Ε.Ε., η Κύπρος κατετάγη 16η. Στο σύνολο των δέκα δεικτών, η Κύπρος βελτίωσε την κατάταξη της σε τρεις, διατήρησε την βαθμολογία της σε έναν, ενώ σε έξι κατέγραψε απώλειες. Ιδιαίτερα στους δείκτες «Εγκατάσταση και Παροχή Ηλεκτρισμού», «Εγγραφή Ακίνητης Περιουσίας» και «Εκτέλεση Συμβολαίων» δεν ήταν καθόλου ευνοϊκή, ενώ αισθητή υποχώρηση καταγράφηκε και στους δείκτες «Εκκίνηση Νέας Επιχείρησης» και «Οικοδομικές Άδειες». Η Έκθεση αυτή δεικνύει το επιχειρηματικό περιβάλλον σε χώρες υποψήφιες για Α.Ξ.Ε. και για την Κύπρο υπογραμμίζει την ανάγκη πάταξης της γραφειοκρατίας, απλοποίησης των διαδικασιών, εκσυγχρονισμού δομών και πρακτικών.
Σύμφωνα με δημοσίευμα του Economist (1.5.2014), το **βιοτικό επίπεδο** των Κυπριών μειώθηκε κατά 13% το 2004. Η Κύπρος κατέλαβε την 40η θέση μεταξύ 142 χωρών στο **Δείκτη Ευημερίας** του Ινστιτούτου Legatum με έδρα το Λονδίνο. Ένα χρόνο αργότερα η Κύπρος κατετάγη στην 39η θέση. Μεταξύ των οκτώ δεικτών που λαμβάνονται υπόψη από τον εν λόγω Δείκτη, αναφέρεται ότι το 76 % των κατοίκων της Κύπρου πιστεύει ότι η κυβερνητική διαφθορά είναι ευρέως

διαδεδομένη ενώ το 77% θεωρεί πως μπορεί να βασιστεί σε άλλους συνανθρώπους του σε περίοδο κρίσης. Το δε 58,4% ισχυρίζεται ότι η χώρα αποτελεί ένα καλό μέρος για να ζουν οι μετανάστες αλλά ταυτόχρονα υπάρχει υποχώρηση στην 84η θέση (από την 64η) στην επιχειρηματικότητα, διακυβέρνηση, παιδεία, υγεία και κοινωνικό κεφάλαιο. Παρατηρείται όμως βελτίωση σε ασφάλεια και προστασία καθώς και την προσωπική ελευθερία.

6.2 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ)

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) μη κατοίκων στην Κύπρο, το 2014, ανήλθαν σε 592 εκ. ευρώ περιοριζόμενες σημαντικά σε σχέση με το 2013 (2.828 εκ. ευρώ). Όσον αφορά στις ΑΞΕ κατοίκων Κύπρου στο εξωτερικό, ανήλθαν το 2014 σε 1.128 εκ. ευρώ, ενώ το 2013 άγγιξαν τα 2.809 εκ. ευρώ[4].

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ: ΕΙΣΡΟΕΣ – ΕΚΡΟΕΣ 2013 – 2014 (ΕΚ. ΕΥΡΩ)

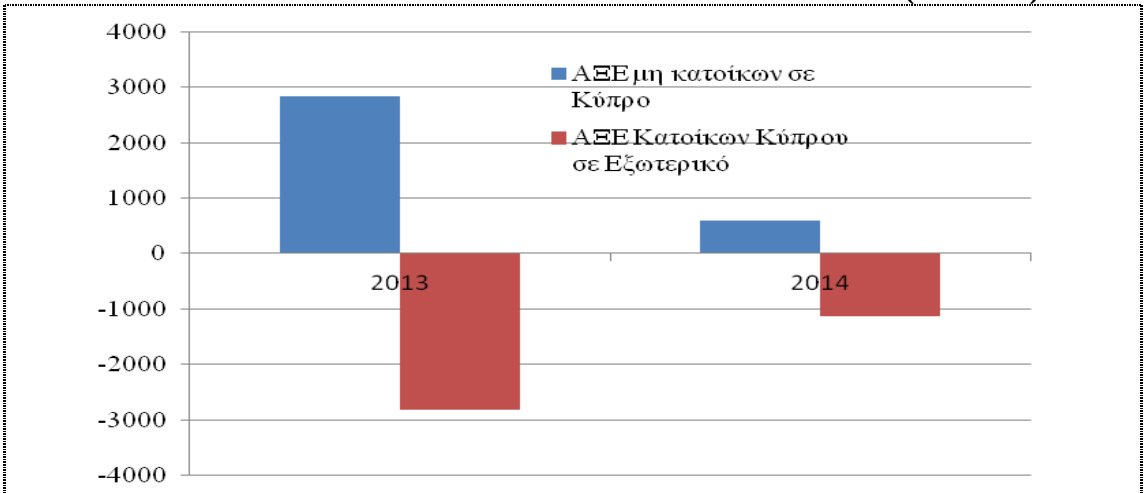

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

Όσον αφορά στη **διεθνή επενδυτική θέση της Κύπρου**, το 2014, το συνολικό ύψος των ΑΞΕ στη χώρα ανήλθε σε 48.678 εκ. ευρώ, σημειώνοντας μικρή μείωση σε σχέση με το 2013 (49.918 εκ. ευρώ). Όσον αφορά στις επενδύσεις Κυπρίων στο εξωτερικό, ανήλθαν σε 35.308 εκ. ευρώ από 35.453 εκ. ευρώ το 2013.

ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΚΥΠΡΟΥ 2013-2014

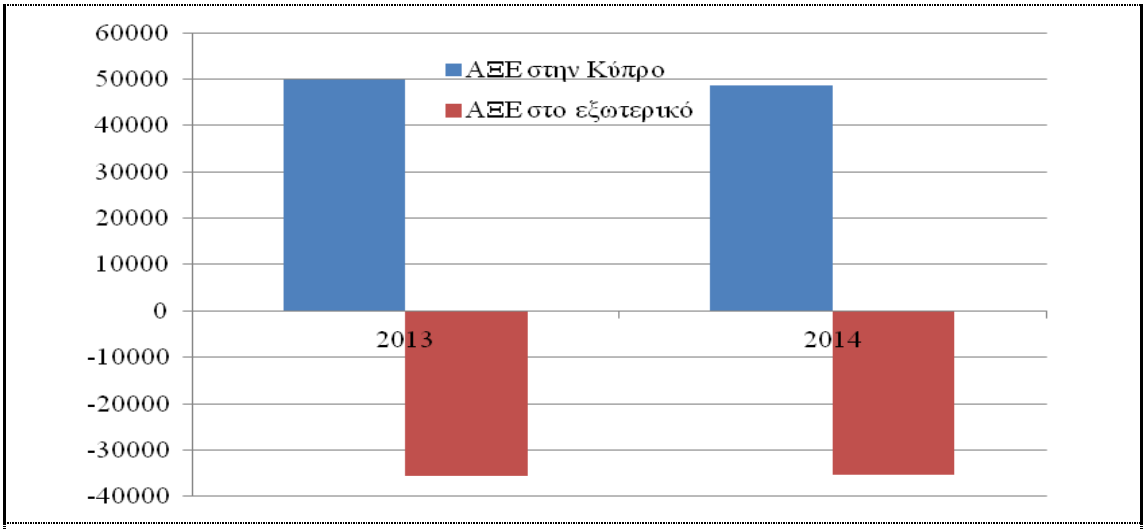

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας

[4] Σημειώνεται ότι από τον Οκτώβριο 2014 η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου δημοσιεύει τα στοιχεία των ΑΞΕ σύμφωνα με τα νέα διεθνή μεθοδολογικά πρότυπα (ESA 2010, BPM6).

Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με στοιχεία του κυπριακού Υπουργείου Εσωτερικών, το 2010, αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των εκατομμυριούχων επενδυτών από τρίτες χώρες που πολιτογραφήθηκαν Κύπριοι πολίτες. Αναλυτικότερα, από το 2008 (οπότε ετέθη σε ισχύ η διαδικασία απόκτησης κυπριακής υπηκοότητας με ταχείς διαδικασίες, επί τη βάσει συγκεκριμένων οικονομικών κριτηρίων) έως το 2010, έχουν πολιτογραφηθεί Κύπριοι συνολικά 57 εκατομμυριούχοι (κυρίως από Ρωσία και Ουκρανία), εκ των οποίων οι 26 έλαβαν την υπηκοότητα το 2010.

ΘΕΣΕΙΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ (2013)

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – επεξεργασία Γραφείο ΟΕΥ Λευκωσίας (δεν περιλαμβάνονται στοιχεία για τον κατασκευαστικό τομέα τα οποία έχουν χαρακτηριστεί ως εμπιστευτική στατιστική πληροφορία)

Οι σημαντικότερες, πάντως, επενδύσεις κατά την τελευταία τριετία αφορούν στον τομέα της ενέργειας:

Η VTT Vasiliko Ltd και η J&P Group προέβησαν στην ανέγερση **τερματικού αποθήκευσης πετρελαιοειδών στο Βασιλικό**, επένδυση ύψους 220 εκατομμυρίων ευρώ. Η κατασκευή του τερματικού ολοκληρώθηκε το 2014. Σε πρώτη φάση, το τερματικό θα έχει τη δυνατότητα αποθήκευσης 543 χιλ. m^3 καυσίμων (βενζίνη, ντίζελ, καύσιμα αεροσκαφών, μαζούτ, MTBE) και με την ολοκλήρωση της δεύτερης φάσης η χωρητικότητα θα ανέλθει στις 858 χιλ. m^3. Στο πλαίσιο του έργου θα κατασκευαστεί αποβάθρα δεξαμενόπλοιων με τέσσερα σημεία πρόσδεσης. Η αποβάθρα θα εκτείνεται 1200m στη θάλασσα και θα περιλαμβάνει δύο βραχίονες φόρτωσης ανά σημείο πρόσδεσης ανά προϊόν με ικανότητα φόρτωσης / εκφόρτωσης 1250 m^3/h.

Οι επενδύσεις της αμερικανικής εταιρείας NOBLE ENERGY, της ιταλοκορεατικής κοινοπραξίας 'ENI - KOGAS' και της γαλλικής Total στις **υποθαλάσσιες έρευνες για κοιτάσματα υδρογονανθράκων στα βυθοτεμάχια** 12, 2/3/9 και 10/11, **αντιστοίχως,** της κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης.

Στον τομέα των κατασκευών επισημαίνουμε το έργο '**Limni Bay resort'**, ένα μεγάλο αναπτυξιακό έργο της εταιρείας 'Cyprus Limni Resorts and Golf Courses Plc', μέλους του Ομίλου Σιακόλα, στην περιοχή Λίμνης, του Διαμερίσματος Πόλης Χρυσοχούς. Η συνολική επένδυση μαζί με την αξία της γης, το ξενοδοχείο, τα γήπεδα γκολφ, τις επαύλεις και τις άλλες συναφείς αναπτύξεις θα ανέλθει περίπου στο **€1,5** δισ.. Ο ίδιος όμιλος προωθεί ήδη επενδύσεις στα εμπορικά του ακίνητα εκτός από το έργο "Cyprus Limni Resorts & Golfcourses Plc". Με τις επεκτάσεις έργων και τη δημιουργία νέων αναπτύξεων προβλέπεται η δημιουργία πέραν των 1500 θέσεων εργασίας.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα υφιστάμενα στατιστικά στοιχεία, ο κύριος όγκος των ΑΞΕ στην Κύπρο αφορά σε **παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών** 72% επί του συνόλου ΑΞΕ, ενώ στη δεύτερη θέση βρίσκονται οι **συμβουλευτικές υπηρεσίες** διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, νομικής και λογιστικής φύσης 6% επί του συνόλου ΑΞΕ.

7. Υποδομές - μεταφορές

Η Κύπρος διαθέτει **δύο διεθνή αεροδρόμια** στη Λάρνακα και στην Πάφο και ένα ευρύ δίκτυο συνδέσεων με Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Ασία που εξυπηρετείται από μεγάλο αριθμό διεθνών αερομεταφορέων. Λόγω του καλού δικτύου συνδέσεων, αποτελεί **διαμετακομιστικό κέντρο εμπορευματικών αερομεταφορών** για την ευρύτερη περιοχή.

Στον τομέα των λιμενικών υποδομών, διαθέτει **δύο λιμάνια** για εμπορευματική και επιβατική χρήση στη Λεμεσό και στη Λάρνακα, δύο για μικρά σκάφη στην Πάφο και στο Λατσί και ένα αποκλειστικά για βιομηχανική χρήση στο Βασιλικό. Λειτουργούν, επίσης, **τρεις τερματικοί σταθμοί καυσίμων** σε Λάρνακα, Δεκέλεια και Βασιλικό. Το **οδικό δίκτυο** είναι ανεπτυγμένο, εκτεινόμενο σε 12.280 χλμ. Όμως η σημαντικότερη πρόκληση έχει σχέση με την υπερβολική **εξάρτηση από το αυτοκίνητο**, ενώ τα δημόσια μέσα μεταφοράς, δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς. Σημειωτέον ότι ο σιδηρόδρομος είναι εντελώς ανύπαρκτος.

Στο πλαίσιο αυτό οι μεταφορές αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το ήμισυ των **συνολικών εκπομπών CO2** από δραστηριότητες που δεν υπάγονται στο σύστημα εμπορίας εκπομπών (ETS) στην Κύπρο και είναι περίπου 75% περισσότερο έντασης ενέργειας από τον μέσο όρο της ΕΕ. και μακριά από τους κυπριακούς στόχους για το έτος 2020.

8. Κανονιστικό πλαίσιο – Φορολόγηση –Νομικά χαρακτηριστικά κυπριακών εταιρειών

Ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο φορολογείται σύμφωνα με την κυπριακή νομοθεσία μόνο εάν διαμένει στην Κύπρο για περισσότερες από 183 ημέρες το χρόνο (φυσικό πρόσωπο) ή εάν η διεύθυνση και ο έλεγχος της εταιρείας διεξάγονται στην Κυπριακή Δημοκρατία. Για κάθε φορολογικό έτος επιβάλλεται φόρος στο εισόδημα που αποκτάται ή προκύπτει από πηγές τόσο εντός, όσο και εκτός της Κύπρου (κέρδη, μισθούς, μερίσματα, τόκους, συντάξεις, ενοίκια, δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας κ.ά.).

Η απλή εγγραφή της εταιρείας στην Κύπρο δεν συνεπάγεται και τη φορολόγησή της σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, ούτε τη δυνατότητα να απολαμβάνει οποιασδήποτε ευνοϊκής διάταξης από τις συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας που έχει συνάψει η Κύπρος, εάν η διαχείρισή της δεν διεξάγεται στην Κύπρο. Σε αυτήν την περίπτωση η εταιρεία είναι υποχρεωμένη να καταβάλει φόρο, σύμφωνα με την κυπριακή νομοθεσία, για τα εισοδήματα που προκύπτουν από τις δραστηριότητές της στην Κύπρο.

Με τη νέα φορολογική νομοθεσία καθίσταται πλέον υποχρεωτική η υποβολή ετήσιας δήλωσης εισοδήματος προς το Γραφείο Φόρου Εισοδήματος και από εταιρείες, οι οποίες έχουν μεν συσταθεί στην Κύπρο, αλλά δεν είναι φορολογικοί κάτοικοι Κύπρου. Επιπλέον, υποχρέωση τήρησης βιβλίων και αρχείων και ετοιμασίας εξελεγμένων λογαριασμών έχουν και πρόσωπα, τα οποία έχουν εισόδημα μόνον από μερίσματα και τόκους.

Βάσει της κείμενης νομοθεσίας, οι σημαντικότερες νομικές μορφές των κυπριακών εταιρειών είναι η ιδιωτική μετοχική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (περιορισμένο δικαίωμα μεταβίβασης μετοχών, αριθμός μετόχων έως 50) και η δημόσια μετοχική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (χωρίς τους περιορισμούς της ιδιωτικής μετοχικής εταιρείας και με τη δυνατότητα εισαγωγής της προς διαπραγμάτευση στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου).

Η συνηθέστερη μορφή εταιρειών στην Κύπρο είναι η ιδιωτική μετοχική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, που έχει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής ανώνυμης εταιρείας και όχι της ελληνικής ΕΠΕ. Συστήνεται με υπογραφή, από τους ιδρυτές της ή εξουσιοδοτημένους αντιπροσώπους τους, του ιδρυτικού εγγράφου (περιέχει υποχρεωτικά την επωνυμία, τους σκοπούς, την ευθύνη των μελών και το ύψος του μετοχικού κεφαλαίου) και του καταστατικού της. Τα έγγραφα αυτά κατατίθενται στο Τμήμα Εφόρου Εταιρειών του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, προκειμένου η εταιρεία να εγγραφεί στο Μητρώο Εταιρειών.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το κόστος σύστασης μιας απλής κυπριακής εταιρείας περιορισμένης ευθύνης με μετοχές, ανέρχεται σε 1.000-1.200 ευρώ και τα βασικά έξοδα

νομικής αντιπροσώπευσης (υπηρεσία διευθυντών, εγγεγραμμένου γραφείου, γραμματέα) σε 1.000 ευρώ, ετησίως. Ειδικότερα, το κόστος της εγγραφής της εταιρείας περιορισμένης ευθύνης με μετοχικό κεφάλαιο στο Τμήμα Εφόρου Εταιρειών και Επίσημου Παραλήπτη του κυπριακού Υπουργείου Ενέργειας Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού ανέρχεται στα 105,00 ευρώ συν ποσοστό 0,6% επί του ονομαστικού κεφαλαίου της εταιρείας (βλ. ιστοσελίδα του Τμήματος Εφόρου Εταιρειών του Κυπριακού Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, www.mcit.gov.cy).

Ο ελάχιστος αριθμός των ιδρυτών/μετόχων είναι ένας, ενώ ο κάθε μέτοχος θα πρέπει να γνωστοποιεί τα πλήρη στοιχεία του (πλήρες όνομα, διεύθυνση, εθνικότητα, επάγγελμα, αριθμός μετοχών). Ο διορισμός γραμματέα - επιφορτισμένου με την ετοιμασία και καταχώρηση της ετήσιας έκθεσης στον Έφορο Εταιρειών, την τήρηση των πρακτικών των συνελεύσεων και συνεδριάσεων, την ετοιμασία των ψηφισμάτων και την καταχώρηση των αλλαγών στον Έφορο Εταιρειών - είναι δεσμευτική από τον κείμενη νομοθεσία. Όσον αφορά στο ύψος του μετοχικού κεφαλαίου δεν υφίσταται σχετική πρόβλεψη. Είθισται το ελάχιστο αρχικό μετοχικό κεφάλαιο να καθορίζεται σε 100 ευρώ, διαιρεμένο σε ισάριθμες μετοχές. Η διαδικασία σύστασης εταιρείας διαρκεί μόνο λίγες ημέρες.

Πέρα από τον χαμηλό συντελεστή του εταιρικού φόρου, ο οποίος ανέρχεται σε 12,5%, η σύσταση ιθύνουσας εταιρείας στην Κύπρο με σκοπό τον καλύτερο φορολογικό προγραμματισμό της επιχείρησης, παρουσιάζει, μεταξύ άλλων, τα εξής πλεονεκτήματα:

- Η παρακράτηση φόρου στα εξερχόμενα από την κυπριακή εταιρεία μερίσματα, προς μέτοχο που δεν είναι κάτοικος Κύπρου, είναι μηδενική.
- Δεν υφίσταται φόρος κεφαλαιουχικών κερδών εκτός από κέρδη που προκύπτουν από τη διάθεση ακίνητης περιουσίας που βρίσκεται στη Κύπρο ή κερδών από διάθεση μετοχών, που αντιπροσωπεύουν ακίνητη περιουσία στην Κύπρο.
- Υπάρχει η δυνατότητα πραγματοποίησης πληρωμών, διανομής μερισμάτων και κερδών, τόκων και δικαιωμάτων στο εξωτερικό χωρίς καμία φορολογική επιβάρυνση.

Συμβάσεις για την αποφυγή διπλής φορολογίας

Η Κύπρος έχει συνάψει συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας με 53 κράτη: Αίγυπτος, Άγιος Μαρίνος, Αρμενία, Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Γκέρνσεϊ, Δανία, Ελβετία, Ελλάδα, Εσθονία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ηνωμένο Βασίλειο, ΗΠΑ, Ινδία, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Καναδάς, Κατάρ, Κίνα, Κιργιστάν, Κουβέιτ, Λευκορωσία, Λίβανος, Λιθουανία, Μάλτα, Μαυρίκιος, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Ν. Αφρική, Νορβηγία, Ουγγαρία, Ουζμπεκιστάν, Ουκρανία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία, Σεϋχέλλες, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Σιγκαπούρη, Συρία, Τατζικιστάν, Ταϋλάνδη, Τσεχία και Φινλανδία.

Σύμφωνα με τις ανωτέρω συμφωνίες, ο φόρος που επιβάλλεται στη μία χώρα δίδεται ως πίστωση στο φόρο που επιβάλλεται στη χώρα, στην οποία διαμένει ο φορολογούμενος, με αποτέλεσμα ο φορολογούμενος να μην επιβαρύνεται με υψηλότερο φορολογικό συντελεστή από τον συντελεστή της χώρας με τον πιο υψηλό συντελεστή φόρου.

Σε συνέχεια της εναρμόνισης της κυπριακής με την ευρωπαϊκή νομοθεσία περί αμοιβαίας συνεργασίας μεταξύ φορολογικών Αρχών είναι δυνατή η ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν σε φυσικά και νομικά πρόσωπα με άλλα κράτη μέλη.

Συντελεστές φορολόγησης εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων

Για τις εταιρείες, όπως ήδη σημειώθηκε, ο φορολογικός συντελεστής είναι 12,5% επί των κερδών, ενώ για τα φυσικά πρόσωπα ο συντελεστής φορολόγησης κυμαίνεται ως εξής:

- Για φορολογητέο εισόδημα 0-19.500 ευρώ: 0%
- Για φορολογητέο εισόδημα 19.501-28.000 ευρώ: 20%, ήτοι φόρος 1.700 ευρώ
- Για φορολογητέο εισόδημα 28.001-36.300 ευρώ: 25%, ήτοι φόρος 2.075 ευρώ επιπλέον και αθροιστικά 3.775 (1.700+2.075) ευρώ

- Για φορολογητέο εισόδημα 36.301-60.000 ευρώ: 30%, ήτοι φόρος 7.110 ευρώ επιπλέον και αθροιστικά 10.885 ευρώ
- Για φορολογητέο εισόδημα άνω των 60.000 ευρώ: 35%
- Σημειώνουμε ότι τόσο για τα φυσικά όσο και για τα νομικά πρόσωπα, τα εισοδήματα από μερίσματα καθώς και τα κέρδη από διάθεση τίτλων απαλλάσσονται από την φορολόγηση.

Όλες οι εταιρείες συμπεριλαμβανομένων των αδρανών και αυτών που δεν κατέχουν περιουσιακά στοιχεία ή έχουν περιουσιακά στοιχεία στις κατεχόμενες περιοχές, υπόκεινται στο σταθερό ετήσιο τέλος ύψους €350, πληρωτέο στον Έφορο Εταιρειών.

Σημειώνεται επίσης ότι για όσους οφείλουν να τηρούν λογιστικά βιβλία, η ζημιά οποιουδήποτε φορολογικού έτους μεταφέρεται και συμψηφίζεται με το εισόδημα οποιουδήποτε φορολογικού έτους για πέντε έτη από το τέλος του φορολογικού έτους, εντός του οποίου προέκυψε η ζημία. Η εν λόγω μεταφορά δεν είχε χρονικό περιορισμό μέχρι πρότινος.

Ειδικοί φορολογικοί συντελεστές και έκτακτη αμυντική εισφορά

- Για δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, άλλα δικαιώματα εκμεταλλεύσεως, αποζημιώσεως ή άλλου εισοδήματος που αποκτάται από πηγές εντός της Κύπρου από πρόσωπο μη κάτοικο Κύπρου, η παρακράτηση φόρου ανέρχεται σε 10%.
- Οι ναυτιλιακές εταιρείες, βάσει της νέας ναυτιλιακής νομοθεσίας από 1.1.2010, φορολογούνται αποκλειστικά με βάση τη χωρητικότητα (tonnage) των πλοίων ως εξής: οι πρώτοι 1.000 τόνοι με 0,365 ευρώ/τόνο, οι επόμενοι 9.000 με 0,3103 ευρώ/τόνο, οι επόμενοι 15.000 με 0,2008 ευρώ/τόνο, οι επόμενοι 15.000 με 0,1278 ευρώ/τόνο και κάθε τόνος επιπλέον των 40.000 με 0,073 ευρώ/τόνο.
- Για το ακαθάριστο ποσό οποιουδήποτε μισθώματος για την προβολή κινηματογραφικών ταινιών στην Κύπρο, που αποκτάται από πρόσωπο μη κάτοικο Κύπρου, η παρακράτηση φόρου ανέρχεται σε 5%
- Το ακαθάριστο ποσό που αποκτάται από μη κάτοικο Κύπρου από την άσκηση στην Κύπρο οποιουδήποτε επαγγέλματος ή επιτηδεύματος ή από υπηρεσίες ψυχαγωγίας στο κοινό περιλαμβανομένων και ποδοσφαιρικών ομάδων και άλλων αθλητικών αποστολών, υπόκειται σε παρακράτηση φόρου 10%.
- Η έκτακτη αμυντική εισφορά αφορά σε φορολογικούς κατοίκους Κύπρου. Επιβάλλεται στους τόκους των καταθέσεων σε ποσοστό 30% και στα μερίσματα σε ποσοστό 17%.
- Εάν τα μερίσματα εισπράττονται από εταιρεία τότε αυτά απαλλάσσονται από την καταβολή της έκτακτης αμυντικής εισφοράς. Η απαλλαγή δεν εφαρμόζεται εάν η εταιρεία που καταβάλλει το μέρισμα, επιδίδεται, σε ποσοστό πάνω από 50%, σε δραστηριότητες οι οποίες απολήγουν σε εισόδημα από επένδυση και εάν η επιβάρυνση του αλλοδαπού φόρου πάνω στο εισόδημα της εταιρείας που καταβάλλει το μέρισμα, είναι σημαντικά χαμηλότερη από την φορολογική επιβάρυνση της εταιρείας που λαμβάνει το μέρισμα στην Κύπρο.
- Από την 1 Μαρτίου 2013, τα τέλη χαρτοσήμων για συμβάσεις τροποποιούνται ως εξής: Για αξία σύμβασης €1 - €5.000 το τέλος χαρτοσήμου είναι μηδέν, για αξία €5.001 - €170.000 το τέλος χαρτοσήμου είναι 1,5‰ και τέλος για αξία πάνω από €170.000 το τέλος χαρτοσήμου είναι 2‰ με μέγιστο συνολικό τέλος χαρτοσήμου τα €20.000.

Έκτακτη Εισφορά Ιδιωτικού και ευρύτερου Δημόσιου Τομέα

- Η Έκτακτη Εισφορά που επιβάλλεται σε ακαθάριστες απολαβές και συντάξεις μισθωτών υπαλλήλων, κέρδη των αυτοτελώς εργαζομένων και συντάξεις τόσο του ιδιωτικού όσο και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, εισήχθη το 2012 και ισχύει μέχρι και το 2016.
- Το χαμηλό ποσοστό 2,5% της Έκτακτης Εισφοράς αρχίζει από μηνιαίες απολαβές, κέρδη και συντάξεις ύψους €1.500, το ενδιάμεσο (3,0%) έχει αφετηρία τις €2.500, ενώ πάνω από αυτό το ποσό το ποσοστό ανέρχεται σε 3,5%.

Συντελεστές εισφορών κοινωνικής ασφάλισης

- Ο συντελεστής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τους ελεύθερους επαγγελματίες ανέρχεται σε 14,6%
- Για τους υπαλλήλους ο ανωτέρω συντελεστής ανέρχεται σε 7,8%
- Για τους εργοδότες ανέρχεται σε 7,8%
- Η συνεισφορά των εργοδοτών στο Ταμείο Πλεονάζοντος Προσωπικού ανέρχεται στο 1,2%
- Η συνεισφορά των εργοδοτών στο Ταμείο Βιομηχανικής Κατάρτισης ανέρχεται στο 0,5%
- Η συνεισφορά των εργοδοτών στο Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής ανέρχεται στο 2%.

Φόρος ακίνητης ιδιοκτησίας

Η επιβολή του ανωτέρω φόρου πραγματοποιείται την 1η Ιανουαρίου κάθε έτους και υπολογίζεται στην αγοραία αξία της ακίνητης ιδιοκτησίας την 1.1.1980. Καταβάλλεται στις 30/9 κάθε έτους.

Οι συντελεστές φορολόγησης, ανάλογα με την αξία της ακίνητης ιδιοκτησίας, είναι διαμορφωμένοι ως εξής :

- Για αξία 1-12.500 ευρώ, ο συντελεστής είναι 0 τοις χιλίοις.
- Για αξία 12.500-40.000, ο συντελεστής είναι 6 τοις χιλίοις.
- Για αξία 40.001-120.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 8 τοις χιλίοις.
- Για αξία 120.001-170.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 9 τοις χιλίοις.
- Για αξία 170.001-300.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 11 τοις χιλίοις.
- Για αξία 300.001-500.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 13 τοις χιλίοις.
- Για αξία 500.001-800.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 15 τοις χιλίοις.
- Για αξία 800.001-3.000.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 17 τοις χιλίοις.
- Για αξία άνω των 3.000.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 19 τοις χιλίοις.

Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας ανέρχεται στο 19% από τις 13.01.2014. Επιβάλλεται στις εισαγωγές και στις παραδόσεις αγαθών και παροχές υπηρεσιών που πραγματοποιούνται στην Κύπρο, με τις ακόλουθες εξαιρέσεις ανά κατηγορία :

- **Συντελεστής 0%:** Εξαγωγές, διεθνείς αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές προσώπων και αγαθών, υπηρεσίες διαχείρισης πλοίων, παραδόσεις αγαθών που προορίζονται να τοποθετηθούν σε αποθήκες της Αρχής Λιμένων/Τελωνείων και τελούν υπό καθεστώς προσωρινής εισαγωγής ή διαμετακόμισης κ.ά.
- **Συντελεστής 5%:** Παραδόσεις τροφίμων, ποτών -εξαιρουμένων των αναψυκτικών και οινοπνευματωδών-, φαρμάκων, εμβολίων, ζώων, φαρμάκων και εμβολίων, βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά, κ.ά.
- **Συντελεστής 9%:** Υπηρεσίες εστιατορίου, διανομή σε ξενοδοχεία, τουριστικά καταλύματα και παρόμοιους χώρους, μεταφορά επιβατών στο εσωτερικό της Κυπριακής Δημοκρατίας, θαλάσσια εγχώρια μεταφορά επιβατών κ.ά.

Τέλος σημειώνεται ότι τον Οκτώβριο 2015, η Κύπρος αναβαθμίστηκε από τον Ο.Ο.Σ.Α. αναφορικά με την συμμόρφωση της με το πρότυπο του Παγκόσμιου Forum, του ιδίου Οργανισμού, για την διαφάνεια και ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά θέματα. Υπενθυμίζεται ότι τον Νοέμβριο του έτους 2013 η Κύπρος είχε τοποθετηθεί στη «μαύρη λίστα» του Ο.Ο.Σ.Α. μετά από τα αρνητικά ευρήματα του Παγκόσμιου Forum.

9. Επιχειρηματικό περιβάλλον - ενδεικτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν εταιρείες στην κυπριακή αγορά*

Η Κύπρος, σχετικά νέο κράτος-μέλος της Ε.Ε., παρουσιάζει τις γνωστές «παιδικές ασθένειες» ή **δυσκολίες προσαρμογής νεοεισερχομένων κρατών στο κοινοτικό κεκτημένο** (πχ θέματα δικαίου του ανταγωνισμού κλπ). Εκτός αυτής της ιδιαιτερότητας, ελληνικές και άλλες ξένες εταιρίες αντιμετωπίζουν συνήθως τα κατωτέρω προβλήματα όταν δραστηριοποιούνται στη κυπριακή αγορά:

-Την έντονη **γραφειοκρατία** όταν πρόκειται να υποβληθεί αίτηση για εγκαθίδρυση-λειτουργία νέας εταιρείας, κέντρου εστίασης και αναψυχής, εγκατάσταση φωτοβολταϊκού ή ανέγερσης **οικοδομής** (βλ. Ενιαίο Κέντρο Εξυπηρέτησης Κύπρου-ΕΚΕ Κύπρου-διαδικτυακή πύλη Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού). Κάθε φορά που μια εταιρεία υποβάλλει τέτοιου είδους αίτηση, ακόμη και αν ο φάκελος είναι πανομοιότυπος με προηγούμενο αίτημα της ιδίας εταιρείας, η καθυστέρηση παραμένει αδικαιολογήτως η ίδια (βλ. Ετήσια Έκθεση μας 2013-σελ. 44).

-Μεγάλος όμιλος ελληνικών συμφερόντων έχει έξι χρόνια παρουσίας στην Κύπρο με διάφορες επιχειρήσεις και εργοδοτεί συνολικά 500 άτομα (με κύκλο εργασιών που κυμαίνεται στα €60εκ-€80εκ), έχει. Ζητήματα που απασχολούν τη διοίκηση του Ομίλου είναι τα ακόλουθα:

(α) Η πολύ **ψηλή τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος** σε σχέση με το εξωτερικό είναι αποτρεπτική για μια επιχείρηση.

(β) Το πολύ αυξημένο **κυκλοφοριακό πρόβλημα** στην τάχιστα αναπτυσσόμενη περιοχή Λατσιά (προάστιο της Λευκωσίας), όπου βρίσκονται οι εγκαταστάσεις της εταιρείας και η περιορισμένη ύπαρξη συγκοινωνιακών μέσων στην εν λόγω περιοχή.

-Η Κύπρος έχει μια «αρνητική πρωτοπορία» όσον αφορά την **αδειοδότηση αυτοκίνητων ενοικίασης ('leasing'),** δηλαδή τη μη πλήρη απελευθέρωση της αγοράς. Όποια εταιρεία θέλει να αναπτυχτεί προσκρούει στην υπάρχουσα νομοθεσία**.** Συνεπώς εκκρεμεί **το** θέμα της ψήφισης της νομοθεσίας για χρηματοδοτική μίσθωση (leasing)**.**

-Οι μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες (πχ «Λανίτης 3 Ε», 'Χαραλαμπίδης - Κρίστης' κ.ά.**)** αντιμετωπίζουν το πρόβλημα των **πολύ υψηλών τιμών γάλακτος-παραγωγού**, του «υψηλότερου στην Ευρώπη». Στην Κύπρο η τοπική αγορά γάλατος αποτελεί σχεδόν μονοπώλιο. Κατά συνέπεια τίθεται θέμα ελευθέρου ανταγωνισμού, η μη τήρηση του οποίου δεν φαίνεται να είναι συμβατή με το Κοινοτικό δίκαιο.

-Οι ελληνικών συμφερόντων τράπεζες, όπως οι **"**Alpha Bank", **"**Eurobank", "Πειραιώς", "ΕΤΕ", κ.ά. αντιμετωπίζουν το θέμα της **εκποίησης περιουσιών κακοπληρωτών προς τους οπαίους χορηγήθηκαν δάνεια.** Η νομοθεσία περί «πολεοδομικής αμνηστίας» έχει αδυναμίες. Υπενθυμίζεται ότι **στην Κύπρο χρειάζονται 20 χρόνια για να εκποιηθεί περιουσία** από κακοπληρωτές δανείων. Κατά γενικό κανόνα παρατηρούνται καθυστερήσεις στις εκδώσεις τίτλων ιδιοκτησίας για ακίνητη περιουσία.

-Τα Ελληνικά Πετρέλαια (**ΕΛΠΕ**) ήρθαν στην Κύπρο το 2002 με ύψος επένδυσης 100εκ. ευρώ. Θα μπορούσε όμως να υποστηριχθεί ότι η εταιρεία έχει 60 χρόνια παρουσίας στην Κύπρο (πριν ως Shell και BP). Τα ΕΛΠΕ δεν προβάλλουν ένσταση για τη μεταφορά των αποθηκευτικών τους χώρων από τη Λάρνακα στο υπό δημιουργία ενεργειακό κέντρο του **Βασιλικού,** σύμφωνα με κυβερνητικό σχέδιο. Όμως δεν επιθυμούν να μεταφερθούν σε χώρο που θα ανήκει σε τρίτους (δηλ. στο κράτος), αλλά **να έχουν επιλογή να εγκατασταθούν σε ιδιόκτητο χώρο.**

-Σύμφωνα με αερομεταφορείς όπως η "Aegean Airlines", η οποία μετέφερε άνω των 3 εκ. επιβάτες από και προς την Κύπρο τα τελευταία τρία χρόνια. Σύμφωνα με την ανωτέρω εταιρία, η Κύπρος θα πρέπει να απελευθερώσει τις **αδειοδοτήσεις για πτητικούς προορισμούς**, ιδιαίτερα από και προς την Μέση Ανατολή ή τη Ρωσία. Τέλος, αρχικά η προσπάθεια συγχώνευσης μεταξύ «Ολυμπιακών Αερογραμμών» και "Aegean Airlines''

* Σημειώνεται ότι αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με το επιχειρηματικό περιβάλλον και τα συναλλακτικά ήθη στην Κύπρο μπορούν να αντληθούν από τον επιχειρηματικό οδηγό του Γραφείου μας στην ιστοσελίδα: www.agora.mfa.gr (επιλογή χώρας: Κύπρος). Επιπλέον, στην ιστοσελίδα του Γραφείου μας έχουν αναρτηθεί αναλυτικές πληροφορίες για τις σημαντικότερες διεθνείς εκθέσεις στην Κύπρο.

προσέκρουσε μόνο στην ένσταση της Κύπρου, μοναδικού Κ-Μ μεταξύ των 27 Κ-Μ, στο πλαίσιο της αρμόδιας υπηρεσίας ανταγωνισμού της Ε.Ε.

-Η **Επιτροπή Προστασίας Ανταγωνισμού** έχει κατά καιρούς δεχθεί διάφορες πιέσεις με αποτέλεσμα, σύμφωνα με πρόσφατες δηλώσεις παραιτηθέντων Προέδρων της, να μην μπορεί να ασκήσει επαρκώς τα εποπτικά της καθήκοντα. Εξ' άλλου σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Διεθνών Εταιρειών Κύπρου (www.ciba-cy.org), η γραφειοκρατία και ειδικότερα ο τρόπος μεταχείρισης των εταιρειών στην έκδοση αδειών εργασίας για το προσωπικό τους ή τα υψηλά τέλη που χρεώνουν οι τράπεζες, συνιστούν **προβλήματα για τους ξένους επενδυτές.** Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σύμφωνα με την **ΕΠΑ**, για τις 10 αποφάσεις που εκδόθηκαν το 2013 και αφορούν στην Κατάχρηση Δεσπόζουσας Θέσης, ο μέσος όρος του χρόνου που χρειάστηκε για την έκδοση της απόφασης είναι 59 μήνες ή 4,92 χρόνια ενώ για τις 14 αποφάσεις που εκδόθηκαν το 2012, ο μέσος χρόνος από την καταγγελία μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης ήταν 74 μήνες ή 6,2 χρόνια.

-Ένα άλλο ζήτημα που έχει κατ' επανάληψη τεθεί στις αρμόδιες κυπριακές Αρχές από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), είναι η διευθέτηση της εκκρεμότητας για την θέσπιση αποτελεσματικού **συστήματος εποπτείας των ορκωτών λογιστών** και των ελεγκτικών εταιρειών. Βάσει οδηγίας πρέπει να συσταθεί αρμόδιος δημόσιος φορέας με σκοπό την έγκριση και εγγραφή των ορκωτών λογιστών σε μητρώα και την υιοθέτηση προτύπων επαγγελματικής δεοντολογίας. Η Οδηγία έπρεπε να είχε ενσωματωθεί πλήρως στο κυπριακό δίκαιο από τον Ιούλιο του 2008. Με την καθιέρωση αυτού του συστήματος θα εξασφαλίζεται η ακρίβεια και η αξιοπιστία των ελέγχων που διενεργούνται από τις ελεγκτικές εταιρείες.

-Επιγραμματικά επίσης αναφέρουμε ότι η ΕΕ έχει ζητήσει από την Κύπρο να ολοκληρώσει το συντομότερο δυνατό την **διαδικασία απόκτησης εξοχικής κατοικίας** χωρίς περιορισμούς από πολίτες της ΕΕ.

-Επίσης έχει ζητηθεί να διενεργούνται συχνότεροι **έλεγχοι σε αλλοδαπά σκάφη** που καταπλέουν στα κυπριακά λιμάνια.

-Παράλληλα η καταπολέμηση της **χρήσης παράνομου (πειρατικού) λογισμικού** σε συστήματα πληροφορικής, η αξία της οποίας έχει ξεπεράσει τα 17 εκατ. δολάρια, θα πρέπει να αντιμετωπισθεί δραστικότερα.

-Σημειώνεται ότι για εταιρείες, οι οποίες ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στην κυπριακή αγορά κρίνεται **απαραίτητη η επιχειρηματική συνεργασία τους με κάποια κυπριακή εταιρεία, κυπριακό εταίρο,** αντιπρόσωπο, πωλητή κλπ.. Ο μικρός πληθυσμός του νησιού όπου οι συγγενικές σχέσεις παίζουν τεράστιο ρόλο σε όλες τις πτυχές της τοπικής κοινωνίας (π.χ. γνωστός στην καθομιλουμένη ως ο θεσμός του 'κουμπάρου'), επιβάλλει στις περισσότερες περιπτώσεις επιχειρηματικής, επενδυτικής κλπ δραστηριοποίησης, ακόμα και Ελλαδιτών, την ύπαρξη Ε/Κ συνεταίρου για να έχει ελπίδες αποδοχής από την τοπική αγορά.

-Θα πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί ότι η **δικαστική επίλυση ενδεχόμενων εμπορικών διαφορών** μεταξύ των συμβαλλομένων μπορεί, βάσει άσκησης ειδικών νομικών βοηθημάτων που προβλέπονται στη κυπριακή νομοθεσία, να είναι συντομότερη από την συνήθη χρονοβόρα διαδικασία. Επίσης η συμφωνία προσφυγής σε **διαιτησία** επιτρέπει την δραστική μείωση του χρόνου διευθέτησης των διαφορών σε δύο μόλις εβδομάδες. Στο σημείο αυτό σημειώνουμε ότι την Άνοιξη του 2010 εγκαινιάσθηκε το Κυπριακό Κέντρο Διεθνών Διαιτησιών στη Λευκωσία (τηλ. 00357 22 872330, φαξ 22 675533, e-mail: info@dmlaw.com.cy), ένας μη κερδοσκοπικός Οργανισμός που φιλοδοξεί να προσφέρει έγκυρη εναλλακτική απονομή δικαιοσύνης με χαμηλότερο κόστος και σε σύντομο χρονικό διάστημα.

-Κρίνεται σκόπιμο, τέλος, να υπενθυμιστεί ότι τα **μέτρα εξυγίανσης του κυπριακού τραπεζικού τομέα είχαν αρνητικές συνέπειες και για τις επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων** που δραστηριοποιούνται στην κυπριακή αγορά. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι για την 'Jumbo' οι απώλειες υπολογίζονται σε €23 εκ., για την 'Lanitis - Coca Cola Hellenic Group' σε €1,6 εκ., ενώ η 'Aegean Airlines' με ανακοίνωσή της ενημέρωσε ότι διατηρεί στην Τράπεζα Κύπρου καταθέσεις ύψους €358.565 (ήτοι €258.565 άνω του ορίου εγγυημένων καταθέσεων). Τα δε μέτρα εξυγίανσης είχαν συνέπειες για τις καταθέσεις και άλλων εταιρειών ελληνικών συμφερόντων (π.χ. ΙΚΕΑ, ΕΚΟ-Hellenic Petroleum), ενώ το ποσό των καταθέσεων

ελληνικών επιχειρήσεων που παρέμενε δεσμευμένο, λόγω των περιοριστικών μέτρων στις συναλλαγές, ξεπέρασε τα 650 εκ. ευρώ.

10. Οικονομική κρίση και οικονομικές επιπτώσεις εθνικού θέματος

10.1 Πρόγραμμα Σταθερότητας 2012-2015

Η Κύπρος υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Απρίλιο του 2012 **το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2012-2015**. Το πρόγραμμα ενσωματώνει μέτρα που ελήφθησαν σε συνέχεια της Σύστασης του Συμβουλίου ΕΕ προς την Κύπρο **για τη διόρθωση του υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος** (Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος) και των συστάσεων του Συμβουλίου για το τελευταίο Πρόγραμμα Σταθερότητας (2010-2014).

Βάσει του προγράμματος σταθερότητας, η **οικονομική πολιτική της κυβέρνησης** ερείδεται σε τέσσερις άξονες: (α) μακροοικονομική σταθερότητα, (β) οικονομική ανάπτυξη και αντιμετώπιση της ανεργίας, (γ) ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής και (δ) βελτίωση της εξυπηρέτησης των πολιτών.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ (2012-2015)

	2012	2013	2014	2015
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΑΕΠ (%)				
Προγενέστερη Πρόβλεψη	2,5	2,7	3,0	-
Παρούσα Πρόβλεψη	-0,5	0,5	1,0	1,5
Διαφορά	-3,0	-2,2	-2,0	-
ΚΑΘΑΡΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (% ΑΕΠ)				
Προγενέστερη Πρόβλεψη	-2,6	-2,0	-1,6	-
Παρούσα Πρόβλεψη	-2,7	-0,7	0	0
Διαφορά	-0,1	1,3	1,6	-
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (% ΑΕΠ)				
Προγενέστερη Πρόβλεψη	62,0	61,3	60,1	-
Παρούσα Πρόβλεψη	72,1	70,2	67,8	65,4
Διαφορά	10,1	9,1	7,7	-

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Κύπρου/Πρόγραμμα Σταθερότητας 2012-2015

Υπό το φως των ανωτέρω, το Υπουργείο Οικονομικών καθόρισε τις ακόλουθες **στρατηγικές επιδιώξεις:**

- Δημοσιονομική εξυγίανση
- Αναδιάρθρωση της παραγωγικής βάσης της οικονομίας και ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας, με παράλληλη αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων από την ύπαρξη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην ΑΟΖ της χώρας
- Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και βελτίωση της αποδοτικότητας του φορολογικού συστήματος
- Διατήρηση του βιοτικού επιπέδου σε ικανοποιητικά επίπεδα
- Ενίσχυση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού και εμπέδωση του κοινωνικού κράτους
- Βελτίωση της αποδοτικότητας της δημόσιας υπηρεσίας

Για την επίτευξη των προαναφερθεισών στρατηγικών επιδιώξεων υιοθέτησε **σειρά μέτρων** τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

- Προώθηση ενός σύγχρονου πλαισίου δημοσιονομικής διαχείρισης, το οποίο επιτρέπει τον υπολογισμό εσόδων και δαπανών σε τριετή βάση, τον καθορισμό προτεραιοτήτων, την ανακατανομή των δαπανών, τον περιορισμό της σπατάλης και τη σταδιακή κατάργηση της πρακτικής των συμπληρωματικών προϋπολογισμών
- Εισαγωγή εισοδηματικών κριτηρίων σε κοινωνικές παροχές
- Εκσυγχρονισμός δημόσιων μεταφορών

- Βελτίωση στεγαστικής πολιτικής
- Καθιέρωση Εθνικού Προγράμματος Δράσης με έμφαση στη λήψη μέτρων για τον περιορισμό του διοικητικού φόρτου επιχειρήσεων
- Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, μέσω κυρίως της αξιοποίησης του θεσμού των Κέντρων Εξυπηρέτησης του Πολίτη
- Ενδυνάμωση των δημοσίων υπηρεσιών απασχόλησης
- Προώθηση μεταρρυθμίσεων στον τομέα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και αναδιάρθρωση των δημοσίων νοσοκομείων
- Προώθηση έργων βασικής υποδομής με έμφαση στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και του περιβάλλοντος
- Ανάπτυξη νέων τομέων οικονομικής δραστηριότητας, με έμφαση στην καινοτομία και την ανάπτυξη

Σημειώνεται ότι το Συμβούλιο ΕΕ είχε ζητήσει από την κυπριακή κυβέρνηση, από το 2010, να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου το δημοσιονομικό έλλειμμα να μειώνεται κατά 1,75% ετησίως κατά την περίοδο 2010-2012, ώστε να είναι σε επίπεδα κάτω του 3% στο τέλος του 2012. Όμως το έλλειμμα, τόσο το 2011, όσο και το 2012, ξεπέρασε κατά πολύ το όριο του 3%, ανερχόμενο σε 5,7 και 5,8%, αντιστοίχως, λόγω της μείωσης των φορολογικών εσόδων και των υψηλότερων πληρωμών για τόκους και κοινωνικές παροχές. Μόλις το 2015, μετά την εφαρμογή του «κυπριακού Μνημονίου» (2013), αποκαταστάθηκε η δημοσιονομική ισορροπία και δημιουργήθηκε το πρώτο σχετικό πλεόνασμα (βλ. κατωτέρω).

10.2 Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής

Μετά το αίτημα που υπέβαλε η Κύπρος στις 25 Ιουνίου 2012, συμφωνήθηκε ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο **('Τρόικα' δανειστών)** και στις κυπριακές αρχές στις 2 Απριλίου 2013. Το πρόγραμμα πολιτικής καλύπτει την περίοδο από το δεύτερο εξάμηνο του 2013 έως το πρώτο εξάμηνο του 2016 και θα χρηματοδοτηθεί μέσω συνεισφορών από τον **ΕΜΣ (9 δισ. ευρώ) και το ΔΝΤ (1 δισ. ευρώ).**

Οι κύριοι στόχοι του πολιτικού προγράμματος βασίζονται σε τρεις κύριους πυλώνες:

i) πολιτικές για την αποκατάσταση της ευρωστίας του **χρηματοπιστωτικού τομέα** και της εμπιστοσύνης των καταθετών και των αγορών, με βάση την αναδιάρθρωση και τη *μείωση του μεγέθους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων,* την ενίσχυση της εποπτείας τους και την αντιμετώπιση των ελλείψεων κεφαλαίων και ρευστότητας,

ii) μέτρα για την επίτευξη **πρωτογενούς ισοζυγίου** σε ύψος 4 % του ΑΕΠ το 2018 και για τη διατήρησή του στο ίδιο επίπεδο ακολούθως, καθώς και για τη διόρθωση του υπερβολικού ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης το συντομότερο δυνατόν και

iii) **διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις** για τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας και για την επαναφορά της οικονομίας σε φάση βιώσιμης ανάπτυξης, ώστε να καταστεί δυνατή η διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

Στο υπογραφέν **Μνημόνιο** προβλέπονται **ετήσιοι δημοσιονομικοί στόχοι** για το 2013-2016 που ορίζουν όσον αφορά στο πρωτογενές ισοζύγιο τα ακόλουθα: 2013: -2,4% του ΑΕΠ, 2014: -4,3%, 2015: -2,1% και 2016: 1,2%. Ως προς το ονομαστικό έλλειμμα αναμένεται να μειωθεί σταδιακά σε ποσοστό κάτω του 3% του ΑΕΠ έως το 2016.

Προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι ετήσιοι δημοσιονομικοί στόχοι, εγκρίθηκαν μέτρα για τη μείωση της αύξησης των **δαπανών μισθοδοσίας στο δημόσιο** τομέα (ήτοι προοδευτική κλίμακα μείωσης των μισθών το 2013 και το 2014, επέκταση του παγώματος των κλιμακίων, μείωση του αριθμού των εργαζομένων του δημόσιου τομέα καθώς και παράταση της αναστολής του συστήματος τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των μισθών) και των κοινωνικών παροχών (μέσω ενός συνδυασμού κατάργησης/απλοποίησης ορισμένων καθεστώτων και εισαγωγής/τροποποίησης επί το αυστηρότερο κριτηρίων με βάση τους πόρους ζωής), ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις κοινωνικές επιπτώσεις της εξυγίανσης για τα μειονεκτούντα άτομα.

Εγκρίθηκαν επίσης μέτρα **εξοικονόμησης πόρων από άλλες τρέχουσες δαπάνες** (όπως μεταβιβάσεων προς δημόσιες επιχειρήσεις και ημιδημόσιους οργανισμούς, καθώς και μειώσεων των δημοσιονομικών πιστώσεων για ημικρατικούς φορείς). Εγκρίθηκαν επίσης από τη Βουλή των Αντιπροσώπων φορολογικές αυξήσεις, τόσο έμμεσες (του κανονικού και του μειωμένου ΦΠΑ, των ειδικών φόρων κατανάλωσης στα οινοπνευματώδη ποτά, στα προϊόντα καπνού και στη βενζίνη), όσο και άμεσες (παρακράτηση φόρου επί των τόκων, φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων και εισφορά επί των τραπεζών), καθώς και αυξήσεις στη φορολογία μεταβίβασης ακινήτων.

Οι μεταρρυθμίσεις αφορούν και στο **σύστημα συνταξιοδότησης** και επηρεάζουν τόσο το συνταξιοδοτικό σύστημα των εργαζομένων στο Δημόσιο όσο και το γενικό σύστημα συνταξιοδοτήσεων και αναμένεται να αποφέρουν δημοσιονομικά οφέλη μακροπρόθεσμα. Αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με στοιχεία για τις συντάξεις από το 2010 μέχρι και το 2015, διαχρονικά, **οι περισσότεροι δικαιούχοι συνταξιούχοι, που κυμαίνονται σε ποσοστά 60,3% έως 64,4% εμπίπτουν στην κατηγορία των συντάξεων ύψους 1-1,001-2,500 ευρώ**, την ώρα που το 28,3% έως το 32,3% ανήκει στην κατηγορία των συντάξεων ύψους 1-1,000 ευρώ.

Για τη βελτίωση της **ανταγωνιστικότητας**, η κυβέρνηση έλαβε επίσης μέτρα για τη μεταρρύθμιση του μηχανισμού τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των μισθών μειώνοντας τη συχνότητα αυτής της αναπροσαρμογής (σε μία αντί για δύο φορές το χρόνο),θεσπίζοντας μηχανισμό για την αυτόματη αναστολή της αναπροσαρμογής υπό αντίξοες οικονομικές συνθήκες και μεταβαίνοντας από πλήρη σε μερική τιμαριθμική αναπροσαρμογή σε ποσοστό 50 % του πληθωρισμού που ίσχυε στο παρελθόν. Η εφαρμογή του μηχανισμού τιμαριθμικής αναπροσαρμογής των μισθών αναστέλλεται στον δημόσιο τομέα για την πλήρη περίοδο του προγράμματος, ενώ το νέο σύστημα αναμένεται να επεκταθεί και στον ιδιωτικό τομέα, μέσω τριμερούς συμφωνίας. **Σειρά άλλων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών** έχουν προσδιοριστεί ως δράσεις πολιτικής στο μνημόνιο ώστε να επιτραπεί στην οικονομία της Κύπρου να αποκαταστήσει το αναπτυξιακό δυναμικό της και να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά της. Μεταξύ άλλων, οι κυπριακές αρχές έχουν δεσμευθεί για την άρση των εμποδίων στις αγορές υπηρεσιών μέσω της ελάφρυνσης των απαιτήσεων που συνδέονται με την είσοδο και την εγκατάσταση, καθώς και μέσω της εξάλειψης των απαιτήσεων σχετικά με τις ελάχιστες τιμές, εκτός εάν αυτές δικαιολογούνται από επιτακτικούς λόγους δημόσιου συμφέροντος και είναι αναλογικές.

Λόγω της απόστασης από την τιμή αναφοράς του 3% του ΑΕΠ για το δημοσιονομικό έλλειμμα στα τέλη του 2012 και παρά το γεγονός ότι η Κύπρος είχε αναλάβει αποτελεσματική δράση προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ), το Συμβούλιο ενέκρινε την παράταση της προθεσμίας της ΔΥΕ.

Για να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές επιπτώσεις του ανωτέρω προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, όπως πχ η έλλειψη ρευστότητας στην κυπριακή αγορά, ή η μη αποδοχή εγγυητικών επιστολών κυπριακών τραπεζών από διεθνείς διαμεσολαβητικές τράπεζες κλπ, κατά την διάρκεια του έτους 2014 υιοθετήθηκαν δύο προγράμματα στήριξης των κυπριακών επιχειρήσεων με την χρηματοδότηση της Ευρ. Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕ). Το πρώτο αφορά τη στήριξη των συναλλαγών εξωτερικού εμπορίου των κυπριακών επιχειρήσεων ύψους 150 εκατ. ευρώ. Το δεύτερο αποσκοπεί στη στήριξη επιχειρηματικών σχεδίων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, προϋπολογισμού 100 εκατ. ευρώ που υλοποιείται με την συμμετοχή ξένων τραπεζών (πχ Citi, Commerzbank κλπ). Οι τελευταίες δέχονται τις εγγυητικές επιστολές της Τράπεζας Κύπρου. Η επιλογή των επιχειρήσεων γίνεται με εμπορικά κριτήρια από τις ιδιωτικές τράπεζες.

Η εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών συνθηκών και η κρίση μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας επιβράδυναν τη **πορεία εξόδου της κυπριακής οικονομίας από την ύφεση το 2014.**

10.3 Οικονομικές επιπτώσεις εθνικού θέματος

Το κυπριακό πρόβλημα επιβαρύνει σοβαρά την οικονομία και την κοινωνία της Κύπρου, τουλάχιστον από το έτος 1963 όταν έλαβε τέλος η προσπάθεια συμβίωσης των δύο μεγάλων κοινοτήτων του νησιού. Η απώλεια ανθρωπίνων ζωών, η απαγόρευση

χρησιμοποίησης γης και κεφαλαίου, τα αμυντικά έξοδα, ο ακριβός δανεισμός κλπ αποτελούν τα άμεσα οικονομικά κόστη.

Όμως υπάρχουν πολλά έμμεσα εμπόδια οικονομικής ανάπτυξης από το άλυτο επί μια και πλέον πεντηκονταετία εθνικό θέμα. Τα οφέλη μιας βιώσιμης λύσης του κυπριακού ζητήματος, πχ μιας διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας με πολιτική ισότητα, θα αφορούσαν τις οικονομίες κλίμακας που θα προέκυπταν σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, εκτός από τις θετικές επιπτώσεις σε επιχειρήσεις κοινής ωφελείας (πχ ηλεκτροδότηση, αποχετευτικά έργα, οδικοί άξονες και λοιπές υποδομές κλπ). Είναι ευνόητα τα εμπορικά οφέλη του «ανοίγματος» της τουρκικής αγοράς των 74 εκατομμυρίων κατοίκων στους Ελληνοκυπρίους εξαγωγείς.

Σύμφωνα με έρευνα του PRIO Cyprus Centre με τίτλο «Cyprus Peace Divided Revisited» (Μάιος, 2014), μια βιώσιμη λύση στο κυπριακό ζήτημα θα μπορούσε ν' αυξήσει σταδιακά το κατά κεφαλήν εισόδημα κατά 12.000 ευρώ περισσότερα από αυτό του έτους 2013. Αυτή η αύξηση θα μεγέθυνε με την σειρά της την οικονομία κατά περίπου 18,9 δις ευρώ (σε σταθερές τιμές του έτους 2012) ή το ΑΕΠ κατά 2,8% σε ετήσια βάση για μια εικοσαετία.

Τέτοιες εξελίξεις θα απόσβεναν το κυβερνητικό και ιδιωτικό χρέος, θα μείωναν το υψηλό δημόσιο χρέος, την υψηλή ανεργία, θα σταθεροποιούνταν το τραπεζικό σύστημα από την αύξηση της αξίας γης και ακινήτων, θα εξάλειφαν την ανισοκατανομή εισοδημάτων ανάμεσα στις δύο μεγαλύτερες κοινότητες και θα αντιστάθμιζαν, σε μεγάλο βαθμό, το όποιο κόστος της λύσης του κυπριακού προβλήματος. Η μαζική αναδόμηση κτιριακών και άλλων υποδομών και η θετική ψυχολογία που θα δημιουργούσε για ντόπιους και ξένους επενδυτές θα ήταν μερικοί από τους λόγους για τους οποίους **η λύση θα λειτουργούσε ως δραστική επεκτατική οικονομική πολιτική με άμεσα θετικά αποτελέσματα**», σημειώνει σε άρθρο του ο Μάριος Ζαχαριάδης, αναπληρωτής καθηγητής Οικονομικών του Πανεπιστημίου Κύπρου. Κατ' αυτόν αλλά και σύμφωνα με πολλούς άλλους αναλυτές, οι καλύτερες προοπτικές και η ανάκαμψη θα απάλυναν αισθητά τα προβλήματα των υψηλών ποσοστών ανεργίας, των κακών δανείων που αντιμετωπίζει ο τραπεζικός τομέας κλπ, ενώ θα βοηθούσαν τον οικοδομικό τομέα που έχει καταρρεύσει και τον τουρισμό. Τέλος, η εκμετάλλευση της φυσικής εγγύτητας με τη μεγάλη αγορά της Τουρκίας και η δυνητική συνεργασία μαζί της, θα άνοιγε νέες προοπτικές για υφιστάμενους και νέους τομείς (πχ ναυτιλία, τουρισμό, εμπόριο, επενδύσεις κλπ) με θετική επίδραση στην μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη.

Ένας από τους λόγους που καταψηφίστηκε το ''Σχέδιο Ανάν'' στο σχετικό δημοψήφισμα (2004), φαίνεται να αποτέλεσε μεταξύ άλλων και το αναμενόμενο υψηλό οικονομικό κόστος του (πχ Χρ. Κ. Χριστοδούλου, 'Τα οικονομικά της Ομοσπονδίας, του Σχεδίου Ανάν και του κυοφορούμενου νέου σχεδίου λύσης', Εκδόσεις Επιφανείου, Λευκωσία 2009, 103 σελίδες). Το δε υψηλό οικονομικό κόστος της γερμανικής επανένωσης και ενσωμάτωσης της οικονομίας της πρώην Αν. Γερμανίας στη λοιπή γερμανική από το έτος 1989 μέχρι σήμερα, αποτελεί μια εύγλωττη εμπειρία προς προβληματισμό.

Για τους ανωτέρω λόγους, το έτος 2015, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Δ.Ν.Τ. εξέφρασαν την επιθυμία να προσφέρουν τεχνική βοήθεια, τεχνογνωσία κ.ά. μέσω μελετών σχετικά με την διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών σε μια ενοποιημένη οικονομία μετά την επίλυση του κυπριακού προβλήματος.

Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΚΥΠΡΟΥ

1. Γενική Επισκόπηση

Το έτος 2014, η δυναμική των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων Ελλάδας - Κύπρου σταμάτησε την περιοριστική τάση που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται από το 2012, λόγω των δυσμενών συνεπειών της οικονομικής συγκυρίας στην Ελλάδα, αλλά και στην Κύπρο.

Η **σύγκλιση των οικονομικών συμφερόντων** και η **συμπληρωματικότητα** των οικονομιών τους δεν παύει να αποτυπώνεται με σαφήνεια στους τομείς του **διμερούς εμπορίου**, των **επενδύσεων** και του **τουρισμού**. Ο δε επιχειρηματικός σύνδεσμος Κύπρου-Ελλάδας εισηγείται διάφορες δράσεις όπως την προώθηση κυπριακών και ελληνικών προϊόντων μέσω Ξενοδοχείων και άλλων επιχειρήσεων.

Η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, τον Μάιο του 2004, έδωσε μεγαλύτερη ώθηση στις επιχειρηματικές σχέσεις των δύο χωρών, ενώ η ένταξη της Κύπρου στην ΟΝΕ και η είσοδος

του ευρώ στην οικονομική της ζωή, τον Ιανουάριο του 2008, οδήγησε στη ενοποίηση του οικονομικού χώρου των δύο χωρών.

2. Εμπορικές σχέσεις Κύπρου – Ελλάδας

Δεδομένων των ιδιαιτέρως στενών σχέσεων των δύο χωρών, της γεωγραφικής εγγύτητας, της κοινής γλώσσας και των παρόμοιων συναλλακτικών ηθών και καταναλωτικών προτιμήσεων, οι διμερείς εμπορικές σχέσεις είναι εξαιρετικά αναπτυγμένες, με αποτέλεσμα οι εισαγωγές εξ Ελλάδος να αντιστοιχούν στον 23% του συνόλου των κυπριακών εισαγωγών και να καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα αναγκών της κυπριακής αγοράς. Η Ελλάδα αποτελεί τον μακράν σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Κύπρου, καθώς η αξία του διμερούς εμπορίου αντιστοιχεί στο 22% της συνολικής αξίας του κυπριακού εξωτερικού εμπορίου. Κατέχει, δε, την πρώτη θέση τόσο ως χώρα προέλευσης των κυπριακών εισαγωγών, όσο και ως προορισμός των κυπριακών εξαγωγών. Ενδεικτικό στοιχείο της άνθησης του διμερούς εμπορίου, κατά την τελευταία δεκαετία, είναι η αύξηση που κατέγραψε η αξία των ελληνικών εξαγωγών, κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα, η οποία ανήλθε στο 74,2%.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΞΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΚΥΠΡΟ 2004-2014 (ΣΕ ΕΥΡΩ)

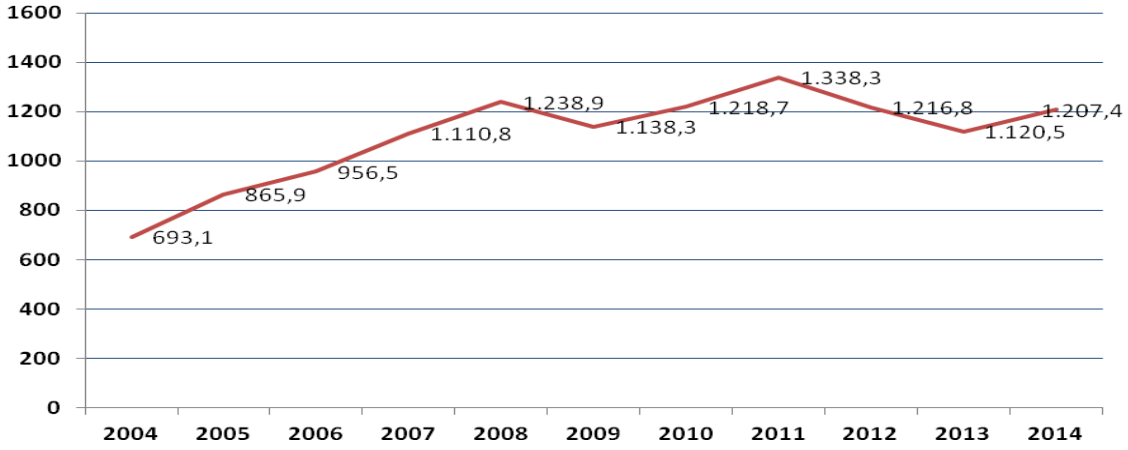

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Λευκωσίας

Το 2014, ο όγκος του διμερούς εμπορίου σημείωσε αύξηση της τάξης του 2,7% μετά από συνεχή πτώση την τελευταία διετία. Η αξία των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο σημείωσε άνοδο της τάξης του 7,8% σε σχέση με το 2013 (από 1,12 δισ. ευρώ ανήλθε σε 1,21 δισ. ευρώ), ενώ μείωση, κατά 18,2%, παρατηρήθηκε στις κυπριακές εξαγωγές προς Ελλάδα.

ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ – ΕΛΛΑΔΟΣ 2007-2014 (ΕΚΑΤ. €)

Έτος	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Εμπορικό Ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	% μεταβολής	Αξία	% μεταβολής	Αξία	% μεταβολής	Αξία	% μεταβολής
2007	214,8	46,0	1.110,8	16,1	-896,0	10,7	1.325,6	20,1
2008	228,5	6,4	1.238,9	11,5	-1.010,4	12,8	1.467,4	10,7
2009	220,3	-3,6	1.138,3	-8,1	-918,0	-9,1	1.358,6	-7,4
2010	241,8	9,8	1.218,7	7,1	-976,9	6,4	1.460,5	7,5
2011	331,5	37,1	1.338,3	9,8	-1.006,8	3,1	1.669,8	14,3
2012	288,2	-13,1	1.216,8	-9,1	-928,6	-7,8	1.505,0	-9,9
2013	268,5	-6,8	1.120,4	-7,9	-851,9	-8,3	1.388,9	-7,7
2014	219,6	-18,2	1.207,4	7,8	-987,80	16	1.427,00	2,7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Πρεσβείας Λευκωσίας

Οι ελληνικές εξαγωγές προς την Κύπρο καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα προϊόντων. Στη σύνθεσή τους κυριαρχούν τα πετρελαιοειδή, οι ηλεκτρικές συσκευές, τα φαρμακευτικά, ο μηχανολογικός εξοπλισμός, τα τρόφιμα, τα είδη ένδυσης, τα προϊόντα περιποίησης (αιθέρια έλαια) και οι πλαστικές ύλες. Παρατίθεται, κατωτέρω, συγκριτικός πίνακας 2013-2014 κυριότερων προϊόντων, βάσει της αξίας τους και του μεριδίου τους επί της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο:

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ (2013 - 2014)				
	2014		2013	
Είδος προϊόντος	**Αξία (εκ. €)**	**Μερίδιο επί της συνολικής αξίας των εξαγωγών (%)**	**Αξία (εκ. €)**	**Μερίδιο επί της συνολικής αξίας των εισαγωγών (%)**
Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου	372,14	30,82	300,85	26,85
Ηλεκτρικές συσκευές εικόνας και ήχου	78,65	6,51	86,59	7,73
Φαρμακευτικά προϊόντα	65,32	5,41	68,67	6,13
Μηχανές και μηχανικός εξοπλισμός	44,86	3,72	46,69	4,17
Διάφορα παρασκευάσματα διατροφής	37,04	3,07	35,26	3,15
Είδη ένδυσης (μη πλεκτά)	33,35	2,76	32,58	2,91
Προϊόντα δημητριακών	32,19	2,67	31,37	2,80
Αιθέρια έλαια – προϊόντα περιποίησης	32,15	2,66	27,78	2,48
Πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα	30,37	2,52	28,09	2,51
Ποτά – οιν/τώδη	27,54	2,28	27,26	2,43
Σίδηρος και χάλυβας	25,74	2,13	31,40	2,80
Παιχνίδια – είδη διασκέδασης	25,40	2,10	18,00	1,61
Γαλακτοκομικά	23,31	1,93	21,66	1,93
Είδη ένδυσης (πλεκτά)	21,33	1,77	23,03	2,06
Σαπούνια – οργανικά παρασκευάσματα για πλύσιμο	19,32	1,60	20,01	1,79
Φρούτα – καρποί	17,86	1,48	16,83	1,50
Προϊόντα σιδήρου και χάλυβα	15,15	1,25	15,35	1,37
Σύνολο	**901,72**	**74,68**	**831,42**	**74,20**

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας – επεξεργασία Γραφείου ΟΕΥ Πρεσβείας Λευκωσίας

3. Επενδύσεις

3.1 Ελληνικές Επενδύσεις στην Κύπρο

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα (προσωρινά) στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, οι **ροές ελληνικών ΑΞΕ στην Κύπρο ανήλθαν το 2014 στα 66 εκ. ευρώ** και αφορούσαν, κατά κύριο λόγο, στην παροχή χρηματοοικονομικών και ασφαλιστικών υπηρεσιών. Το σύνολο των ελληνικών ΑΞΕ στην Κύπρο **το 2014** ανήλθε σε **920 εκ. ευρώ**, από 1.061 εκ. ευρώ το 2013 (**επενδυτική θέση**)[5]. Η απόφαση ελληνικών εταιρειών να δραστηριοποιηθούν στην Κύπρο συνδέεται ασφαλώς, με την οικονομική κρίση και τη μείωση της εσωτερικής κατανάλωσης

[5] Η μεγάλη διαφορά στις ΑΞΕ μεταξύ 2013-2014 οφείλεται στο γεγονός ότι από τον Οκτώβριο 2014, η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου δημοσιεύει τα στοιχεία των εξωτερικών στατιστικών σύμφωνα με τα νέα διεθνή μεθοδολογικά πρότυπα (ESA 2010, BPM6), με αποτέλεσμα η σύγκριση μεταξύ των δύο ετών να μην είναι εφικτή.

στην Ελλάδα, αλλά εξηγείται και από μία σειρά ευνοϊκών παραμέτρων: κοινή γλώσσα, εξοικείωση Κυπρίων καταναλωτών με ελληνικά "brands", μηδενικό ελάχιστο κεφάλαιο και φορολόγηση εταιρειών με συντελεστή 12,5% κλπ.

Περισσότερες από **100 μεγάλες Ελληνικές επιχειρήσεις** δραστηριοποιούνται στην Κύπρο, αριθμός που σημειώνει σταθερή αύξηση κάθε χρόνο. Συνολικά, περισσότερες των 1.500 ελληνικών εταιρειών φαίνεται να έχουν εγγραφεί στην Κύπρο. Ωστόσο, κατά τα δύο τελευταία έτη παρατηρήθηκε το φαινόμενο ορισμένες ελληνικών συμφερόντων εταιρείες να κλείνουν, λόγω της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας που έχει επηρεάσει το σύνολο του επιχειρηματικού κόσμου στη χώρα.

Σημειώνεται, βέβαια, ότι μεγάλες ελληνικές εταιρείες έχουν ευρύτατη και μακροχρόνια παρουσία στην Κύπρο:

-Cola 3Ε στα αναψυκτικά, Ελληνικά Πετρέλαια στα πετρελαιοειδή, Jumbo στα παιχνίδια, Υδρόγειος στις ασφάλειες, ενώ άλλες εξίσου μεγάλου βεληνεκούς αναπτύσσονται με την ίδρυση νέων καταστημάτων. Μεταξύ άλλων, ο όμιλος Φουρλής διατηρεί στην Κύπρο το 'ΙΚΕΑ' και τα καταστήματα 'INTERSPORT' και από το 2011 το κατάστημα 'Leroy Merlyn' στη Λευκωσία. Επιπλέον, στην ίδρυση θυγατρικής στην Κύπρο με την επωνυμία "KLEEMANN INTERNATIONAL HOLDINGS LTD" προέβη η "KLEEMANN HELLAS ΑΕΒΕ", με συμμετοχή 100% στο μετοχικό κεφάλαιο.

Στον τραπεζικό τομέα, όπως προαναφέρθηκε, δραστηριοποιούνται **τέσσερις ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι** (Alpha Bank, Eurobank, Εθνική Τράπεζα και Τράπεζα Πειραιώς) με συνολικό μερίδιο 13% στις χορηγήσεις και 11% στις καταθέσεις. Η κυπριακή αγορά, παρά το μικρό μέγεθός της, συνέβαλε μέχρι το 2012 στην κερδοφορία των ως άνω τραπεζών, σε μία δύσκολη περίοδο για την αγορά στην Ελλάδα.

Ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, η Κύπρος είχε εξελιχθεί, μέχρι και το 2011/12, σε **ελκυστικό προορισμό για ελληνικές εταιρείες**. Οι περισσότερες εταιρείες ενδιαφέρονταν για ανάπτυξη δραστηριότητας σε ευρύ οικονομικό φάσμα, είτε ως μονάδες κάποιας κοινοπραξίας με κυπριακές εταιρίες, είτε ως υπεργολάβοι. Στο ηλεκτρονικό σύστημα δημοσίων συμβάσεων του Γενικού Λογιστηρίου της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι εγγεγραμμένες 4.000 εταιρίες εκ των οποίων 414 (ή **άνω του 10%) είναι ελληνικές**. Ενώ το 2009 ήταν εγγεγραμμένες 59 εταιρίες, το 2010 ο αριθμός τους ανήλθε στις 248. Συνήθως οι ελληνικές εταιρίες που αναλαμβάνουν τη διεκπεραίωση **δημοσίων συμβάσεων** μεταφέρουν στη Κύπρο το δικό τους προσωπικό, περιορισμένου αριθμού, για μερικούς μήνες μέχρι την ολοκλήρωση του έργου. Υπενθυμίζεται ότι, μέσω του ηλεκτρονικού συστήματος δημοσίων συμβάσεων, ανακοινώνονται δωρεάν οι προκηρύξεις δημοσίων συμβάσεων που αφορούν στον κυπριακό δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Σημειώνεται ότι στις 02.12.2011 υπεγράφη στη Λευκωσία, κατά την διάρκεια εκδήλωσης της Πρεσβείας της Ελλάδος, μέσω του Γραφείου Ο.Ε.Υ., προς τιμήν των οικονομικών συνεργατών των ελληνικών επιχειρήσεων, Μνημόνιο Συνεργασίας και Σχέδιο Δράσης, με στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας, μεταξύ των οργανισμών "**Invest in Greece" και "CIPA".**

3.2 Κυπριακές Επενδύσεις στην Ελλάδα

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα υφιστάμενα (προσωρινά) στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, η **επενδυτική θέση της Κύπρου στην Ελλάδα** σε επίπεδο ΑΞΕ διαμορφώθηκε, το **2014 σε -5,9 δισ. ευρώ** από -6,1 δισ. ευρώ το 2013. Το συνολικό ποσό ροών από την Κύπρο προς την Ελλάδα για το **2014 ανήλθε σε 31 εκ. ευρώ.** Σύμφωνα με Κύπριους επιχειρηματίες, κύριες αιτίες για τις περιορισμένες ΑΞΕ στην Ελλάδα, πέραν των όποιων γραφειοκρατικών καθυστερήσεων στην υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων, αποτελούσαν η μέχρι τώρα ανασφάλεια που προκαλούσε η τρέχουσα οικονομική συγκυρία στην Ελλάδα, η εκροή κεφαλαίων από την Ελλάδα από κυπριακές τράπεζες ή άλλες εταιρείες με έδρα την Κύπρο και φυσικά ο έλεγχος κίνησης κεφαλαίων (καλοκαίρι 2015).

Πάγιο αίτημα όλων των εκπροσώπων των κυπριακών εταιρειών που ενδιαφέρονται να επενδύσουν περαιτέρω στην Ελλάδα σε διάφορες τουριστικές περιοχές, **είναι η εξάλειψη των γραφειοκρατικών εμποδίων και προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν από τις εμπλεκόμενες δημόσιες υπηρεσίες,** οι οποίες οδηγούν σε συνεχείς καθυστερήσεις και αναβολές των

προγραμματισμένων επενδύσεων αλλά ακόμα και η επίπονη διαδικασία (πχ φορολογική κλπ) παύσης λειτουργίας μιας εταιρείας.

4. Τουρισμός

Η **τουριστική κίνηση Ελλάδος - Κύπρου** δεν μπορεί να συγκριθεί μ' αυτήν με τις υπόλοιπες χώρες. Ήδη από τη δεκαετία του '90, εκτός των τομέων άμυνας, επιχειρηματικότητας, πολιτισμού, αναπτύχθηκαν αξιόλογες δράσεις μεταξύ Ελλάδος και Κύπρου και στον τουρισμό. Οι δεσμοί των δύο κοινωνιών και τα κοινά ήθη κι έθιμα, σε συνδυασμό με τις εξαιρετικά συχνές μετακινήσεις για επαγγελματικούς (κλπ) λόγους και βέβαια η πολλή καλή αεροπορική σύνδεση (υπάρχουν περισσότερες από 60 τακτικές πτήσεις την εβδομάδα), έχουν ως αποτέλεσμα η φύση του τουρισμού να διαφέρει σημαντικά απ' αυτήν των υπολοίπων χωρών. Η διαφορά αφορά ακόμα κι εκείνες τις χώρες που έχουν επίσης ιδιαίτερους δεσμούς με την Κύπρο (Βρετανία - βάσεις, κοινοπολιτεία, Ρωσία - 30.000 μόνιμοι κάτοικοι).

Κατά κύριο λόγο, ο **Κύπριος τουρίστας** πραγματοποιεί σύντομα τριήμερα ταξίδια στην Ελλάδα (εκτός από τις θερινές του διακοπές που διαρκούν περισσότερο), ενώ η διαμονή του Έλληνα τουρίστα στη Κύπρο είναι εβδομαδιαίας διάρκειας. Το έτος **2014 σ**ημειώθηκε, αύξηση της τάξεως του 25,5% (από 360.027 σε 451.780). Οι αγαπημένοι ελληνικοί προορισμοί των Κυπρίων είναι τα ελληνικά νησιά, όπως το Αιγαίο και το Ιόνιο πέλαγος και κυρίως η Κρήτη, η Μύκονος, η Σαντορίνη, η Ρόδος, η Κως, η Σκιάθος, η Τήνος, η Κέρκυρα, η Ζάκυνθος και η Κεφαλονιά. Οι **αφίξεις τουριστών από την Ελλάδα στην Κύπρο** μειώθηκαν κατά 3,8% το 2014, ανερχόμενες σε 100.955 από 104.955 (το 2013).

Μετά την εξαγορά της Olympic Air από την Aegean Airlines ενισχύθηκε ιδιαίτερα η παρουσία της δεύτερης στα **αεροπορικά δρομολόγια** μεταξύ Ελλάδος (Αθήνα-Θεσσαλονίκη-Κρήτη κλπ) και Κύπρου (Λάρνακα). Ταυτόχρονα το έτος 2014 σήμανε το τέλος των Κυπριακών Αερογραμμών.

Ως γνωστόν λειτουργεί μια **υποτυπώδης ακτοπλοϊκή σύνδεση** της Κύπρου με την Ελλάδα από το έτος 2011. Στη σύνδεση αυτή επιτρέπεται σε οχηματαγωγά πλοία να μεταφέρουν μέχρι και δώδεκα επιβάτες. Τα μέτρο αυτό ικανοποιεί αίτημα Κύπριων επιβατών που διακατέχονται από τη φοβία του αεροπλάνου. Επί πολλά χρόνια υπήρχε κανονική ακτοπλοϊκή σύνδεση μεταξύ των δύο χωρών, που όμως λόγω των συχνών αεροπορικών δρομολογίων σε ανταγωνιστικές τιμές, κρίθηκε οικονομικά ασύμφορη και έλαβε τέλος το 1998.

Η κυπριακή κυβέρνηση επεδίωξε κατά καιρούς τη σύναψη συμφωνίας ακτοπλοϊκής σύνδεσης με την Ελλάδα, την Ιταλία, και το Ισραήλ με στόχο να χρηματοδοτούνται τα λειτουργικά έξοδα των εμπλεκομένων εταιριών κατά 70% από την Ευρ. Ένωση, στο πλαίσιο προγράμματος της ΕΕ για τη Μεσόγειο. Ωστόσο, η Ιταλία απέσυρε το αρχικό ενδιαφέρον της και οι διάφορες προσπάθειες δεν ευοδώθηκαν μέχρι τώρα.

5. Έργα - Προκηρύξεις

Εταιρείες που ενδιαφέρονται για προκηρύξεις δημοσίων έργων ή προμηθειών, μπορούν να ενημερώνονται, άμεσα, σχετικά με διαγωνισμούς του κυπριακού δημοσίου, μέσω της σχετικής **ιστοσελίδας του Γενικού Λογιστηρίου της Κυπριακής Δημοκρατίας** www.eprocurement.gov.cy. Υφίσταται, μάλιστα, η επιλογή, εφόσον εγγραφούν στον κατάλογο των οικονομικών φορέων, να αποστέλλονται οι προκηρύξεις διαγωνισμών, ανάλογα με τους τομείς που έχουν επιλέξει (βάσει του κοινού λεξιλογίου για τις δημόσιες συμβάσεις - CVP), απ' ευθείας, στο ηλεκτρονικό τους ταχυδρομείο.

6. Δράσεις οικονομικής διπλωματίας - εκδηλώσεις - απήχηση

- Διοργάνωση υπό την αιγίδα της Πρεσβείας (Πρέσβη και Γραφείου Ο.Ε.Υ.) στη Πρεσβευτική κατοικία (Δεκέμβριος 2014), ανοιχτής εκδήλωσης (ΕΟΤ και Περιφέρειας Ηπείρου) οινογνωσίας κρασιών και γευσιγνωσίας εδεσμάτων της Ηπείρου, με παρουσίαση τοπίων και ειδών τουρισμού της περιοχής (πχ θεραπευτικού, θρησκευτικού, αθλητικού

κλπ), μέσω προβολής και διανομής ‘video’ σε κυπριακούς ‘tour operators’ και βράβευση μερικών από αυτούς. Η εκδήλωση προβλήθηκε από τα κυπριακά ΜΜΕ.

- Συνεργασία με πανεπιστημιακά ιδρύματα – Πανεπιστήμιο Κύπρου και European University Cyprus – για την πραγματοποίηση μελετών και ερευνών αγοράς σε τομείς ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος (π.χ. ΑΠΕ, αγορά προϊόντων ταχείας κατανάλωσης, φορολογικό σύστημα Ελλάδος - Κύπρου)
- Δημοσιεύσεις σχετικά με την ελληνική οικονομία, επενδυτικές δυνατότητες στην Ελλάδα και τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Κύπρου - Ελλάδος στα περιοδικά ‘Επιχειρηματικός Οδηγός Κύπρου – Ελλάδος’, ‘Δελτίο Διοίκησης Επιχειρήσεων’ και ‘Greek Exporters’.
- Επιλογή και αποστολή, σε συνεργασία με Helexpo, εκπροσώπων σημαντικών κυπριακών εισαγωγικών εταιρειών σε εκθέσεις που διοργανώνονται στην Ελλάδα, με στόχο την περαιτέρω προώθηση των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο (π.χ. Energytech, INFACOMA, Κόσμημα).Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πρόγραμμα φιλοξενίας ξένων εμπορικών επισκεπτών (Hosted Buyers Program) κατά τη διάρκεια των εκθέσεων του Β’ εξαμήνου 2014 και Α’ Εξαμήνου 2015, έλαβαν μέρος 25 κυπριακές εταιρείες, εκ των οποίων 6 στην έκθεση «KOSMIMA 2014», 9 στην «HOTELIA 2014» και 10 στην «ZOOTECHNIA 2015».
- Διεξαγωγή ερευνών αγοράς για ελαιόλαδο, κρασί και κατασκευαστικό τομέα, σύνταξη επιχειρηματικού οδηγού 2014, ετήσιας έκθεσης και σημειωμάτων για αγοράς εργασίας και εύρεση εργασίας στην Κύπρο κά. Ειδική αναφορά στην ετήσια έκθεση του Γραφείου πραγματοποίησε η Καθημερινή Κύπρου κά σε ειδικά δημοσιεύματα για τις διμερείς οικονομικές και εμπορικές σχέσεις.
- Σύνταξη δελτίων οικονομικής και επιχειρηματικής επικαιρότητας για την Κύπρο.
- Παροχή ενημέρωσης, μέσω της ιστοσελίδας www.agora.mfa.gr, σε εβδομαδιαία βάση, σχετικά με προκηρυσσόμενους διεθνείς διαγωνισμούς σε Κύπρο κλπ.
- Ανάρτηση αιτημάτων επιχειρηματικής συνεργασίας κυπριακών εταιρειών σε ιστοσελίδα ‘Agora’ και ελληνικών εταιρειών σε ιστοσελίδα Πρεσβείας.
- Επισκέψεις σε κυπριακές εκθέσεις και υποστήριξη Ελλήνων εκθετών. Τομείς: Σύγχρονη κατοικία, δομικά υλικά, αγροτικός, τρόφιμα, είδη εστίασης, “HOREXPO”, αυτοκίνητο, ενέργεια και τουρισμός.
- Επισκέψεις σε επιχειρήσεις ελλαδικών και κυπριακών συμφερόντων, προκειμένου να υπάρξει ενημέρωση για τις εξελίξεις στην αγορά και ενδεχόμενα προβλήματα διοικητικής ή άλλη φύσεως.
- Ενημέρωση σχετικά με ενέργειες προστασίας κυπριακών προϊόντων ΠΟΠ/ ΠΓΕ και εμπορικών σημάτων σε αγορές τρίτων χωρών.
- Συμμετοχή σε συνολικά 38 ημερίδες και συνέδρια, καθ’ όλη τη διάρκεια του χρόνου, σχετικά (μεταξύ άλλων) με τον ενεργειακό τομέα, τις οικονομικές εξελίξεις σε Κύπρο, Ευρώπη και Μέση Ανατολή, τα δίκτυα διανομής, τις καταναλωτικές τάσεις στην κυπριακή αγορά και την αγορά προϊόντων ταχείας κατανάλωσης (FMCG) στην Κύπρο. Κύριοι διοργανωτές των εν λόγω ενημερωτικών εκδηλώσεων ήταν η Κεντρική Τράπεζα, η Τράπεζα Κύπρου, το νορβηγικό ίδρυμα ‘PRIO’, το αμερικανικό ινστιτούτο ‘Brookings’, το γερμανικό ίδρυμα ‘Friedrich Ebert’, ο ‘Economist’, τα Πανεπιστημίου Κύπρου και Λευκωσίας και τα Επιμελητήρια της χώρας. Σύνταξη σχετικών ενημερωτικών σημειωμάτων.
- Συμμετοχή σε μηνιαία βάση σε συναντήσεις των Συμβούλων Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων των κρατών μελών ΕΕ στο κυπριακό Υπουργείο Οικονομικών.
- Συμμετοχή στις Γεν. Συνελεύσεις των Επιμελητηρίων της χώρας (Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, Εμπορικά και Βιομηχανικά Επιμελητήρια Αμμοχώστου, Λάρνακας, Λεμεσού, Λευκωσίας και Πάφου) και του Επιχειρηματικού Συνδέσμου Κύπρου Ελλάδος.
- Διαμεσολάβηση για φιλική διευθέτηση εμπορικών διαφορών μεταξύ ελλαδικών και κυπριακών επιχειρήσεων.

- Επεξεργασία και απάντηση σε συνολικά 100 αιτήματα ελληνικών επιχειρήσεων για εξαγωγές προϊόντων στην κυπριακή αγορά και 17 αιτήματα κυπριακών επιχειρήσεων για εισαγωγές ελληνικών προϊόντων.

7. Εικόνα της Χώρας μας

Το «κούρεμα» των ελληνικών ομολόγων (Οκτ. 2012) δημιούργησε σημαντικές απώλειες στις κυπριακές τράπεζες. Το αντίστοιχο «κούρεμα» των κυπριακών τραπεζικών καταθέσεων και το ταυτόχρονο «πάγωμα» της κίνησης κεφαλαίων (Μάρτιος 2013), είχαν αρνητικές επιπτώσεις και σε πολλούς Έλλαδίτες ή ελλαδικών συμφερόντων επιχειρήσεις - καταθέτες, όπως και κατόχους ομολόγων των τραπεζών Κύπρου και Λαϊκής. Το τίμημα της επιβληθείσας, εσπευσμένης, από την «τρόικα» πώλησης, εντός ενός Σαββατοκύριακου, των υποκαταστημάτων στην Ελλάδα των κυπριακών τραπεζών, «Λαϊκής» και «Τράπεζας Κύπρου», δημιούργησε επίσης τεράστιες αντιδράσεις στα κυπριακά ΜΜΕ, στην κυπριακή Βουλή κλπ., παρά τις πειστικές, θεμελιωμένες εξηγήσεις που δόθηκαν αρμοδίως για τα ανωτέρω, όπως και για άλλα συναφή θέματα που συζητήθηκαν ή συνεχίζουν να συζητιούνται έντονα μέχρι σήμερα (βλ. παράρτημα Ετήσιας Έκθεσης μας 2013- σελ. 70-74). Δυστυχώς για τις ανωτέρω τεκμηριωμένες εξηγήσεις δεν υπήρξε μέχρι τούδε αντίλογος και φαίνονται να αντιμετωπίζονται από τα κυπριακά Μ.Μ.Ε. κλπ ως να ήσαν ανύπαρκτες.

Σε ιδιωτικό επίπεδο πολλοί Κύπριοι επενδυτές ελληνικών ομολόγων προσέφυγαν κατά το έτος 2014 σε διεθνή δικαστήρια και αντίστοιχα έπραξαν εκατοντάδες Ελλαδίτες καταθέτες των ανωτέρω δύο κυπριακών τραπεζών. Μάλιστα η 'Marfin Investment Group' και άλλοι 18 Ελλαδίτες επενδυτές προσέφυγαν εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας από τον Ιανουάριο του 2013, διεκδικώντας αποζημίωση για την απώλεια των επενδύσεων τους ύψους 1,1 δις Ευρώ περίπου. Με την σειρά της η «Λαϊκή Τράπεζα» προσέφυγε εναντίον της Ελληνικής Δημοκρατίας (Ιούλιος 2014), με το επιχείρημα ότι η ελληνική κυβέρνηση της αρνήθηκε την πρόσβαση στον μηχανισμό παροχής έκτακτης ρευστότητας (ELA). Σχεδόν όλοι οι ανωτέρω επικαλούνται ως κύρια νομική βάση την συμφωνία Ελλάδος/Κύπρου του 1992 για την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων και την συναφή δικαιοδοσία του διεθνούς διαιτητικού κέντρου για την επίλυση διαφορών που εδρεύει στην Ουάσινγκτον.

Παρόλα αυτά, η επιρροή του ανωτέρω αρνητικού κλίματος ήταν περιορισμένη όσον αφορά στην υποδοχή της κυπριακής αγοράς και στην αντιμετώπιση των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών από το καταναλωτικό κοινό, όπως και στο βαθμό αναγνωρισιμότητας τους.

Δ. Η ΚΥΠΡΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ

Όπως έχει κατ' επανάληψη αναφερθεί (βλ. Ετήσια Έκθεση μας έτους 2013-σελ. 55), το ενεργειακό ζήτημα επηρεάζει σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό την οικονομία της Κύπρου. Η Κύπρος τροφοδοτείται με συμβατικά καύσιμα, το κόστος των οποίων κυμαίνεται μεταξύ 500-600 εκατ. ετησίως και η τιμή κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος στη βιομηχανία είναι από τις υψηλότερες μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. και αντιπαραγωγική για τις επιχειρήσεις (220 Ευρώ ανά MWh ενώ π.χ. στην Ελλάδα ανέρχεται σε 94 Ευρώ ανά MWh – Αύγ. 2012). Εν κατακλείδι, ο τομέας της ενέργειας χαρακτηρίζεται από την **υψηλή εξάρτηση έναντι εισαγόμενων πηγών ενέργειας**, την έντονη κυριαρχία του πετρελαίου στο ενεργειακό ισοζύγιο, την ταχεία αύξηση της ενεργειακής ζήτησης, τις δυσκολίες διασύνδεσης με τα ευρωπαϊκά δίκτυα και τον σχετικά χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η **έλευση του φυσικού αερίου** αναμένεται να επιφέρει κατά συνέπεια σημαντικές μεταβολές στην μέχρι τούδε ενεργειακή πολιτική της Κύπρου, με προεκτάσεις στο σύνολο της οικονομίας.

Η ΛΕΚΑΝΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

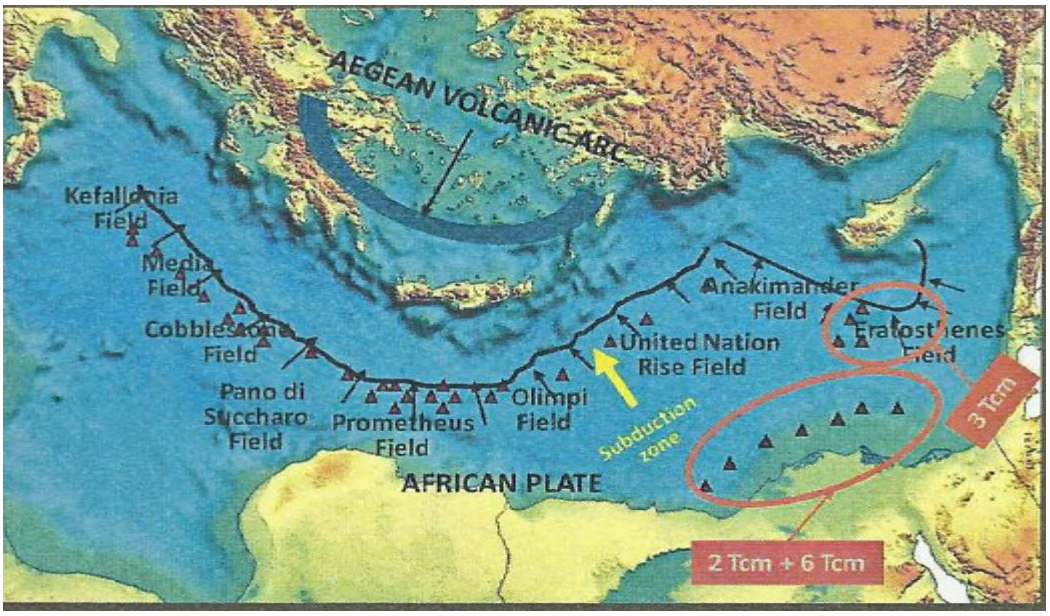

Πηγή: Bruneton, Konofagos, Foscolos, 2012

Η διαμορφούμενη μέχρι τώρα **ενεργειακή πολιτική της Κύπρου** φαίνεται να βασίζεται σε τρείς βασικούς πυλώνες:

1) Ο πρώτος πυλώνας της ενεργειακής πολιτικής αφορά στην ολοκλήρωση της **απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας**, που θα δημιουργήσει ένα ελκυστικό περιβάλλον για την ενίσχυση των ιδιωτικών ενεργειακών επενδύσεων. Ήδη από 1/1/2009, έχει απελευθερωθεί το 35% της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας.

Ο αμιγώς **μονοπωλιακός χαρακτήρας** της κυπριακής αγοράς φυσικού αερίου, λόγω της εικοσαετούς εξαίρεσής της (ως απομονωμένης - νησιωτικής) από την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας περί απελευθέρωσης, επισημαίνεται συχνά από διάφορους «ενεργειακούς» αναλυτές ότι λειτουργεί ως τροχοπέδη στις προσπάθειες απελευθέρωσης της κυπριακής αγοράς (βλ. Ετήσια Έκθεση μας έτους 2013-σελ. 56).

Τα έτη 2013/4 άρχισε η διαδικασία τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη ρύθμιση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, λαμβάνοντας υπόψη τον αναδυόμενο ανταγωνισμό στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, τις προοπτικές της εισαγωγής φυσικού αερίου στο ενεργειακό μείγμα κλπ.. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και το υπό επεξεργασία, το 2015, σχέδιο περί ιδιωτικοποίησης ποσοστού της εταιρείας παραγωγής και διανομής ηλεκτρικού ρεύματος (ΑΗΚ) όπως και διαχωρισμού της σε πέντε επιχειρηματικές μονάδες: παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μεταφοράς ρεύματος υψηλής τάσης, διανομής στους καταναλωτές, μάρκετινγκ και άλλων δραστηριοτήτων.

Ταυτόχρονα υπάρχουν ανεξάρτητες προτάσεις Κυπρίων πανεπιστημιακών και διεθνών εμπειρογνωμόνων να δοθεί προτεραιότητα στην εγχώρια αγορά ως προς την χρήση Υ/Α αφού από το έτος 2013 οι προς εξαγωγή ποσότητες φυσικού αερίου φαίνονται περιορισμένες. Άλλες πάλι εισηγήσεις προκρίνουν αντίθετες επιλογές, όπως την εξαγωγή όλων των διαθέσιμων Υ/Α και την στήριξη της ενεργειακής ανάπτυξης μόνο μέσω των ΑΠΕ. Τέλος, οι εκάστοτε κυπριακές Αρχές αλλά και η τοπική κοινή γνώμη, για λόγους περιβαλλοντολογικούς αλλά και ψυχολογικούς, αγνόησαν μέχρι τώρα κάποιες σποραδικές ιδέες χρήσης πυρηνικής ενέργειας για ηλεκτροπαραγωγή μέσω κατασκευής μικρών πυρηνικών σταθμών (πχ πρόταση ρωσικής κρατικής εταιρείας πυρηνικής ενέργειας Rosatom τον Σεπτ. 2015). Η μέχρι τούδε απόρριψη της πυρηνικής ενέργειας παρατηρείται παρά το γεγονός ότι θ' αποτελούσε οικονομικότερη λύση

(πχ τιμή παραγωγής 50 ευρώ ανά μεγαβατώρα αντί των 85 ευρώ που αποτελεί το κόστος αποφυγής της παραγωγής της Α.Η.Κ.) και θα έλυνε το ενεργειακό πρόβλημα της Κύπρου.

Η κυπριακή κυβέρνηση φαίνεται να κατέληξε στο συμπέρασμα ότι λόγω του μικρού μεγέθους της κυπριακής αγοράς δεν είναι οικονομικά βιώσιμη η κατασκευή δικτύου φυσικού αερίου για οικιακή χρήση. Το κυπριακό φυσικό αέριο θα τροφοδοτεί μετά το έτος 2020, πρωτίστως την δημόσια εταιρεία παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος (ΑΗΚ) και κάποιες άλλες παρεμφερείς δημόσιες εταιρείες. Μέχρι τότε, σχεδιάζεται οι ανάγκες σε καύσιμο προς παραγωγή φθηνής ηλεκτρικής ενέργειας να καλύπτονται από την ενδιάμεση λύση, για την οποία στο τέλος του έτους 2015 αναμένεται να έχει γίνει η επιλογή του προμηθευτή. Η ολλανδικών συμφερόντων εταιρεία VITOL έχει επιλεγεί ως ο προτιμητέος προσφοροδότης για την εισαγωγή ΦΑ για ηλεκτροπαραγωγή με μοναδικό αγοραστή την Αρχή Ηλεκτρισμού.

Σημειώνεται ότι η Κύπρος βάσει συμβατικής υποχρέωσης προς την Ε.Ε. διατηρεί, από 01-01-2008, **ενεργειακά αποθέματα** που ισοδυναμούν με 90 ημέρες μέσης κατανάλωσης. Σήμερα, μέρος των ενεργειακών αποθεμάτων της Κύπρου, αποθηκεύεται στην Ελλάδα, μετά από σχετική σύμβαση.

Σημαντική εξέλιξη αποτελεί, πάντως, η ολοκλήρωση της κατασκευής του ιδιωτικού τερματικού των πετρελαιοειδών στο Βασιλικό, στις 28 Νοεμβρίου 2014. Το έργο παραδόθηκε από την κατασκευάστρια εταιρεία 'J&P' στην ιδιοκτήτρια 'VTT Vasiliko' του ομίλου ολλανδικών συμφερόντων 'VITOL'. Το έργο περιλαμβάνει 22 δεξαμενές συνολικής χωρητικότητας 544 χιλ. κ.μ. και προβλήτα με δυνατότητα εξυπηρέτησης πέραν των 500 δεξαμενοπλοίων, ετησίως. Σχεδιάζεται, δε, η επέκτασή του, έως το 2016, με 13 επιπλέον δεξαμενές που θα αυξήσουν τη συνολική διαθέσιμη χωρητικότητα σε 849 χιλ. κ.μ..

Τα κυπριακά ενεργειακά αποθέματα μεταφέρθηκαν στο Βασιλικό από την Λάρνακα τον Αύγουστο του έτους 2015 και έως το 2016 αναμένεται να μεταφερθούν και αυτά των ιδιωτικών εταιρειών πετρελαιοειδών.

2) Ο δεύτερος πυλώνας είναι η ενίσχυση της διείσδυσης των **Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ**) στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας. Σήμερα οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας συμμετέχουν μόνον με 5,0% περίπου στο ενεργειακό ισοζύγιο της Κύπρου, η οποία, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της έναντι της ΕΕ, έως το 2020, θα πρέπει να έχει επιτύχει αύξηση συμμετοχής των ΑΠΕ στο 13% του συνόλου της τελικής κατανάλωσης ενέργειας. Η εν λόγω ενέργεια παράγεται κατά 65% από ηλιακά ενεργειακά συστήματα, ενώ αύξηση παρουσιάζει η παραγωγή ενέργειας από αιολικά πάρκα και από βιομάζα.

Το κεφαλαιακό κόστος των φωτοβολταικών συστημάτων μειώθηκε περισσότερο από 40% μεταξύ των ετών 2012-2014 και είναι σε θέση να ανταγωνιστούν με επιτυχία συμβατικές γεννήτριες καυσίμου. Η προσπάθεια διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο κυπριακό δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας αναμένεται να πραγματοποιηθεί μέσω ενός υπό επεξεργασία οδικού χάρτη για ΑΠΕ. Ο χάρτης θα υποδεικνύει τον καθορισμό της βέλτιστης διείσδυσης των ΑΠΕ για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κλπ..

3) Ο τρίτος πυλώνας δεν είναι άλλος από την **κυπριακή** στρατηγική **Υδρογονανθράκων (Υ/Α) - ο πλέον σημαντικός της κυπριακής ενεργειακής πολιτικής, του οποίου τα δεδομένα αλλάζουν με γρήγορο και ανατρεπτικό βαθμό από χρόνο σε χρόνο και μέχρι τον Αύγουστο 2015 είχε τους** ακόλουθους στόχους:

α. Ένα μεσοπρόθεσμο στόχο ως προς την εξερεύνηση των πιθανών κοιτασμάτων Υ/Α της κυπριακής ΑΟΖ, δηλαδή πέραν της «Αφροδίτης» στο βυθοτεμάχιο 12 και

β. Την επιλογή της όδευσης των αγωγών (πχ από κυπριακή ΑΟΖ προς Αίγυπτο και Κύπρο ή και προς Ευρώπη) με **στόχο της κυπριακής ενεργειακής στρατηγικής** την **άρση της απομόνωσης του ενεργειακού δικτύου της χώρας από τα διευρωπαϊκά ενεργειακά δίκτυα.**

Οι μέχρι τώρα επιβεβαιωθείσες ποσότητες στο κοίτασμα του «οικοπέδου 12» της κυπριακής ΑΟΖ είναι περιορισμένες. Η τελευταία εκτίμηση (Νοέμβριος 2014) των εμπλεκόμενων

ισραηλινών εταιρειών Delek και Avner ανέρχεται στα 127 δισ. κυβικά μέτρα (BCM). Οι δε γεωτρήσεις της ΕΝΙ στα «οικόπεδα» 2, 3 και 9 της κυπριακής ΑΟΖ κατά το έτος 2014, ήσαν εξίσου απογοητευτικές. Συνεπώς η περίοδος των υπερβολικών προσδοκιών (2010-2013) περί ποσοτήτων Υ/Α και αναλόγων οικονομικών και αναπτυξιακών επιπτώσεων διακόπηκε κάπως απότομα και οι σχετικές προοπτικές επιδεινώθηκαν στη συνέχεια από τη μείωση των διεθνών τιμών Υ/Α. Σαν εύγλωττο παράδειγμα αναφέρουμε ότι οι μικρές προς το παρόν επιβεβαιωμένες ποσότητες δεν επαρκούν για τη δημιουργία του χερσαίου τερματικού υγροποίησης φυσικού αερίου στη περιοχή Βασιλικού (βλ. Ετήσια Έκθεση Γραφείου Ο.Ε.Υ. 2013, σελ. 58).

Σε περίπτωση μη εξεύρεσης των απαραίτητων ποσοτήτων φυσικού αερίου από την ΕΝΙ (κά) με γεωλογικά «μοντέλα» αντίστοιχα αυτών που εφαρμόστηκαν επιτυχώς στην Αιγυπτιακή ΑΟΖ, η κυπριακή κυβέρνηση έχει να επιλέξει μεταξύ δύο εναλλακτικών σχεδίων: είτε την δημιουργία πλωτής μονάδας άνωθεν του κοιτάσματος, την οποία φαίνεται ν' απορρίπτει, είτε την **κατασκευή αγωγού προς την Αίγυπτο την οποία και επέλεξε από τα τέλη του έτος 2014.**

Ωστόσο, μετά την ανακοίνωση από την ΕΝΙ της ανακάλυψης του κοιτάσματος «γίγα» ''Zohr'' (30.08.2015), **η Αίγυπτος καθίσταται ενεργειακώς αυτάρκης,** για περισσότερο από δύο δεκαετίες. Αναπόφευκτα τα νέα δεδομένα θα διαφοροποιήσουν τους συνολικούς ενεργειακούς σχεδιασμούς της Κύπρου αλλά και του Ισραήλ.

Σε συνέχεια των ανωτέρω εξελίξεων, ο Αιγύπτιος Υπουργός Πετρελαίου, Abdel Azis, δήλωσε πως **τα σχέδια της Αιγύπτου για εισαγωγή αερίου από την Κύπρο θα τύχουν επανεξέτασης** και από τα δύο κράτη ενώ το σύνολο των νέων ποσοτήτων, θα χρησιμοποιηθεί για να καλυφθούν οι εγχώριες ανάγκες. Από πλευράς ΕΝΙ υπάρχει η επιθυμία για όσο το δυνατόν ταχύτερη εμπορική αξιοποίηση των 30τρις κυβικών ποδιών (bcm) ΦΑ του τεμαχίου «Shorouk», κάτι που ενισχύει την προοπτική η Αίγυπτος να πραγματοποιήσει στροφή και να στηριχθεί εξαρχής στα δικά της κοιτάσματα. Από τα 30 bcm ΦΑ, τα 15 bcm θα καλύψουν την εγχώρια ζήτηση και τα υπόλοιπα 15 bcm ενδέχεται να εξαχθούν υπό τη μορφή LNG από τους σταθμούς υγροποίησης Idku και (τον προς επανενεργοποίηση) Damietta. Η έναρξη μερικούς ανάπτυξης του κοιτάσματος εκτιμάται ότι θα πραγματοποιηθεί το έτος 2019 με πλήρη ανάπτυξη το 2020.

Ενίοτε αναφέρεται από τα κυπριακά ΜΜΕ το ενδεχόμενο σύνδεσης του αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου από το κοίτασμα Αφροδίτη (βυθοτεμάχιο 12) με τον αγωγό που θα συνδέει το κοίτασμα 'Zohr' με την Αίγυπτο αφού βρίσκονται σε μεταξύ τους απόσταση 4-6 χλμ περίπου. Σύμφωνα, ωστόσο, με εκτιμήσεις διεθνών αναλυτών, η βιωσιμότητα του συγκεκριμένου σχεδίου είναι εξαιρετικά αμφίβολη, καθώς θα ανέβαζε το συνολικό κόστος μεταφοράς του φυσικού αερίου, καθιστώντας την τελική τιμή του μη ανταγωνιστική. Συμπερασματικά, σύμφωνα με τους ανωτέρω, το σχέδιο εξαγωγής του κυπριακού και ισραηλινού Φ.Α. από μελλοντική εξόρυξη των κοιτασμάτων ''Αφροδίτη'', ''Ταμάρ'' και'' Λεβιάθαν'' προς την Αίγυπτο, φαίνεται να μην είναι οικονομικά βιώσιμο έναντι των διεθνών τιμών.

Στον κατάλογο των «**έργων κοινού ενδιαφέροντος**» της ΕΕ (PCIs), η Κύπρος και η Ελλάδα έχουν υποβάλει το σχέδιο *East Mediterranean Pipeline (EastMed)* για υλοποίηση δια-συνδετήριου αγωγού φυσικού αερίου. Το σχέδιο δια-συνδετήριου αγωγού 'EastMed' περιλαμβάνεται στον υφιστάμενο κατάλογο Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (PCIs) και έχει λάβει χρηματοδότηση ύψους 2 εκ. ευρώ από το 'CEF' (Connecting Europe Facility) για την εκπόνηση των μελετών 'Pre-FEED' (Preliminary Front-End Engineering Design). Οι μελέτες 'Pre-FEED' έχουν ανατεθεί στην κοινοπραξία 'Intecsea - C&M Engineering' και αναμένεται να ολοκληρωθούν εντός του Μαρτίου 2016.

ΚΟΙΤΑΣΜΑ 'ZOHR'

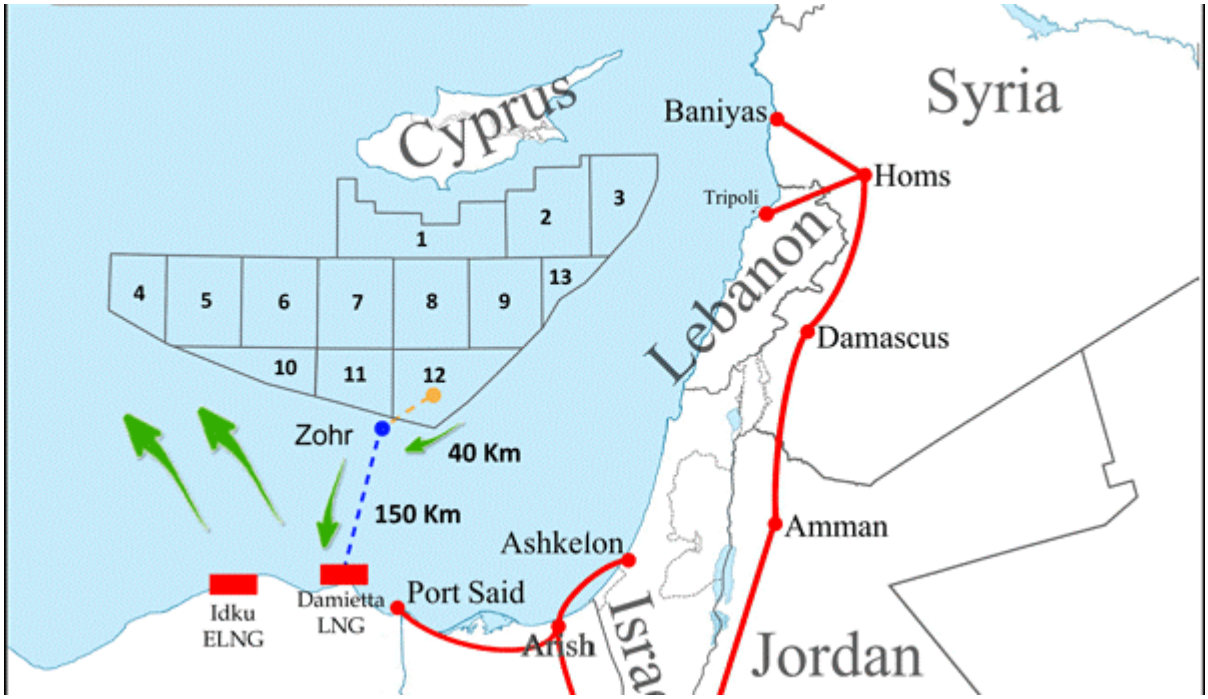

Σε κάθε περίπτωση, οι σχεδιασμοί για υλοποίηση ενεργειακών υποδομών λαμβάνουν, επίσης, υπ' όψιν το σημαντικό ρόλο εμπλεκόμενων εταιρειών, τις πραγματικές δυνατότητες προσέλκυσης επενδυτών στην παρούσα συγκυρία και την οικονομική βιωσιμότητα των έργων. Θετική εξέλιξη φαίνεται να αποτελεί, πάντως, η εξαγορά, τον Νοέμβριο του 2015, δικαιωμάτων 35% επί του βυθοτεμαχίου 12 της κυπριακής ΑΟΖ από την βρετανική 'BG Group', γεγονός το οποίο αναμένεται να επισπεύσει τη διαδικασία ανάπτυξης του κοιτάσματος Αφροδίτη.

Αναπτύσσεται, ωστόσο, έντονος προβληματισμός ως προς τη δυνατότητα του φυσικού αερίου από το κοίτασμα Αφροδίτη να ανταγωνιστεί τις τιμές 6-7$/ mmbtu στην ευρωπαϊκή αγορά, λόγω του κόστους εξόρυξης και μεταφοράς.

Τέλος, παρατηρείται καθυστέρηση σε ολοκλήρωση διαπραγματεύσεων Ισραήλ – Κύπρου με αντικείμενο τη συμφωνία πλαίσιο για συνεκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που εκτείνονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής των ΑΟΖ των δύο χωρών. Η εν λόγω καθυστέρηση, σύμφωνα με αναλυτές, επιδρά αρνητικά σε λήψη αποφάσεων και ανάληψη ενεργειών εκμετάλλευσης του κοιτάσματος Αφροδίτη, μικρό μέρος του οποίου εκτείνεται και στην ισραηλινή ΑΟΖ. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του κυπριακού Τύπου (Οκτώβριος 2015), επικαλούμενα την ισραηλινή 'Globes', η ισραηλινή κυβέρνηση ζητεί να έχει λόγο στην έγκριση του σχεδίου ανάπτυξης του κοιτάσματος Αφροδίτη, ενώ διαφωνίες υφίστανται και ως προς το πραγματικό ποσοστό, κατά το οποίο το κοίτασμα εκτείνεται στο βυθοτεμάχιο 'Ishai' της ισραηλινής ΑΟΖ.

Θετικές είναι οι εξελίξεις ως προς το ενδιαφέρον εταιρειών για ερευνητική δραστηριοποίηση στην κυπριακή ΑΟΖ που φαίνεται να έχει οξυνθεί μετά την ανακάλυψη του κοιτάσματος 'Zohr.

Όσον αφορά στη γαλλική 'Total', η εταιρεία φέρεται να ενδιαφέρεται για ανανέωση του συμβολαίου έρευνας και εκμετάλλευσης στο βυθοτεμάχιο 11, το οποίο λήγει το Φεβρουάριο του 2016. Το σχετικό ενδιαφέρον, για το οποίο ανώτατα στελέχη της 'Total' διαβεβαίωσαν τον Κύπριο Υπουργό Ενέργειας, κατά την πρόσφατη συνάντησή τους, στο Παρίσι, φαίνεται να προκύπτει από τις πρόσθετες έρευνες της εταιρείας σε περιοχές που γειτνιάζουν με το βυθοτεμάχιο 11 και βρίσκονται στις παρυφές της οροσειράς «Ερατοσθένης».

Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πηγές, οι ανωτέρω εξελίξεις προκαλούν σκέψεις στην κυπριακή πλευρά για προκήρυξη νέου (τρίτου) γύρου αδειοδοτήσεων, σε συνδυασμό με ανασχεδιασμό των βυθοτεμαχίων της κυπριακής ΑΟΖ, ώστε να χωριστούν σε μικρότερα τμήματα. Όμως, κατά τη γνώμη άλλων αναλυτών, ένα τέτοιο ενδεχόμενο θεωρείται απομακρυσμένο, λόγω των εν εξελίξει διαπραγματεύσεων για επίλυση του Κυπριακού.

ΧΑΡΤΗΣ ΒΥΘΟΤΕΜΑΧΙΩΝ 1-12 ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΑΟΖ

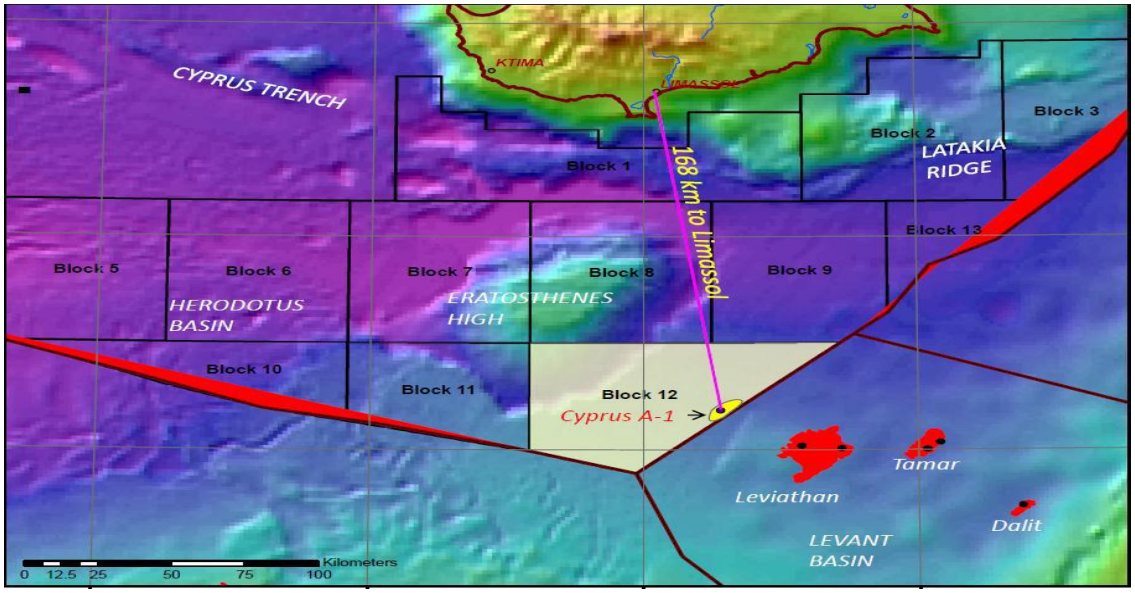

Πηγή: ΚΡΕΤΥΚ

Όπως έχει αναφερθεί (βλ. Έκθεση μας έτους 2013-σελ. 59), οι υποστηρικτές άλλων εναλλακτικών αγωγών (πχ Κύπρου-Τουρκίας), θεωρούν ότι τα ακριβά επενδυτικά σχέδια, όπως πχ του αγωγού EastMed, δεν είναι τεχνικά και οικονομικά βιώσιμα σε συνδυασμό με τις διεθνείς χαμηλές τιμές Υ/Α, λόγω της υψηλούς παγκόσμιας προσφοράς Υ/Α και μειωμένης βραχυπρόθεσμης ζήτησης (υποτονική οικονομική ανάπτυξη στην Ε.Ε., μείωση αναπτυξιακών ρυθμών Κίνας κλπ.).
Εξυπακούεται ότι, σύμφωνα με κατά καιρούς δηλώσεις Ε/Κ κυβερνητικών, οικονομικών κλπ παραγόντων, μόνο σε περίπτωση δίκαιης και βιώσιμης επίλυσης του κυπριακού προβλήματος, **θα δεχόταν η κυπριακή κυβέρνηση τη διασύνδεση δια υποθαλάσσιου αγωγού της Κύπρου με την Τουρκία**.

Εκτός του προβληματισμού ως προς τα προαναφερθέντα σχέδια εμπορικής εκμετάλλευσης του φυσικού αερίου της ΑΟΖ της, η Κύπρος προσανατολίζεται, επί του παρόντος στην ανάδειξη ή υλοποίηση των ακόλουθων **έργων υποδομής**:

(i) Αξιοποίηση του προαναφερθέντος ιδιωτικού τερματικού σταθμού εισαγωγής και εξαγωγής καυσίμων στη **βιομηχανική περιοχή του Βασιλικού**

(ii) Κατασκευή **υποθαλάσσιου αγωγού για τη μεταφορά φυσικού αερίου στην Κύπρο, έργο προϋπολογισμού 2 δις ευρώ περίπου.** Το 2012 συνεστήθη κοινοπραξία με την επωνυμία 'Cy Stream Consortium' για τη μεταφορά φυσικού αερίου από το βυθοτεμάχιο 12 στην ξηρά. Όμως λόγω του προαναφερθέντος περιορισμένου μεγέθους της κυπριακής αγοράς, η οικονομική βιωσιμότητα ενός τέτοιου έργου προϋποθέτει την εξαγωγή σημαντικών ποσοτήτων φυσικού αερίου και την ταυτόχρονη προσέλκυση ξένων επενδυτών

(iii) Στον κατάλογο των «έργων κοινού ενδιαφέροντος» (PCIs) περιλαμβάνεται επίσης η υποθαλάσσια ηλεκτρική διασύνδεση Ισραήλ – Κύπρου – Ελλάδος γνωστή ως **EuroAsia Interconnector** (βλ. Ετήσια Έκθεση μας έτους 2012, σελ. 54).

Εκτός από την προαναφερθείσα συνεργασία με το **Ισραήλ** στο πλαίσιο πακέτου για από κοινού εκμετάλλευση των ισραηλινών και κυπριακών κοιτασμάτων (βλ. το ιστορικό της διμερούς ενεργειακής συνεργασίας Κύπρου-Ισραήλ από το έτος 2010 στην Ετήσια Έκθεση μας έτους 2012- σελ. 56 και στις επόμενες) υφίστανται και άλλες **παράμετροι** του ανωτέρω θέματος (βλ. πχ Ετήσια Έκθεση μας έτους 2012-σελ. 51-53):

-Τα **κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου** εικάζεται από ερευνητικά κέντρα των ΗΠΑ ότι είναι σημαντικά, χωρίς να έχουν επιβεβαιωθεί με ακρίβεια. Αντίθετα, σύμφωνα με έγκυρους αναλυτές, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι πολύ πιο συντηρητική στις εκτιμήσεις της για τα εν λόγω κοιτάσματα, χωρίς να παύει να τα θεωρεί μία εναλλακτική πηγή εφοδιασμού εφόσον οι προσδοκίες ευοδωθούν. Το αέριο της Ανατολικής Μεσογείου καθίσταται λιγότερο ανταγωνιστικό λόγω της μειωμένης ζήτησης Φ.Α. των τελευταίων χρόνων, των λοιπών υφιστάμενων ή δυνητικών προμηθευτών της Ευρώπης (πχ από την Κασπία, την Βόρεια Αφρική, το Ιράν, το LNG των ΗΠΑ), νέων σχεδίων αγωγών (NordSream II κά), της μείωσης των τιμών Φ.Α. συμπεριλαμβανομένου και του ρωσικού κλπ..

-Τα πολιτικο-οικονομικά **γεγονότα του έτους 2013** επέφεραν χρονικές **καθυστερήσεις στο χρονοδιάγραμμα εκμετάλλευσης του κυπριακού φυσικού αερίου** (2019/20) και εξαγωγής του στις μεγάλες αγορές (πχ Ασίας). Σύμφωνα με αναλύσεις Κυπρίων εμπειρογνωμόνων, εάν η Κύπρος καθυστερήσει στις εξαγωγές υγροποιημένου φυσικού αερίου, ξεπερνώντας τον αρχικό στόχο του 2020, ενδεχομένως να μην κατορθώσει να εισέλθει στη διεθνή αγορά.

-Η Κύπρος επιθυμεί ιδιαίτερα την **οριοθέτηση μεταξύ κυπριακής και ελληνικής ΑΟΖ** και κατά τον ελληνοκυπριακό Τύπο, η Ελλάδα θα πρέπει να επιδιώξει συμφωνίες οριοθέτησης με τη Λιβύη και την Αίγυπτο. Τον Αύγουστο του 2013, υπεγράφη στη Λευκωσία σχετικό Μνημόνιο συνεργασίας.

-Η **Τουρκία,** ως γνωστό δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία, δεν αναγνωρίζει κατά συνέπεια ούτε την κυπριακή ΑΟΖ και έως το Φθινόπωρο του έτους 2014 αντιδρούσε με νομικά και πολιτικά επιχειρήματα, όσο και με απειλές έναντι της προαναφερθείσας συμφωνίας με το Ισραήλ, όπως και αυτών που έχει συνάψει η Κύπρος με την Αίγυπτο και το Λίβανο. Οι απειλές της αφορούν ιδιαίτερα το σενάριο εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων της κυπριακής ΑΟΖ, αποκλειστικά και μόνο, από τους Ελληνοκυπρίους. Η Τουρκία προβαίνει σε διάφορες ενέργειες (οριοθέτηση, διεθνείς διαγωνισμοί διερεύνησης κοιτασμάτων κλπ) σε θαλάσσια οικόπεδα νοτίως της Τουρκίας (κόλπος Αττάλειας), μεταξύ Κύπρου και Καστελόριζου. Οι Τουρκικές Αρχές διαχώρισαν τα οικόπεδα αυτά κατά τα έτη 2008-2009 χωρίς η Τουρκία να έχει καθορίσει την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της με την Ελλάδα και την Κύπρο. Δηλαδή, η οριοθέτηση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη τη Ρόδο και το Καστελόριζο, αποκόπτει την Ελλάδα από την Κύπρο και αμφισβητεί τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα στην Ανατολική Μεσόγειο. Επιπλέον, στη ζώνη αυτή περιλαμβάνεται και το οικόπεδο 4321 της ΑΟΖ της Κύπρου αλλά και δυνητικά της Ελλάδος. Ταυτόχρονα η Τουρκία, μέσω της κρατικής πετρελαϊκής εταιρείας ΤΡΑΟ, άρχισε την 26.4.2012, χερσαίες έρευνες-γεωτρήσεις για την ανεύρεση πετρελαίου στην κατεχόμενη βόρεια Κύπρο. Από το Φθινόπωρο του έτους 2014 η Τουρκία αμφισβητεί πλέον εμπράκτως την κυπριακή ΑΟΖ και τις προαναφερθείσες διμερείς συμφωνίες της Λευκωσίας με γειτονικές της χώρες, αποστέλλοντας ερευνητικό πλοίο συνοδεία τουρκικών πολεμικών σκαφών, εντός της κυπριακής ΑΟΖ για διερεύνηση υδρογονανθράκων.

-Κατά συνέπεια οι **«διμερείς συμφωνίες» του ψευδοκράτους με την Τουρκία για τον καθορισμό των δικών τους ΑΟΖ προκαλούν προβλήματα** και κινδύνους για την Κυπριακή ΑΟΖ και την Κύπρο στο σύνολό της, κάτι που επιβεβαιώθηκε από τις ανωτέρω μονομερείς, επιθετικές ενέργειες της Τουρκίας στην κυπριακή ΑΟΖ κατά το έτος 2014. Οι ήδη υπάρχουσες διμερείς οροθετικές συμφωνίες μεταξύ Κύπρου και Λιβάνου, Αιγύπτου και Ισραήλ, που μέχρι τώρα τηρούνται από τα συμβαλλόμενα μέρη, τίθενται σε αμφισβήτηση από τις τουρκικές ενέργειες που αποσκοπούν, επίσης, να μετατρέψουν την λεκάνη της Λεβαντίνης σε «τουρκική λίμνη». Όπως προαναφέρθηκε, οι **τουρκικοί σχεδιασμοί επιχειρούν να παρεμβληθούν στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας**. Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία προβλημάτων στις όποιες μελλοντικές προσπάθειες της Κύπρου για μεταφορά του φυσικού αερίου προς την Ευρώπη ιδιαίτερα εάν αυτό επιχειρηθεί με υποθαλάσσιους

αγωγούς. Αλλά και η μεταφορά του αερίου με πλοία θα είναι προβληματική εάν η Τουρκία συνεχίσει να δημιουργεί προσκόμματα.

-Οι αντιδράσεις του **Λίβανου** έναντι του Ισραήλ φαίνεται να υποχωρούν. Οι διμερείς τους διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό των δικών τους ΑΟΖ αποδίδουν καρπούς.

-Η **Αίγυπτος** προχώρησε, επίσης, το Μάιο 2012 σε δημοσίευση προσφοράς για έρευνες εντοπισμού και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε 15 οικόπεδα (13 θαλάσσια και 2 χερσαία), σεβόμενη τη συμφωνία με την Κύπρο για οριοθέτηση των δύο ΑΟΖ, με πρώτο θετικό αποτέλεσμα το προαναφερθέν «κοίτασμα γίγα'' της ΕΝΙ. Επιπλέον λόγω των διπλωματικής της ψυχρότητας με την Τουρκία από το έτος 2013, το Κάιρο με την σειρά του εγκαινίασε τριμερή ενεργειακή συνεργασία με την Ελλάδα και την Κύπρο, υπογράφοντας την Κοινή Δήλωση Κορυφής Καΐρου (8 Νοεμβρίου 2014) και συμμετείχε σε Τριμερή Υπουργική Συνάντηση των Υπουργών ενέργειας των τριών χωρών (Λευκωσία, 25 Νοεμβρίου 2014). Στις 29 Απριλίου,2015 οι ηγέτες της Κύπρου, Ελλάδας και Αιγύπτου, Νίκος Αναστασιάδης, Αλέξης Τσίπρας και Αμπντέλ Φατάχ Αλ Σίσι αντίστοιχα, συναντήθηκαν για τη δεύτερη Τριμερή Σύνοδο κορυφής Κύπρου-Αιγύπτου-Ελλάδας, για συνέχεια των διαπραγματεύσεων σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών.

Όπως προαναφέρθηκε, τόσο οι πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή (Συριακή και Αιγυπτιακή αποσταθεροποίηση μεταξύ 2012/13, τουρκική αμφιταλάντευση μεταξύ ισλαμισμού-νεοοθωμανισμού και κοσμικότητας που θα μπορούσε να εξελιχθεί σε «Ουκρανία του Νότου») όσο και τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στη Νοτιοανατολική περιοχή της Μεσογείου, προσθέτουν μια **νέα διάσταση στο γεωπολιτικό πεδίο** (βλ. Ετήσια Έκθεση μας έτους 2013-σελ.63).

Αθήνα και Λευκωσία βλέπουν φυσικά με ικανοποίηση τις σχέσεις τους με την Αίγυπτο και το **Ισραήλ** να ενισχύονται. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το Μνημόνιο Κατανόησης μεταξύ των Ισραήλ-Ελλάδος-Κύπρου (Λευκωσία, 8/8/2014), προβλέπει την συνεργασία τους και ως προς την διαμετακόμιση Υ/Α.

Από το τέλος Αυγούστου 2015, το αιγυπτιακό κοίτασμα ''Zop (Zohr)'' ανέτρεψε τον μέχρι τότε πρωταγωνιστικό ρόλο του Ισραήλ στον τομέα των Υ/Α και το έθεσε σε αναζήτηση νέων στρατηγικών προτεραιοτήτων. Μία από αυτές είναι η επίσπευση της εκμετάλλευσης του κοιτάσματος Λεβιάθαν μέσω των εταιρειών Noble Energy και Delek Group, αλλά και η επέκταση των ερευνών σε έτερες περιοχές αφού η μέχρι τούδε δραστηριότητες αφορούσαν μόνο το 20% των υποκείμενων πόρων. Προς το σκοπό αυτό απαιτούνται ξένες επενδύσεις ύψους 20 δις δολλ. ΗΠΑ. Μια άλλη προτεραιότητα αφορά την συνεργασία του Ισραήλ αφενός με την Αίγυπτο και αφετέρου με την Ιορδανία. Ταυτόχρονα το Ισραήλ δείχνει να αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο κατασκευής υποθαλάσσιου αγωγού που θα μεταφέρει φυσικό αέριο σε Ευρώπη, μέσω Κρήτης στο πλαίσιο μιας ενεργειακής τριμερούς συνεργασίας στην ανατολική Μεσόγειο ενώ συνεχίζει να φαίνεται δύσπιστο προς το τουρκικό καθεστώς του Ερντογκάν.

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΔΙΜΕΡΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΓΟΡΑ

Σε **διμερές οικονομικό θεσμικό επίπεδο**, δεν φαίνεται να υπάρχει τομέας που να μην καλύπτεται από κάποια διμερή συμφωνία, έστω και μορφής MoU.

Συνεπώς, δοθέντος του ανωτέρω, θα επικεντρωθούμε στους τρόπους περαιτέρω ανάπτυξης της **διμερούς επιχειρηματικής συνεργασίας** μας.

Η **Ελλάδα την περίοδο 2000-2014 εδραιώθηκε ως βασικός εμπορικός εταίρος** της Κύπρου, καλύπτοντας, το 1/5 του συνόλου των εξωτερικών εμπορικών σχέσεων της χώρας. Πριν το έτος 2000, το Ηνωμένο Βασίλειο είχε την πρωτοκαθεδρία στο θέμα αυτό.

Όπως προαναφέρθηκε, οι εξαγωγές της Ελλάδας κυριαρχούν στην κυπριακή αγορά, καθώς από το επίπεδο των **€ 282,1** εκατ. το 1999, ανήλθαν το **2014 στα 1,2 δισ. ευρώ** παρά τη σοβαρή οικονομική κρίση. Η τάση αυτή ενδυναμώθηκε ιδιαίτερα μετά την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. την 1η Μαΐου 2004 και επιταχύνθηκε με την ένταξη της Κύπρου στην ΟΝΕ.

Επισημαίνουμε ότι:

- Η Ελλάδα και η Κύπρος αποτελούν τα **νοτιότερα άκρα της ΕΕ** και τις πύλες εισόδου στις χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής.
- Η **οικονομία των νησιών** της Ελλάδας και αυτής της Κύπρου αναπτύσσεται στηριζόμενη κυρίως στις **υπηρεσίες**, ενώ ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει χαμηλούς δείκτες τόσο στην απασχόληση όσο και στο προϊόν. Ο τομέας του **τουρισμού** αποτελεί τον δυναμικότερο κλάδο της οικονομίας τους.

Αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένους από τους τομείς που θα μπορούσαν να επικεντρωθούν οι Ελληνικές εταιρείες καθώς και τους άξονες **προτεραιότητας για συνεργασία** των επιχειρηματιών των δύο χωρών :

Αξιοποίηση Κοινοτικών Κονδυλίων

Δυνατότητες συνεργασίας για την αξιοποίηση των κοινοτικών κονδυλίων παρέχονται από τα **Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής της Ε.Ε**. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές επιχειρήσεις και γραφεία μελετών με εμπειρία στην υποβολή προτάσεων για αξιοποίηση κοινοτικών κονδυλίων, ενώ στην Κύπρο ο τομέας αυτός δεν είχε αναπτυχθεί μέχρι την οικονομική κυπριακή κρίση του έτους 2013. Έκτοτε το σχετικό ιδιωτικό κυπριακό ενδιαφέρον ενισχύεται συνεχώς. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει δοθεί στην υλοποίηση των προγραμμάτων που προσφέρονται στο πλαίσιο «**Διαδικασία της Βαρκελώνης: Ένωση για την Μεσόγειο**». Από ελληνικής πλευράς έχουν γίνει συγκεκριμένες προτάσεις, οι κυριότερες των οποίων είναι:

- **Θαλάσσιοι διάδρομοι** στην Ν.Α. Μεσόγειο: Ανάπτυξη Θαλάσσιου Δικτύου Μεταφορών στην Μεσόγειο και προώθηση της οικονομικής ολοκλήρωσης των χωρών της περιοχής.
- **Ηλιακή Ενέργεια**: Παραγωγή ενέργειας από ηλιακά συστήματα παραγωγής ενέργειας για τροφοδοσία κατοικιών, ξενοδοχείων και άλλων μεγάλων μονάδων.
- "**Mediterranean Water Initiative**": Κατάλληλη διαχείριση των υδάτινων πόρων στις χώρες της Μεσογείου, εν όψει μάλιστα της κλιματικής αλλαγής, πράγμα που θα συμβάλλει στην ισόρροπη ανάπτυξη της περιοχής και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Έντονο ενδιαφέρον υπάρχει και από τις δύο πλευρές για συνεργασία στο πλαίσιο του «**Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας: Ελλάδα – Κύπρος 2014-2020**». Σημειώνεται ότι στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο, το συγκεκριμένο πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την Ε.Ε. με 55,7 εκ. ευρώ.

Η «γεωστρατηγική» θέση των δύο χωρών ενισχύει και διευρύνει τον προσανατολισμό των διμερών οικονομικών σχέσεων και ταυτόχρονα υπαγορεύει την αξιοποίηση των

συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους στα Βαλκάνια, στην Ανατολική Ευρώπη και στις χώρες της ΝΑ Μεσογείου, Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής.

Η **συνεργασία των Ελλήνων και Κυπρίων επιχειρηματιών** θα πρέπει κάποτε να ξεφύγει από τα στενά όρια των αγορών των δύο χωρών. Θα πρέπει να τεθούν κατά μέρος ‘’εγωισμοί- ανταγωνισμοί- καχυποψίες’’ κλπ που ενίοτε έως συχνά παρατηρούνται μεταξύ τους και από κοινού να αναλαμβάνουν **κοινές δράσεις** (επιχειρηματικές αποστολές, διεθνείς εκθέσεις, ημερίδες, προβολή προϊόντων κά), με σκοπό την διείσδυση σε τρίτες, αναπτυσσόμενες ή μεγάλες αγορές (βλ. κατωτέρω).

Οι κυριότεροι **τρόποι ανάπτυξης της διμερούς οικονομικής και εμπορικής συνεργασίας** μας και η συναφής χάραξη στρατηγικής βραχυ-μεσοπρόθεσμου προγραμματισμού ανάλογων δράσεων στην Κύπρο, θα μπορούσαν να είναι οι εξής:

Εφόσον, όπως προαναφέρθηκε, το ύψος των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο, στη διάρκεια της τελευταίας εξαετίας (2007-2014) ξεπέρασε κατά πολύ το 1 δισεκ. ευρώ ετησίως, καθιστώντας την **τον τέταρτο ή πέμπτο σημαντικότερο εισαγωγέα των ελληνικών προϊόντων παγκοσμίως,** μετά την Γερμανία, την Ιταλία και την Τουρκία (ή ενίοτε την Βουλγαρία), η κυπριακή αγορά αποκτά βαρύνουσα σημασία στην απορρόφηση των ελληνικών εξαγωγών.

Βέβαια θα πρέπει να συνεκτιμηθούν δύο σημαντικά δεδομένα. Ο σχετικός **κορεσμός** της μικρής κυπριακής αγοράς από πολλά ελληνικά προϊόντα ή υπηρεσίες και το γεγονός ότι πλέον οι δείκτες οικονομικού κλίματος μειώθηκαν αισθητά τα τελευταία χρόνια. Η κίνηση στο **κυπριακό λιανεμπόριο σημείωνε σταθερή πτώση μέχρι το έτος 2014**, με τους καταναλωτές να στρέφονται από τα επώνυμα και ακριβότερα καταναλωτικά είδη στα προϊόντα με τις χαμηλότερες τιμές υποδηλώνοντας την απότομη συρρίκνωση της οικονομίας ιδιαίτερα μετά τον Μάρτιο του 2013. Μόνο κατά το έτος 2015 η κατανάλωση φαίνεται να σταμάτησε την καθοδική τάση της. Στο πλαίσιο αυτό, άμεσα βραχυπρόθεσμος στόχος των ελλαδικών επιχειρήσεων είναι η **διατήρηση των μεριδίων της κυπριακής αγοράς π**ου κατέχουν ή η ελαχιστοποίηση των απωλειών τους, κατά την διάρκεια της κυπριακής οικονομικής κρίσης.

Λαμβανομένων υπ’ όψιν των ανωτέρω, **οι τομείς και κλάδοι προτεραιότητας για προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών,** μέσω της διοργάνωσης επιχειρηματικών αποστολών, συμμετοχών σε κλαδικές εκθέσεις (πχ ΔΕΘ-Helexpo κλπ), ενημερωτικών ημερίδων κλπ είναι οι ακόλουθοι:

- Στον τομέα των μεταποιημένων προϊόντων **τα δομικά υλικά** και όλα **τα συναφή προϊόντα** (υδραυλικά, είδη υγιεινής, πατώματα, πόρτες, παράθυρα, έπιπλα κουζίνας, συστήματα θέρμανσης και ψύξης, ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, δεξαμενές αποθήκευσης νερού, συστήματα σκίασης, είδη κήπου)**, που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της κατασκευής** κατοικιών, γραφείων και ξενοδοχείων, παρουσιάζουν ακόμη σχετικό ενδιαφέρον, καθώς παρά την πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας ειδικά σε ορισμένες τουριστικές περιοχές, κάποια οικοδομική δραστηριότητα συνεχίζεται στη Πάφο ή την Λεμεσό σε επίπεδο δημιουργίας μεγαλύτερων έργων υποδομής, τουριστικών και οικιστικών συγκροτημάτων (κατασκευή μαρίνας, πολυτελών κατοικιών και καταστημάτων στην Λεμεσό, επικείμενη έναρξη εργασιών ανέγερσης πολυτελούς ξενοδοχείου, εμπορικού κέντρου, συγκροτημάτων γραφείων και χώρων στάθμευσης ακόμα και στην Λευκωσία).
- **Στον αγροτικό τομέα**, υπάρχει ζήτηση για γεωργικό και κτηνοτροφικό εξοπλισμό και μηχανήματα, συστήματα άρδευσης και διαχείρισης υδάτων.
- Παρά τη σημαντική παρουσία των ελληνικών **τροφίμων** στα ράφια των κυπριακών υπεραγορών και σχετικό κορεσμό της κυπριακής αγοράς, η περαιτέρω προώθηση συγκεκριμένων προϊόντων (πιστοποιημένων βιολογικών προϊόντων, έτοιμων προ-μαγειρευμένων γευμάτων, παραδοσιακών ελληνικών προϊόντων υψηλής ποιότητας) παρουσιάζει ακόμα ενδιαφέρον.
- Στο θέμα αυτό θα πρέπει να τονιστεί η πρόσφατη **αλλαγή των συνηθειών των Κυπρίων καταναλωτών** λόγω της οικονομικής κρίσης,. Συγκεκριμένα, ο μέσος

Κύπριος καταναλωτής στρέφεται, πλέον, σε νέα προϊόντα «ιδιωτικής ετικέτας», ενώ εμφανίζεται συγκρατημένος στις αγοραστικές του συνήθειες. Σε αυτό, άλλωστε, έχει συμβάλει και η δραστηριοποίηση της υπεραγοράς "Lidl" στην κυπριακή αγορά, η οποία, πέραν της προώθησης της «ιδιωτικής ετικέτας», έχει καθιερώσει και την πρακτική των εβδομαδιαίων προσφορών. Οι εν λόγω εξελίξεις έχουν οδηγήσει σε αλλαγές στο κυπριακό λιανικό εμπόριο πχ των τροφίμων και ποτών. Τα μη ειδικευμένα καταστήματα εμφανίζουν αύξηση στον κύκλο εργασιών, σε αντίθεση με τα ειδικευμένα (υπεραγορές), καθώς ο μέσος Κύπριος καταναλωτής έχει περιορίσει αισθητά τον όγκο των αγορών του, αυξάνοντας παράλληλα τις επισκέψεις του χρησιμοποιώντας καταλόγους προσφορών κλπ..

- Στον τομέα της **δικαιόχρησης (franchising)**, υπογραμμίζουμε τις προοπτικές περαιτέρω επέκτασης των ελληνικών εταιρειών στην κυπριακή αγορά, λόγω της μεγάλης αναγνωρισιμότητας τους από την πλειοψηφία των κυπρίων καταναλωτών, οι οποίοι επισκέπτονται συχνά την Ελλάδα (αναψυχή, ή επαγγελματικά ταξίδια). Σημειώνουμε ότι στον συγκεκριμένο τομέα, δραστηριοποιούνται με επιτυχία στην εδώ αγορά, αλυσίδες μαζικής εστίασης, καταστήματα ένδυσης και υπόδησης, διάθεσης τηλεπικοινωνιακού υλικού, λευκών ειδών και στρωμάτων, κοσμημάτων, ή οπτικών, φροντιστήρια ξένων γλωσσών κλπ.

- Λόγω του αναπτυγμένου κλάδου των μεταλλουργικών προϊόντων στην Κύπρο, δυνατότητες για περαιτέρω προώθηση παρουσιάζουν **τα μηχανήματα επεξεργασίας μετάλλων.** Επίσης, δεδομένης της σχετικά αναπτυγμένης εγχώριας παραγωγής τροφίμων (γαλακτοκομικών, αρτοποιημάτων, παγωτού ή ειδών ζαχαροπλαστικής) και ποτών (κρασιών, τοπικών αποσταγμάτων), προοπτικές ανάπτυξης παρουσιάζει **ο μηχανολογικός εξοπλισμός, που απαιτείται για την παραγωγή** των προαναφερομένων προϊόντων. Τέλος κάποια ζήτηση παρουσιάζει και ο τομέας **του ιατρικού και διαγνωστικού εξοπλισμού.**

- Στον τομέα των **πράσινων τεχνολογιών,** υπάρχουν ευκαιρίες όπως η λειτουργία υπερσύγχρονης μονάδας ολοκληρωμένης διαχείρισης στερεών απορριμμάτων, που κατασκευάσθηκε από μεγάλη ελληνική εργοληπτική εταιρεία στην επαρχία Λάρνακος. **Ο τομέας διαχείρισης και αξιοποίησης στερεών αποβλήτων** παρουσιάζει σημαντικές προοπτικές καθώς σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία, από καιρού εις καιρόν προκηρύσσονται διαγωνισμοί για την κατασκευή και λειτουργία παρεμφερών μονάδων και σε άλλες περιοχές της Κύπρου. Παράλληλα ευκαιρίες **συνεργασίας, παρουσιάζονται στο τομέα της αφαλάτωσης,** στον οποίο ελληνική εταιρεία, με την μέθοδο της αυτοχρηματοδότησης –BOOT-, κατασκευάζει κινητή μονάδα στη Πάφο. Ευκαιρίες παρουσιάζει επίσης ο τομέας **διαχείρισης υδάτων** (ανακύκλωση, βιολογικός καθαρισμός, συστήματα άρδευσης και αποχέτευσης) καθώς η παρατεταμένη λειψυδρία και η χαμηλή ποιότητα των υδάτων συνεπάγονται προβλήματα στην υδροδότηση των νοικοκυριών, στην κάλυψη των αναγκών της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της βιομηχανίας.

- Στον **τομέα της ενέργειας**, πέρα από την χρήση **ηλιακών** συστημάτων θέρμανσης νερού, όπου η Κύπρος κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ, η χρήση των **φωτοβολταϊκών συστημάτων** σταδιακά αυξάνεται. Η εξαιρετική ηλιοφάνεια του νησιού αλλά και η ευνοϊκή κρατική επιδότηση της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στην ανάπτυξη μικρών φωτοβολταϊκών πάρκων και στην εγκατάσταση κυψελών στις στέγες των κτιρίων αποτελούν σημαντικά κίνητρα. Σύμφωνα με τις δεσμεύσεις της απέναντι στη ΕΕ, έως το 2020, η Κύπρος θα πρέπει να πετύχει αύξηση του ποσοστού συνεισφοράς των **Α.Π.Ε.** από το 5% που είναι σήμερα, στο 13% του συνόλου της τελικής κατανάλωσης ενέργειας. Σημειώνουμε ότι τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί σημαντικές συνεργασίες μεταξύ κυπριακών και ελληνικών εταιρειών στην παραγωγή ενέργειας από φωτοβολταϊκά συστήματα ενώ **υπογραμμίζουμε το ενδιαφέρον για αγορά εκτάσεων γης στην Ελλάδα με σκοπό την δημιουργία μεγάλων φωτοβολταϊκών πάρκων,** από Κύπριους επενδυτές**.** Στον κλάδο της

αιολικής ενέργειας, έχουν επίσης πραγματοποιηθεί συνεργασίες μεταξύ κυπριακών και ελληνικών εταιρειών στην κατασκευή **αιολικών πάρκων**. Υπογραμμίζεται η συμμετοχή ελληνικής εταιρείας στην δημιουργία του πρώτου αιολικού πάρκου (82 MW) στη Κύπρο ενώ έχει υπογραφεί σύμβαση για εγκατάσταση και δεύτερου αιολικού πάρκου (31,5 MW). Στις εργασίες κατασκευής συμμετέχει άλλη ελληνική εταιρεία. Σχεδιάζονται επίσης δύο αιολικά πάρκα ισχύος (22,4 MW). Στον τομέα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), λόγω της τεχνογνωσίας που έχουν αποκτήσει τα τελευταία χρόνια οι ελληνικές και κυπριακές εταιρείες, θα μπορούσαν να συνεργασθούν περαιτέρω, με στόχο την παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ σε τρίτες μεσογειακές χώρες.

- Στον τομέα **των τεχνικών έργων,** δεδομένων των εξαιρετικών σχέσεων και της τεχνογνωσίας που έχουν αναπτύξει τις τελευταίες δεκαετίες οι εξωστρεφείς κυπριακές τεχνικές εταιρείες κυρίως στις αραβικές χώρες, η συνεργασία ελληνικών κατασκευαστικών και μελετητικών εταιρειών με αυτές, θα συνδράμει σημαντικά τις ελληνικές εταιρείες στην διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους στις ανωτέρω χώρες, συμμετέχοντας στην κατασκευή έργων υποδομής (ενεργειακά-αεροδρόμια-οδοποιία), δημοσίων κτιρίων και στην ανάπτυξη οικιστικών και τουριστικών συγκροτημάτων. Ανάλογη συνεργασία μπορεί επίσης να υπάρξει μεταξύ των κυπριακών τεχνικών εταιρειών, που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στην Ν.Α. Ευρώπη, με τις ελληνικές τεχνικές εταιρείες, που δραστηριοποιούνται ήδη με επιτυχία στα Βαλκάνια. Σημειώνουμε ότι στον κλάδο των λιμενικών έργων στην Κύπρο, ήδη δραστηριοποιείται (σε κοινοπραξία με κυπριακές κατασκευαστικές εταιρείες) ελληνική εταιρεία.

- Στον **τουριστικό τομέα,** θα πρέπει από ελληνικής πλευράς να γίνουν προσπάθειες να διατηρηθεί η μεγάλη ροή Κυπρίων τουριστών προς την Ελλάδα η οποία αποτελεί την πρώτη προτίμησή τους. Ως γνωστό μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης ο θρησκευτικός, ο κυνηγητικός και ο ιαματικός τουρισμός. Στον τουριστικό τομέα υπενθυμίζονται οι πολύ **σημαντικές κυπριακές επενδύσεις, που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα** κατά την τελευταία δεκαετία, από μεγάλες κυπριακές εταιρείες τόσο στον ξενοδοχειακό κλάδο όσο και στον κλάδο της ανάπτυξης γης (κατασκευή πολυτελών παραθεριστικών κατοικιών) και της κρουαζιέρας. Εφόσον αντιμετωπιστούν θέματα γραφειοκρατίας (κλπ) φαίνεται διατηρήσιμη η τάση τους να συνεχίσουν τις επενδύσεις τους στον τουριστικό κλάδο.

- Στον **τομέα των υπηρεσιών (και όχι μόνο)** υπογραμμίζουμε την σημασία Ελλαδικών και Ε/Κ επιχειρηματικών συνεργασιών για την **συν-διοργάνωση μικτών (με την συμμετοχή ελληνικών και κυπριακών εξαγωγικών επιχειρήσεων) στοχευμένων επιχειρηματικών αποστολών** στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βαλκανικής, με στόχο την αξιοποίηση της γνώσης (π.χ. δίκτυα διανομής, σημεία πώλησης, χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες αγοράς) και των επιχειρηματικών επαφών, που διαθέτουν οι πρώτες στις χώρες της Βαλκανικής, Μαύρης Θάλασσας και οι δεύτερες στις χώρες της Μέσης Ανατολής, Αραβικού Κόλπου, Β. Αφρικής κλπ. .

- Σημειώνουμε επίσης την **ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης συνεργασιών φορέων του κυπριακού δημοσίου αλλά και συλλογικών φορέων ιδιωτικών εταιρειών (Σύνδεσμοι, Επιμελητήρια) με ελληνικές εταιρείες συμβούλων,** που δραστηριοποιούνται στην υποβολή σχεδίων και προτάσεων, στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων από την ΕΕ προγραμμάτων. Η εμπειρία και τεχνογνωσία των τελευταίων είναι απαραίτητη στους εδώ φορείς και επιχειρήσεις, για αξιοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της Ε.Ε.. Από ελληνικής πλευράς έχουν γίνει προτάσεις συνεργασίας, στο πλαίσιο της «**Ένωσης για τη Μεσόγειο»,** σχετικά με την ανάπτυξη θαλασσίου δικτύου μεταφορών στη Ν.Α. Μεσόγειο και προώθηση της οικονομικής ολοκλήρωσης των μεσογειακών χωρών, την παραγωγή ενέργειας από ηλιακά συστήματα για κατοικίες και ξενοδοχεία, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων στις χώρες της περιοχής κλπ.. Στο πλαίσιο εξάλλου του **Προγράμματος**

Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδας-Κύπρου 2007-2013, υπεβλήθησαν, μεταξύ άλλων, προτάσεις για συνεργασία των κυπριακών και ελληνικών Επιμελητηρίων, με στόχο την προώθηση των ελληνικών και κυπριακών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού. Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει η διεξαγωγή **επιμορφωτικών σεμιναρίων** από ελληνικές εταιρείες συμβούλων, στην Κύπρο, σε στελέχη κυπριακών εταιρειών και δημοσίων λειτουργών, σε διάφορους τομείς ενδιαφέροντός τους (προώθηση προϊόντων σε ξένες αγορές και ανάπτυξη εμπορικών συνεργασιών, εναρμόνιση της κυπριακής με την ευρωπαϊκή νομοθεσία σε διάφορους τομείς, όπως πχ την διασφάλιση της υγιεινής του εμφιαλωμένου και πόσιμου νερού και των υδρευτικών δικτύων κλπ).

- **Ως προς την προσέλκυση κυπριακών επενδύσεων**, η απλοποίηση των διαδικασιών για την υλοποίηση των επενδύσεων και η ουσιαστική συνδρομή των αρμόδιων φορέων, προεξάρχοντος του 'Enterprise Greece', στην επίλυση τυχόν γραφειοκρατικών και άλλων προβλημάτων, **ως προς τα στάδια υλοποίησης ενός επενδυτικού σχεδίου**, αντιπροσωπεύουν τα βασικά αιτήματα και των Κυπρίων επενδυτών.

- Οι **κυριότεροι ελληνικοί τομείς που ενδιαφέρουν πλέον τους Κύπριους επενδυτές** είναι οι ακόλουθοι:
  -Η **αγορά γης** στην Ελλάδα, με σκοπό τη δημιουργία μεγάλων **φωτοβολταϊκών πάρκων.**
  -Οι επενδύσεις κυπριακών εταιρειών διαχείρισης μεγάλων χαρτοφυλακίων **σε χρηματιστηριακά προϊόντα του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών** (Χ.Α.Α). Σημειώνουμε ότι αμέσως μετά από τη λειτουργία της κοινής πλατφόρμας του Χρηματιστηρίου Αξιών Κύπρου (Χ.Α.Κ) με το Χ.Α.Α., από τις 30.10.2006, οι ροές κεφαλαίων από την Κύπρο προς το Χ.Α.Α. ήταν αυξημένες, κατατάσσοντας την Κύπρο ως τον τρίτο σημαντικότερο επενδυτή στο Χ.Α.Α, μετά το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Η.Π.Α..

Καταλήγοντας στο πλαίσιο της προώθησης των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο, εκτός από τις προαναφερθείσες δράσεις, την τελευταία οχταετία **το Γραφείο Οικ. και Εμπ. Υποθέσεων (Ο.Ε.Υ.) της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Λευκωσία** διοργάνωσε 15 πολυκλαδικές επιχειρηματικές αποστολές (αποτελούμενες κατά μέσο όρο από 15 ελληνικές εταιρείες) σε συνεργασία με εξαγωγικούς φορείς (π.χ. ΟΠΕ, ΕΒΕ Δράμας. Λαρίσης, Σερρών, ΣΕΒΕ κλπ). Από τις δράσεις αυτές επετεύχθησαν εμπορικές συμφωνίες και κυκλοφόρησαν νέα ελληνικά προϊόντα στην κυπριακή αγορά.

Παράλληλα και για την ίδια περίοδο, σε συνεργασία με την ΔΕΘ-HELEXPO, το Γραφείο Ο.Ε.Υ. έχει αποστείλει πάνω από 180 εκπροσώπους επιλεγμένων εισαγωγικών εταιρειών στις κλαδικές εκθέσεις που διοργανώνονται στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, όπου επετεύχθησαν, επίσης, εμπορικές συμφωνίες. Επιπλέον, διευθέτησε επιχειρηματικές συναντήσεις των ελληνικών εταιρειών που συμμετείχαν σε εκθέσεις στην Κύπρο με κυπριακές εισαγωγικές εταιρείες. Επίσης, μέσω άλλων συνεργιών του Γραφείου Ο.Ε.Υ. ήλθαν σε επαφή κυπριακές με ελληνικές εταιρείες που συμμετείχαν σε κοινές επιχειρηματικές αποστολές στη Ρουμανία ή στην Κύπρο με Έλληνες, Άραβες και Κύπριους επιχειρηματίες. Οι περισσότερες ευκαιρίες επιχειρηματικής συνεργασίας, έρευνες αγοράς, οικονομική ενημέρωση κλπ, όπως ήδη τονίστηκε, αναρτώνται από το Γραφείο Ο.Ε.Υ. κατά κύριο λόγο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος (www.agora.mfa.gr/cyprus) και κατά δεύτερο λόγο στην ιστοσελίδα της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Λευκωσία (www.mfa.gr/cyprus/), όπως και στις ιστοσελίδες/έντυπα των ελλαδικών και κυπριακών εμπορικών & βιομηχανικών επιμελητηρίων ή διαφόρων οικονομικών εντύπων της Ελλάδος και της Κύπρου.

Συμπερασματικά, λαμβάνοντας υπόψη το σχετικό **κορεσμό** της περιορισμένου μεγέθους κυπριακής αγοράς από ελληνικά καταναλωτικά προϊόντα, την πολύ **συντηρητική πλέον συμπεριφορά του Κύπριου καταναλωτή**, λόγω της οικονομικής κρίσης, της **τάσης των Κυπρίων εισαγωγέων-διανομέων να μην «πειραματίζονται» για αναζήτηση νέων**

προμηθευτών από την Ελλάδα, αλλά να διατηρούν και να διαφυλάττουν τις ήδη υπάρχουσες, επιτυχημένες και δοκιμασμένες στο χρόνο επιχειρηματικές συνεργασίες και προσωπικές σχέσεις, θα πρέπει η διοργάνωση νέων εκδηλώσεων με στόχο την προσέλκυση κυπριακών επενδύσεων στην Ελλάδα, ή γενικότερα **η αναζήτηση διμερών επιχειρηματικών συνεργασιών** να γίνεται **σε προσεκτικά επιλεγμένους, μη κορεσμένους κλάδους** (πχ Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, τουρισμού και ανάπτυξης γης, νέων τεχνολογιών –άμεσα εφαρμοσμένων στη παραγωγή- όπως νανοτεχνολογίας κλπ.). Σύμφωνα δε με γραπτές, αναλυτικές προτάσεις μεγάλων κυπριακών εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων (πχ ΚΕΒΕ, Λεμεσού κλπ) **οι ελληνικές επιχειρηματικές αποστολές (ή συμμετοχές σε διεθνείς εκθέσεις κλπ) οφείλουν να είναι επαρκώς και έγκαιρα προγραμματισμένες** για να αποφέρουν θετικά αποτελέσματα και να παύσουν να αποτελούν, ως επί το πλείστον, απλές επισκέψεις αβροφροσύνης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ - 2014

ΕΥΡΩ ΕΚΑΤ.	Πίστωση	Χρέωση	Υπόλοιπο
1. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	**15.720,7**	**16.512,2**	**-791,5**
Αγαθά	**2.807,8**	**5.620,0**	**-2.812,2**
Γενικά Εμπορεύματα κατά την έννοια του ισοζυγίου πληρωμών	**2.567,7**	**5.620,0**	**-3.052,3**
Καθαρές εξαγωγές αγαθών στο πλαίσιο διεθνών τριγωνικών συν/γών	**240,1**		**240,1**
Υπηρεσίες	**7.629,8**	**4.696,7**	**2.933,0**
Πρωτογενές εισόδημα	**5.051,0**	**5.539,9**	**-488,8**
Εισόδημα από εξαρτημένη εργασία	**53,5**	**66,7**	**-13,1**
Εισόδημα από επενδύσεις	**4.917,8**	**5.449,4**	**-531,6**
Εισόδημα από άμεσες επενδύσεις	**3.200,8**	**3.608,6**	**-407,9**
Εισοδήματα επενδύσεων χαρτοφυλακίου	**299,3**	**324,8**	**-25,5**
Εισόδημα από λοιπές επενδύσεις	**1.417,5**	**1.516,0**	**-98,5**
Εισόδημα από συναλλαγματικά διαθέσιμα	**0,2**		**0,2**
Λοιπό πρωτογενές εισόδημα	**79,7**	**23,8**	**55,9**
Δευτερογενές εισόδημα	**232,1**	**655,6**	**-423,5**
2. Ισοζύγιο κίνησης κεφαλαίων	**147,6**	**1,2**	**146,4**
3. Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών	**7.538,7**	**8.339,4**	**-800,7**
Άμεσες επενδύσεις	**1.531,3**	**810,1**	**721,2**
Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	**-1.600,1**	**1.606,8**	**-3.206,8**
Χρηματοοικονομικά παράγωγα (εκτός των συναλλαγματικών διαθεσίμων) και δικαιώματα υπαλλήλων προς απόκτηση μετοχών	**8.804,2**	**8.511,2**	**292,9**
Λοιπές επενδύσεις	**-1.202,7**	**-2.588,7**	**1.386,0**
4. Εξισωτικά μεγέθη	0,0		
Καθαρά σφάλματα και παραλείψεις			-155,6

Χρήσιμα στοιχεία επικοινωνίας κυπριακών υπηρεσιών

- Τμήμα Εφόρου Εταιρειών και Επίσημου Παραλήπτη (ΥΕΒΤ): Λευκωσία, τηλ. 00357 22 404301-2, 404388, φαξ 404336, ιστοσελίδα www.mcit.gov.cy
- Διεύθυνση Φορολογικής Διαχείρισης και Φορολογικής Πολιτικής (Υπουργείο Οικονομικών): Λευκωσία, τηλ. 00357 22 601149, φαξ 602747, ιστοσελίδα www.mof.gov.cy
- Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 401600, φαξ 670993, ιστοσελίδα www.mlsi.gov.cy
- Κυπριακή Υπηρεσία Προώθησης Επενδύσεων (ΥΕΒΤ): Λευκωσία, ιστοσελίδα www.cipa.org.cy
- Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 889800, φαξ 669048, ιστοσελίδα www.ccci.org.cy
- Επιχειρηματικός Σύνδεσμος Κύπρου-Ελλάδας : Λευκωσία, τηλ. 00357 22 889890, φαξ 667593, ιστοσελίδα www.cgba.org.cy
- Ομοσπονδία Εργοδοτών και Βιομηχάνων Κύπρου: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 665102, φαξ 669459, ιστοσελίδα www.oeb.org.cy
- Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 873300, φαξ 873013, ιστοσελίδα www.cyprusbarassociation.org
- Σύνδεσμος Εγκεκριμένων Λογιστών Κύπρου: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 769866, φαξ 766360, ιστοσελίδα www.icpac.org.cy
- Κεντρική Τράπεζα Κύπρου: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 714100, φαξ 378153, ιστοσελίδα www.cenralbank.gov.cy
- Υπουργείο Οικονομικών, Τμήμα Επιβολής Δασμών: Λευκωσία, τηλ. 00357 22 601713, φαξ 305151, ιστοσελίδα www.mof.gov.cy/customs

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ σελ.

-ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ 8
-ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ 2014 10
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ 12
-ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ (ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ) 13
-ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 14
-ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ 15
-ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ 16
-ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ 17
-ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ ΚΥΠΡΟΥ 17
-ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΕΠ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 20
-ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ 24
-ΑΦΙΞΕΙΣ ΠΛΟΙΩΝ ΣΕ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΛΙΜΑΝΙΑ 2006-2014 27
-ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΑΝΑ ΕΠΑΡΧΙΑ 33
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟ ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ 34
-ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ 38-39
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ 48
-ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ - ΕΛΛΑΔΟΣ 52
-ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ – ΚΥΠΡΟΥ 2014 53

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ σελ.

-ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΕΠ 9
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΓΕΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ 11
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ 11
-ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ 12
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΑΝΕΡΓΩΝ 2000-2014 (ΧΙΛ.) 13
-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΕΠΑΝΕΞΑΓΩΓΩΝ 18
-ΕΤΗΣΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ 29
-ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ ΚΥΠΡΟ 2014 29
-ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ 37
-ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ: ΕΙΣΡΟΕΣ – ΕΚΡΟΕΣ 40
-ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ - ΔΙΕΘΝΗΣ ΘΕΣΗ ΚΥΠΡΟΥ 40
-ΘΕΣΕΙΣ ΑΞΕ ΚΑΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 41
-ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΞΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΕ ΚΥΠΡΟ 52